

Maiju Hirvonen

Sitä oikeaa etsimässä

Avioituminen ajallisena, sosiaalisena ja alueellisena ilmiönä

1800-luvun Suonenjoella

Suomen historian pro gradu -tutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Maiju Hirvonen	
Työn nimi – Title Sitä oikeaa etsimässä: Avioituminen ajallisena, sosiaalisena ja alueellisena ilmiönä 1800-luvun Suonenjoella	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Marraskuu 2015	Sivumäärä – Number of pages 87 + liitteet 5 sivua
Tiivistelmä – Abstract <p>Avioliitolla oli 1800-luvun maaseudulla monia merkityksiä sekä yksilöiden elämänsä elämässä että väestörakenteellisesti. Suomen historian pro gradu -tutkielmassani tarkastelen avioitumista ajallisena, sosiaalisena ja alueellisena ilmiönä 1800-luvun Suonenjoella. Ensimmäisenä tutkimusaineistona käytän Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luetteloita vuosilta 1800–1809 ja vuosilta 1870–1879. Tutkielmassani vertailen kahta eri vuosikymmentä ja tarkastelen 1800-luvun kuluessa tapahtuneita muutoksia avioitumiskäyttäytymisessä. Yhdistän tutkielmassani väestö- ja sosiaalishistoriallisen rakennetarkastelun kartallistamiseen, jonka avulla havainnollistan avioliittojen alueellista ja tilallista ulottuvuutta.</p> <p>Suonenjoen seurakunnassa vihittyjen määrä vaihteli vuositasolla. Avioitumiseen vaikuttivat paikallistasolla monet yhteiskunnasta ja yksilöiden elämänsä elämänsä johtuvat tekijät. Maaseutu loi reunaehdot myös avioitumisajankohdan tarkemmalle valinnalle. Syksy oli maatalouden vuodenkierron kannalta otollinen ajankohta häille ja se säilyi läpi 1800-luvun yleisenä avioitumisajankohtana Suonenjoella. Avioliiton solmiminen oli maatalouden ohella sidoksissa pariin sosiaaliseen taustaan ja esimerkiksi keskikesä oli talollisten keskuudessa suosittu avioitumisajankohta. Tyypillisesti avioliitto solmittiin kahden samaan väestöryhmään kuuluvan kesken, mutta avioituminen mahdollisti myös sosiaalista liikkuvuutta. Keskeistä vuosisadan alkua ja 1870-lukua verratessa oli maaseudun väestörakenteessa tapahtunut muutos, minkä myötä tilattoman väestön määrä kasvoi huomattavasti. Väestörakenteen muutoksesta johtuen esimerkiksi talolliset avioituivat 1870-luvulla useammin tilattoman väestön kanssa kuin vuosisadan alussa.</p> <p>Väestömäärän kasvu vaikutti myös avioitumisen alueellisuuteen. Kyläkoon kasvaessa puoliso löytyi 1870-luvun Suonenjoella useammin omalta kotikylältä kuin vuosisadan alussa. Puolisonvalinnalle mahdollisuuksia tai rajoitteita loi sosiaalisen aseman lisäksi kotikylän sijainti ja kulkuyhteydet muualle. Kylänsisäiset liitot olivat yleisiä sekä vuosisadan alussa että 1870-luvulla, mutta myös ulkopaikkakuntalaisten kanssa solmittiin avioliittoja. Etenkin kulkuyhteyksien paraneminen 1800-luvulla edesauttoi puolison löytämistä kauempaa.</p> <p>Tutkielmassani osoitan avioitumisen olevan monimerkityksellinen ilmiö, joka ilmensi väestöhistoriallisia ja laajempia yhteiskunnallisia rakenteita. Maaseudun väestörakenteen muutos lisäsi tilallisten ja tilattomien keskinäisiä avioliittoja, mutta säätyisidonnaisuus säilyi silti vahvana. Puoliso valittiin useimmiten samasta väestöryhmästä ja siksi avioituminen uusinsi maatalousyhteiskunnan rakenteita.</p>	
Asiasanat – Keywords Avioituminen, 1800-luku, maaseutuyhteisö, Suonenjoki, väestöhistoria	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat.....	1
1.2	Avioliitto väestö- ja sosiaalhistoriallisena ilmiönä	7
1.3	Aineisto ja tutkimusmenetelmät	13
1.4	Suonenjoki 1800-luvun maaseutuyhteisönä	19
2	Avioituminen ajallisena ilmiönä	23
2.1	Avioliittojen vuosittainen määrä	23
2.2	Avioliittojen solmimisen kuukausittaiset vaihtelut.....	30
3	Avioliiton sosiaaliset taustatekijät	39
3.1	Avioituneiden edustamat väestöryhmät	39
3.2	Säätyidonnaisuus ja avioitumiseen liittyvä sosiaalinen liikkuvuus.....	45
3.3	Leskeys ja uudelleen avioituminen	50
3.4	Sukupuoli ja avioliiton solmiminen	55
4	Avioliiton alueelliset taustatekijät.....	64
4.1	Avioituminen alueellisesti paikallisena ilmiönä.....	64
4.2	Avioliiton solmiminen ulkopaikkakuntalaisen kanssa	72
4.3	Sosiaalisten taustojen yhteys alueelliseen liikkuvuuteen	77
5	Kuka kelpasi puolisoiksi ja mistä se oikea löytyi 1800-luvun maaseudulla?.....	83
	Lähteet.....	88
	Alkuperäislähteet.....	88
	Tietokannat.....	88
	Tutkimuskirjallisuus	89
	Liitteet	100

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Suonenjoen kappeliseurakunnassa solmittiin marraskuun toisena päivänä vuonna 1806 kaksi avioliittoa. Tuolloin vihittiin suonenjokelainen Brita Koivistoinen ja kuopiolainen Maths Karttunen sekä Suonenjoen kirkonkylältä kotoisin ollut Maria Hirvonen ja Suonenjoen Viiperossa asunut Lars Rytkönen. Brita ja Maria olivat talollisen tyttäriä; Maths ja Lars talollisen poikia. Myös 64 vuotta myöhemmin, vuonna 1870, marraskuun toisena päivänä Suonenjoella solmittiin kaksi avioliittoa. Naimisiin menivät Suonenjoen kirkonkylällä asuneet itselliset Fredrika Kaipainen ja Johan Laitinen sekä Suonenjoen Jauhomaellä asunut piika Anna Kaisa Kainulainen ja Lestijärveltä kotoisin ollut talollisen poika Zachris Mattila.¹

Kaksi päivämäärää kahdella eri vuosikymmenellä, neljä avioliittoa ja kahdeksan avioon vihittyä henkilöä taustoineen kuvastavat hyvin sitä, millaisia piirteitä Suonenjoella 1800-luvulla solmittujen avioliittojen taustalla oli. Ensinnäkin morsiamet ja sulhaset edustavat 1800-luvulla suurimpia avioliittoja solmineita väestöryhmiä, mikä on huomionarvoista tarkasteltaessa avioitumista laajempänä väestöhistoriallisena ilmiönä. 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä Suonenjoen kappeliseurakunnassa avioituneet olivat suurimmaksi osaksi talollistaustaisia, kun taas 1870-luvulla talollisten lisäksi Suonenjoella avioitui paljon itsellisiä ja palkollisia.

Myös tarkemman avioitumisajankohtansa osalta avioliitot edustavat avioitumiskäyttäytymistä, joka oli 1800-luvun maaseutuyhteisössä tyypillistä. Marraskuu oli 1800-luvulla yksi yleisimmistä kuukausista avioitua niin Suonenjoella kuin muuallakin Suomessa. Loppusyksyllä vietettyjen häiden lisäksi oli tyypillistä solmia avioliitto samalta paikkakunnalta kotoisin olevan ja samaa väestöryhmää edustavan henkilön kanssa. Moni Suonenjoella 1800-luvulla solmituista avioliitoista olikin morsiamen ja sulhasen taustatekijöiden osalta Britan ja Mathsien, Marian ja Larsin sekä Fredrikan ja Johanin liiton kaltaisia.

---

¹ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelo vuodelta 1806 ja vuodelta 1870. Kirjoitusasut vihittyjen luettelossa: Brita Koivistoin, Maths Karttuin, Maria Hirvoin, Lars Rytköin, Anna Kaisa Kainulainen ja Zachris Mattila.

Huolimatta tyypillisistä piirteistä, joita maaseutuyhteisössä solmittujen liittojen taustalla oli, avioitujien samanlaiset taustat eivät olleet välttämättömyys liiton solmimiselle. Myös sosiaalista liikkuvuutta eli kahden eri väestöryhmään kuuluneiden keskinäistä avioitumista esiintyi Suonenjoella, sillä maaseudun hierarkiassa eri asemassa olleiden talollisten ja tilattoman väestön kesken solmittiin avioliittoja. Alueellistakin liikkuvuutta esiintyi avioitumisen yhteydessä: suonenjokelaiset avioituivat 1800-luvulla suhteellisen usein myös ulkopaikkakuntalaisten kanssa. Ulkopaikkakuntalaiset olivat kuitenkin pääasiassa kotoisin Suonenjoen lähipitäjistä Rautalammilta, Pieksämäeltä, Leppävirralta, Karttulasta tai Kuopiosta, kuten Britan ja Mathsin kohdalla. Sen sijaan suonenjokelaisen Anna Kaisan ja lestinjärveläisen Zachriksen liitto oli pariskunnan kotipaikkojen pitkän välimatkan vuoksi aikaan varsin poikkeuksellinen.

Suomen historian pro gradu -tutkielmani käsittelee avioitumista ja avioliiton solmimiseen liittyviä taustatekijöitä 1800-luvun maaseutuyhteisössä. Tutkin avioitumista ennen kaikkea rakenteellisesti moniulotteisena ilmiönä ja tutkielmassani vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) *Millaisia ajallisia ulottuvuuksia avioliittojen solmimiseen liittyi?*
- 2) *Miten sosiaalinen tausta vaikutti puolison valintaan?*
- 3) *Miten alueelliset tekijät heijastuivat avioitumiseen?*

Tarkastelen tutkielmassani, millaisia rajoittavia ja toisaalta mahdollistavia rakenteellisia tekijöitä avioliittojen solmimiseen liittyi 1800-luvun Suonenjoella sekä paikallisympäristön että parien sosiaalisten taustojen osalta. Tutkielmani käsittelee avioliiton solmimisajankohtiin liittyviä *ajallisia ulottuvuuksia* ja avioparien *sosiaalisten taustojen* vaikutusta aviopuolison valinnassa. Lisäksi tarkastelen avioliiton solmimiseen liittyviä *alueellisia tekijöitä* ja *tilallisuuden* vaikutusta avioliiton solmimiseen paikallisyhteisössä. Hahmotan tutkielmassani avioitumiseen liittyneitä yleisiä käytänteitä ja nostan esille erityispiirteitä, joita paikallinen ympäristö on avioitumiselle mahdollisesti luonut.

Avioitumisen sosiaalisten ja alueellisten taustojen tarkastelu on suomalaisessa historian-tutkimuksessa varsin perinteinen tutkimuskohde. Vihittyjen kotipaikkoja ja sosiaalista ase-

maa on tarkasteltu esimerkiksi useissa pitäjänhistorioissa sekä yleisemmästä institutionaalista näkökulmasta että paikallisen tason ilmiönä. Aiemmassa tutkimuksessa myös tutkittava ajanjakso on vaihdellut yksittäisestä vuodesta pidempiin tarkasteluajanjaksoihin. Esimerkiksi Jouko Lahtero on tutkinut avioliiton solmimista ja etenkin sen sosiaalisia ulottuuksia muodostamalla lähdeaineiston yhdessätoista eri seurakunnassa vuonna 1860 solmituista avioliitoista. Paikallistasolla ja pidemmällä ajanjaksolla avioitumista ovat puolestaan tarkastelleet muun muassa Päiviö Tommila *Nurmijärven historiassa* sekä Heikki Ylikangas *Lohjalaisten historiassa*.² Tuoreemmassa tutkimuksessa avioliittojen sosiaalisia ja alueellisia taustoja on puolestaan tarkasteltu rakenteellista perhehistoriaa käsittelevissä tutkimuksissa, minkä lisäksi avioitumista on tutkittu esimerkiksi osana maaseudun naisten historiaa.³

Tutkielmassani keskityn ennen kaikkea avioliiton solmimisen tarkasteluun, enkä käsittele avioitumista laajempänä perhehistoriallisena tapahtumana, jolloin tarkastelu ulottuisi esimerkiksi avioparin lapsien syntymään. Tutkielman perustana on avioitumisen käsittäminen itsenäisenä ja monia eri merkityksiä sisältävänä ilmiönä, jonka kautta välittyy kuva yhteisöstä ja sen toimintakentästä. Koska tutkimusta aiheesta on tehty verrattain paljon koko Suomen mittakaavassa, mahdollistaa se omien tutkimustulosteni suhteuttamisen aiempaan tutkimustietoon. Tutkielmassani vertailen omia tutkimustuloksiani aiempaan tutkimukseen ja muuta avioliittotutkimusta hyödynnetään ennen kaikkea tarkasteltaessa Suonenjoen avioitumiskäytänteiden luonnetta. Aiempaa tutkimusta hyödyntäen on mahdollista tutkia sitä, oliko avioitumiskäyttäytyminen Suonenjoella tavanomaista suhteessa muuhun maahan vai oliko avioitumisen taustoissa jotakin poikkeavaa.⁴

Tutkielmassani aiemmasta tutkimuksesta poikkeavia piirteitä ovat muun muassa Suonenjoen hallinnollinen asema, maantieverkoston merkityksellisyys sekä tarkasteltavien vuosikymmenten ajallinen konteksti. Aiemmassa tutkimuksessa on keskitytty pääasiassa ajallisesti omaa tutkielmaani varhaisempien ja yhtenäisten ajanjaksojen tarkasteluun, joten kahden eri vuosikymmenen vertailu ja erityisesti 1870-luvulle ulottuva tarkastelu tuo uuden näkökulman avioliittojen taustojen tutkimiseen. Aiemmassa paikallistason tutkimuksessa tutkimuskohteet ovat pääasiassa olleet myös itsenäisiä pitäjiä, joiden hallinnollinen asema

---

² Tommila 1959; Ylikangas 1968, 21–22; Ylikangas 1973; Lahtero 1976.

³ Ks. esim. Sirén 1999; Waris 1999; Partanen 2004; Piilahti 2007; Miettinen 2012; Miettinen 2015.

⁴ Vertailevasta historianitutkimuksesta ks. esim. Cohen & O'Connor 2004; Haupt & Kocka 2012.

on ollut suhteellisen vakiintunut tarkasteluajankohtana. Tarkastelen suonenjokelaista avioitumista ajanjaksoilla, joista varhaisemmalla Suonenjoki oli hallinnollisesti vielä osa toista pitäjää, Pieksämäkeä, ja vasta tutkielman toisella tarkasteluvuosikymmenellä Suonenjoki oli itsenäistynyt omaksi pitäjäkseen. Tutkielmassani tarkastelenkin muun muassa sitä, miten paikallisväestön avioitumiskäyttäytymiseen on mahdollisesti vaikuttanut muutos Suonenjoen hallinnollisessa asemassa. Suonenjoen paikallishallinnollisen aseman vaihtelun lisäksi myös Suomen asema muuttui tarkasteltavien vuosikymmenten aikana. Tutkielmien ensimmäisen tarkasteluvuosikymmenen lopulla Suomi siirtyi autonomiseksi osaksi Venäjän suuriruhtinaskuntaa⁵, mikä on osaltaan voinut lisätä maanlaajuista liikkuvuutta idän ja esimerkiksi Pietarin suuntaan. Myös Suonenjoen läpi kulkenut maantieverkosto on saattanut välillisesti vaikuttaa suonenjokelaisten avioitumismahdollisuuksiin ja siihen, että alueella on ollut poikkeuksellisen paljon liikkuvuutta.

Tarkastelen avioliittoa rakenteellisena ilmiönä ja laadin yleiskuvaa avioitumisesta laajempaan kuin ainoastaan yksittäisiä henkilöitä koskettavana elämäntapahtumana. Tutkielma käsittelee avioitumista ennen kaikkea väestöhistoriallisena ilmiönä, ja suhteellisen suuren otoksen avulla on mahdollista luoda kattava kuva avioitumisesta yhteisön eri jäseniä koskettavana paikallisena ilmiönä. Avioliiton tarkastelu on yleisesti sidoksissa myös laajempaan perhehistorialliseen kontekstiin. Avioitumisen, syntyvyyden ja kuolleisuuden tarkastelulla on mahdollista tutkia perherakenteiden muodostumista⁶, mutta avioliittoa voidaan tarkastella myös itsessään rakenteellisena ilmiönä. Yksittäiset avioliitot muodostavat tutkielmassani aineistokokonaisuuden, jonka pohjalta avioitumista on mielekästä tarkastella paikallistasolla nimenomaan suuremmassa mittakaavassa ja jolloin myös avioitumisen yleiset piirteet sekä mahdolliset poikkeukset nousevat aineistoa analysoitaessa esille.

Tutkimusaineistoni koostuu Suonenjoella 1800-luvun kahtena vuosikymmenenä solmituista avioliitoista, joita solmittiin tarkasteluajanjakson aikana yhteensä 660. Keskeistä tutkimuksessa on tarkastella avioitumista suonenjokelaisessa kontekstissa ja luoda käsitys

---

⁵ Suomen evankelisluterilaisen kirkon asema ei muuttunut oleellisesti Suomen siirtyessä Ruotsin vallan alta osaksi suuriruhtinaskuntaa. Vuoden 1686 kirkkolaki oli autonomiankin ajalla voimassa, joten esimerkiksi avioliiton solmimiseen liittyneet käytänteet ja vihittyjen kirjaaminen osaksi seurakuntien asiakirjoja säilyivät samoina hallinnon muuttumisesta huolimatta. Murtorinne 1992, 11.

⁶ Waris 1991, 173–175.

Suonenjoen avioliittokentästä ja sen muutoksista 1800-luvulla⁷. Koska avioitumista tarkastellaan paikallisena ilmiönä, käsittelee tutkimus myös suonenjokelaista maaseutuyhteisöä suhteessa pitäjässä solmittuihin avioliittoihin ja niiden taustoihin. Suonenjoki on tilallisena kokonaisuutena mahdollistanut ja toisaalta myös rajoittanut avioliittojen solmimista, joten myös paikallisyhteisön tarkasteleminen on oleellinen osa tutkielmaani.⁸

Tarkastelen työssäni Suonenjoella vuosina 1800–1809 sekä vuosina 1870–1879 solmittuja avioliittoja. Ajallisesti tutkielmani käsittelee avioitumista yhteensä kahdenkymmenen vuoden osalta, joten avioliittojen määrän lisäksi myös tutkimuksen kohteena olevan aikajänneen pituus on merkittävä. Tarkasteltavat vuosikymmenet on valittu siten, että ne mahdollistavat eri ilmiöiden vertailemisen ja mahdollisten muutosten tarkastelemisen pidemmällä ajanjaksolla, eikä huomio ole näin ollen ainoastaan yksittäisen ajanjakson tarkastelussa. Tutkimukseen valitut vuosikymmenet mahdollistavat myös laajemman historiallisen kontekstin ja merkittävien kriisien, kuten Suomen sodan ja 1860-luvun nälkävuosien, välillisen vaikutuksen tarkastelun suhteessa avioliittojen solmimiseen. Vertailemalla eri vuosikymmeniä pyrin saamaan esille tilastollista vaihtelua ja sitä kautta löytämään avioitumiskäyttäytymiseen liittyneitä muuttuvia tekijöitä. Tarkasteltavien vuosikymmenten avioitumiskäyttäytymisen lisäksi kartoitan avioliiton solmimiseen liittyviä tekijöitä yleisesti 1800-luvulla ja sitä, miten avioitumisen mahdollistavat ja sitä rajoittavat tekijät muuttuivat kuudenkymmenen vuoden kuluessa. Vertailemalla vuosikymmeniä toisiinsa havainnollistuu pidemmän kehityksen lisäksi myös vuosikymmenten oma ajallinen konteksti ja sen vaikutus avioitumiskäyttäytymiseen.

Maaseudun vuorovaikutusta voidaan tarkastella historiantutkimuksessa eri tasoilla. Tarkastelun kohteena voi olla pitäjän, kylän, suvun, perheen, yksilön tai instituution, kuten kirkon, vuorovaikutus. Avioliittoja on käytetty aiemmassa tutkimuksessa laajasti kuvaamaan maaseudun ihmisten alueellista toimintakenttää ja sosiaalista rakennetta.⁹ Tutkielmani

---

⁷ Avioliittokentällä tarkoitetaan yleensä maantieteellistä aluetta, jolta oma puoliso on valittu. Yleensä avioliittokenttä rajoittui omaan kylään tai pitäjään. Heikinmäki 1981, 23; Niiranen 1986, 155; Virtanen 1988, 119; Talve 1990, 221. Avioliittokentän käsitettä on käytetty myös laajemmin kuvaamaan rajatulla alueella avioituneiden taustoja. Ks. esim. Piilahti 2007. Omassa tutkielmassani avioliittokentän käsite liittyy ennen kaikkea avioitumisen alueellisuuden tarkasteluun, jossa kartan avulla hahmotetaan avioitumiseen liittyvää alueellista liikkuvuutta. Ks. tarkemmin alaluku 1.3. ja luku 4.

⁸ Esimerkiksi Beatrice Moring on Turun saaristoa käsittelevässä tutkimuksessaan tarkastellut paikallisyhteisöä ja sitä, miten paikallisympäristö luo rajoitteita ihmisten kanssakäymiselle. Paikallisuus onkin tärkeää huomioida tutkittaessa myös perhettä ja siihen liittyviä ilmiöitä rakenteellisesti. Ks. Moring, 1994.

⁹ Ks. esim. Piilahti 2009, 202–203.

keskiössä onkin ennen kaikkea paikallinen yhteisö, joka mahdollisti avioitumisen ja toisaalta asetti sille tietyt reunaehdot. Vuorovaikutusta tarkastellaan tutkielmassani pääasiassa pitäjän ja sen kylien tasolla, mutta myös muut maaseudun vuorovaikutusta ilmentävät tasot nousevat esille. Avioliittojen solmiminen on esimerkiksi edellyttänyt yhteisön sisällä tapahtuvaa vuorovaikutusta, jossa niin yksilöillä, perheillä, suvuilla kuin instituutiolla on ollut oma merkityksensä. Laajempaan viitekehyksenä tutkielmassani käytän maaseutuyhteisön sosiaalista verkostoa, jota avioliittojen solmiminen konkreettisesti edustaa. Toisaalta tutkielmassani nousee esille myös paikallisyhteisöä laajempi väestökehitys, joka muutti monella tapaa maaseudun sosiaalisia suhteita myös paikallistasolla. Yhdessä taustatekijäksi tutkimuskysymysten tarkastelussa nouseekin yhteiskunnallinen rakennemuutos. Suomen maaseutuväestössä sosiaalisen hierarkian alaosassa olleen väestön osuus kasvoi merkittävästi 1800-luvun aikana, mikä synnytti monia väestöllisiä muutoksia myös paikallisyhteisöjen tasolla. Väestörakenteen muutos nousee tutkielmassani esille etenkin avioitumisen sosiaalisia taustoja tarkasteltaessa.

Tutkittaessa 1800-lukua ja paikallisyhteisöä sekä sen sosiaalisia suhteita, kuten avioliittoa, on ensisijaisen tärkeää ottaa huomioon uskonnollisten instituutioiden merkitys. Paikallisyhteisön ja seurakunnan voidaan katsoa olleen 1800-luvun loppupuolelle asti yhtä, koska seurakunnan jäsenyys oli pakollinen. Kirkko ei ollut ainoastaan hengellisen vaan myös yhteiskunnallisen elämän keskus ja aina 1860-luvun puoliväliin saakka kirkko hoiti myös monia maallisia ja pitäjän hallinnollisia asioita. Kirkon keskeisenä tehtävänä oli siveelliseen elämään opettaminen, minkä lisäksi myös kyläyhteisöllä oli oma tehtävänsä valvoa kirkon oppien noudattamista. Kirkko määrittikin hyvin voimakkaasti ihmisten toimintaa yhteisössään luomalla normiston yksilöiden ja yhteisön toiminnalle.¹⁰

Suonenjoki ei ollut 1800-luvulla staattinen paikallisyhteisö, vaan se muuttui muun muassa hallinnollisena alueena. 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä Suonenjoki oli osa Pieksämäen pitäjää, mutta jo tuolta vuosikymmeneltä on olemassa Suonenjoen omat vihitusten luettelot. Suonenjoella toimi 1700-luvun lopulta lähtien oma kappeliseurakunta, mikä mahdollisti myös oman kirkollisen väestökirjanpidon. Seurakunta ei ollut tärkeä tekijä aino-

---

¹⁰ Sogner 1991, 31–33; Murtorinne 1992, 74–77, 206–209; Gaunt 1996, 72–79; Roiko-Jokela 1996: 21, 30; Heininen & Heikkilä 1997, 158, 168–169; Vilkuna 1999, 75. Kirkko huolehti avioliittoon solmimiseen liittyneistä seremonioista, minkä lisäksi kirkko säätelä ihmisten avioliittokelpoisuutta: aviokuulutuksen ehtona oli uskonnollisuuden ulkoa osaaminen ja se, että avioituja oli oikeutettu ehtoolliselle. Murtorinne 1992, 81; Heininen & Heikkilä 1997, 121, 170.

astaan muodostamansa lähdeaineiston vuoksi, vaan se loi puitteet myös sosiaaliseen kanssakäymiseen ja rakensi osaltaan paikallisesti toimivan yhteisön. Tutkielmassani Suonenjoen alueen määrittämisessä oleellista onkin seurakunnan merkitys, eikä niinkään hallinnolliset rajat. Suonenjoeksi määritellyn alueen synnyssä seurakunta oli keskeisessä osassa, mikä tulee myöhemmin tutkielmassani esille. Toinen tutkimukseni tarkastelukohteena olevista vuosikymmenistä, 1870-luku, oli puolestaan Suonenjoen ensimmäinen vuosikymmen itsenäisenä pitäjänä, mistä johtuen sen tarkastelulla on mahdollista tutkia myös hallinnollisen muutoksen merkitystä avioitumiseen.

1.2 Avioliitto väestö- ja sosiaalhistoriallisena ilmiönä

Avioliitto on monimerkityksinen ilmiö ja sitä voidaan tarkastella historiantutkimuksessa useista eri näkökulmista. Avioliittoja on tutkittu esimerkiksi paikallisena ilmiönä tai tarkastelun kohteeksi on rajattu tietyn väestöryhmän avioitumiskäyttäytyminen. Aiemmassa tutkimuksessa on tarkasteltu avioliiton yhteiskunnallisten merkitysten lisäksi myös yksilötason merkityksiä, jolloin tutkimuskohteena ovat olleet muun muassa avioliiton emotionaaliset merkitykset.¹¹ Useista lähestymistavoista huolimatta avioliittoa on tutkittu historiantutkimuksessa ennen kaikkea sosiaalhistoriallisesta tulokulmasta, jolloin tutkimuksen kohteena ovat olleet avioitumisen sosiaaliset merkityssisällöt ja yksilöiden suhde yhteisöön. Sosiaalisten merkitysten lisäksi avioitumiseen on liittynyt paljon taloudellisia näkökulmia, joiden tutkiminen on myös noussut keskeiselle sijalle avioliittoja tarkastelevassa historiantutkimuksessa.¹²

Sosiaalhistoriallisessa tutkimuksessa olennaista on erilaisten sosiaalisten ryhmien, sosiaalisten ongelmien, elinolojen tai niin sanotusti tavallisten ihmisten historia. Sosiaalhistoriaa on usein lähestytty tarkastelemalla suuria massoja ja heidän elämäänsä, mutta sosiaa-

---

¹¹ Esimerkiksi Brita Planck on tarkastellut aateliston avioitumista. Ks. Planck 2014. Paikallistason avioliitto-tutkimuksesta ks. luku 1.1. Tunteita ja avioliittoa käsittelevästä tutkimuksesta ks. esim. Planck 2014; Kietäväinen-Sirén 2015. Perhettä ylipäättään voidaan tarkastella monista eri lähtökohdista; esimerkiksi oikeus-, sukupuoli-, paikallis- ja poliittinen historia on kiinnostunut tarkastelemaan perhettä ja sitä kautta myös avioitumista. Sorng 1991, 17–19.

¹² Avioliiton taloudellisesta ulottuvuudesta ks. esim. Gaunt 1996 51–58; Erickson 2005, 3-6. Säätyläisten ohella myös talonpoikien avioliitoissa talous oli merkittävä tekijä. Taloudellisen aseman tärkeys näkyi muun muassa miesten korkeana avioitumisikäinä, koska heidän oli ennen avioitumista hankittava taloudellisesti turvattu asema. Markkola 2007, 251.

lihistoriassa on keskeistä ymmärtää myös kokonaisuuden rakentuvan yksilöiden kautta.¹³ Sosiaalhistoria ja sen tarkastelukohteet ovat myös omassa työssäni tärkeitä lähtökohtina. Tutkielmassani tarkastelen avioitumista suhteessa avioituneiden edustamiin väestöryhmiin, minkä lisäksi selvitän, miten 1800-luvun maaseudun elinolosuhteet ovat omalta osaltaan vaikuttaneet ihmisten vuorovaikutukseen ja sitä kautta myös avioitumiskäyttäytymiseen.

Suomi oli eurooppalaisittain verrattain pitkään maatalousvaltainen maa, ja 1800-luvulla maatalous määrittäi vahvasti suomalaista yhteiskuntaa sekä väestörakenteen että elinkeinon näkökulmasta.¹⁴ Suomalaisen yhteiskunnan maaseutukeskeisyyden vuoksi maaseudun ja siihen liittyvien tekijöiden tutkiminen on ollut historiantutkimuksessa keskeistä. Agraarihistoria ei kuitenkaan ole selvärajainen historiantutkimuksen ala, vaan sen näkökulmasta on tutkittu niin satolukuja kuin avioitumiskäyttäytymistäkin. Agraarihistoriassa kyse on pikemminkin laajan aihekokonaisuuden tarkastelusta kuin historiantutkimuksen metodista sinänsä. Agraariyhteiskunnan tutkiminen linkittyy hyvin vahvasti myös sosiaalhistoriaan ja omassa tutkielmassani sosiaalhistoriallisen ilmiön tarkastelu yhdistyy nimenomaan tutkimukseen agraarisesta yhteisöstä, jossa maaseutu on ollut merkityksellinen sekä elinympäristönä että väestöryhmien muodostajana.¹⁵

Sosiaalhistorian tarkastelukohteena on myös erilaisen liikkuvuuden tutkiminen, jota avioliittokin merkittävänä väestöllisenä ilmiönä kuvastavat. Väestön liikkuvuutta voidaan tarkastella muuttoliikkeen ja siirtolaisuuden sekä sosiaalisen liikkuvuuden näkökulmasta, joka on omassa tutkielmassani yksi keskeisimmistä tarkastelukohteista. Sosiaalista liikkuvuutta käsiteltiin suomalaisessa historiantutkimuksessa pitkään pääasiassa sosiaalisen nousun näkökulmasta, mutta nykyään tutkimuksessa on huomioitu aiempaa enemmän myös liikkuvuuden erilaiset muodot.¹⁶ Tutkielmassani sosiaalinen liikkuvuus ilmenee sosiaalisen nousun lisäksi alenevana säätykiertona, ja tarkastelen myös sosiaalista liikkuvuutta monimerkityksisenä ilmiönä. Sosiaalinen liikkuvuus on ymmärrettävä sekä aikaan että paikkaan

---

¹³ Peltonen 1988, 4; Haapala 1989, 14; Nummela 1996, 44–45.

¹⁴ Suomen maatalousväestöstä ja maatalouden työllisyydestä 1800-luvulla ks. esim. Ojala & Nummela 2007, 125–127.

¹⁵ Myös esimerkiksi suomalaisen sosiaalhistorian yksi klassikkoteoksista, Eino Jutikkalan *Suomen talonpojan historiaa*, on pidetty myös agraarisen Suomen perusteoksena, joten agraariyhteiskunnan tutkimisella sosiaalhistorian lähtökohdista on suomalaisessa historiantutkimuksessa pitkät perinteet. Agraariyhteiskunnan ja sosiaalhistorian tutkimisesta ks. esim. Haapala 1989: 16, 46; Wilmi 1991, 189–194.

¹⁶ Tommila 1976, 86; Haapala 1989, 62–69; Peltola 1996, 161, 176–177.

sidottuna, joten sitä tulee tarkastella suhteessa yhteiskunnassa tapahtuneeseen alueelliseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kehitykseen. Tutkielmassani olen luonut tämän viitekehyksen suonenjokelaisesta paikallisyhteisöstä, jossa yhdistyvät 1800-luvun agraariyhteisön alueelliset, taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset merkitykset.

Avioitumista yhteisöllisenä ilmiönä tarkasteltaessa sivutaan usein myös avioliiton solmimiseen liittyneitä perinteitä. Väestö- ja sosiaalishistoriallisen tutkimuksen lisäksi avioliittoja on tarkasteltu kattavasti myös paikallishistorioissa ja kansatieteellisessä tutkimuksessa, jossa tutkimuksen kohteena on ollut esimerkiksi avioitumiseen liittyneiden tapojen tai itse hääjuhlan viettoon liittyneiden käytänteiden tarkastelu.¹⁷ Kansatieteellinen tutkimus ja sen tarkastelukohteet nousevat omassa tutkielmassani oleellisiksi taustatekijöiksi erityisesti avioliittojen solmimisajankohtia, häidenviettoajankohdan merkityksellisyyttä ja avioitumisen yhteisöllisyyttä tarkasteltaessa.

1800-luvulla avioliitto ei ollut ainoastaan kahden yksittäisen ihmisen välinen liitto, vaan taustalla vaikutti laajemmin yhteiskunnan rakenteet sekä sosiaalinen yhteisö. Näin ollen avioliittojen solmiminen kuvastaa osaltaan laajemmin yhteisöjen sosiaalisia normeja ja avioitumiseen vahvasti liittyntä perheenperustamisen merkityksellisyyttä.¹⁸ Myös asuin ympäristön ominaispiirteillä on ollut oma merkityksensä avioitumiseen; 1800-luvulla maaseutu oli avioitumisen kannalta erilainen ympäristö kaupunkiin verrattuna ja naimisissa olevien osuus väestöstä oli kaupungeissa alhaisempi kuin maaseudulla. Maaseudulla ihmisten odotettiin menevän naimisiin ja naimattomana elämistä pidettiin ainoastaan väliaikaisena, joten sosiaalinen paine avioitumiseen oli maaseudulla kaupunkia suurempi. Koska perhe koettiin tärkeänä koko yhteiskunnan kannalta, myös avioitumista pidettiin arvokkaana ja naimattomuutta epätarkoituksenmukaisena. Maaseutuyhteiskunnassa yksilö tarvitsi ympärilleen perheen tullakseen toimeen, joten avioitumisella oli sosiaalisten tekijöiden lisäksi myös taloudellisesti suuri merkitys.¹⁹

---

¹⁷ Ks. esim. Heikinmäki 1981; Talve 1990; Kaivola 1995.

¹⁸ Avioitumiseen liittyneistä sosiaalisista kontakteista agraariyhteisössä ks. esim. Piilahti 2009, 209–213.

¹⁹ Soring 1991, 31–33; Nieminen 1993, 7; Saarimäki 2010, 15; Miettinen 2012, 108. Maaseutu on ympäristönä laajemminkin mittakaavassa merkityksellinen Suomessa 1800-luvulla solmittuja liittoja tarkasteltaessa: vielä 1880-luvulla ainoastaan 10 % vihityistä pareista asui kaupungissa. Markkola 1994, 42. Perherakenteen ja elinkeinon välisestä suhteesta ks. esim. Moring 1994, 55–72.

Avioliiton solmimisella saattoi olla väestöryhmille ja eri yksilöille hyvin erilaisia merkityksiä, koska avioitumisen myötä sekä sosiaalinen asema yhteisössä että kotipaikka saattoivat muuttua. Avioliiton myötä esimerkiksi naisen sosiaalinen asema saattoi yhteiskunnassa nousta selvästi aiempaa korkeammaksi, mikäli sulhanen oli yhteiskunnalliselta asemaltaan morsianta ylempänä. Etenkin sääty-yhteiskunnassa avioliitto oli naisille merkittävä sosiaalisen aseman kannalta ja se mahdollisti joillekin myös sosiaalisen nousun yhteiskunnan hierarkiassa.²⁰ Yhteisen kodin perustaminen on yleensä tarkoittanut myös ihmisten liikkumista alueelta toiselle etenkin silloin kun avioparin osapuolet eivät olleet alun perin samalta kylältä kotoisin. Kirkonkirjoihin, vihittyjen tietoihin, on kirjattu sekä sulhasen että morsiamen kotipaikka, mistä johtuen avioparien kotipaikat ja avioitumisen alueellisuus ovat helposti paikannettavissa jo pelkästään avioliiton solmimiseen liittyviä tietoja tarkastelemalla²¹.

Väestöhistoriallisessa tutkimuksessa perhe on usein nostettu keskeiseksi tarkastelukohteeksi. Perinteinen tapa tutkia perhettä on ollut keskittyä tarkastelemaan perheenmuodostumista ja korostaa perheen laajempaa väestöllistä merkitystä. Perhe on itsessään yksi väestöhistorian kiinnostuksen kohteista, minkä lisäksi perhettä on hyödynnetty metodisena lähtökohtana väestöhistorian ilmiöiden tutkimuksessa.²² Myös vihittyjen taustoja tarkasteltaessa on olennaista huomioida avioitumisen merkitys suhteessa perheenmuodostamiseen, jonka perustana avioitumista on yleisesti pidetty. Avioitumiskäyttäytymistä tarkastelemalla tutkitaan samalla myös perhejärjestelmää, johon kuuluu olennaisena osana avioliiton solmiminen ja siihen liittyvät ilmiöt. Avioliittojen solmimista suhteessa perhejärjestelmään on tutkittu muun muassa tarkastelemalla avioitumisen yleisyyttä ja uuden kotitalouden perustamisen ajankohtia, edellytyksiä ja tapoja.²³

Perhettä tarkasteltaessa on huomioitava perhe-käsitteen suhteellisuus ja kulttuurisidonnaisuus. Perhe voidaan nähdä muun muassa avioliiton kautta syntyvänä yksikkönä, jossa pariskunta avioituttuaan hankkii oman kodin ja lapsia. Avioliiton yhtenä tärkeimpänä tehtävänä pidettiin pitkään suvunjatkamista ja yleensä avioituneisuuden sekä syntyvyyden

---

²⁰ Tommila 1976, 92; Miettinen 2012, 183–185; Miettinen 2015, 34–35.

²¹ Kirkonkirjoista yleisemmin aineistotyyppinä ks. esim. Viikki 1994, 170–173; Hirvonen 1996: 46.

²² Esimerkiksi Norjassa perhehistoriaa pidetään historiallisena väestötieteenä ja perhehistorian tutkijoita historian väestötieteilijöinä (*historiske demografer*). Sogner 1991, 15–16. Perheestä väestöhistorian tarkastelukohteena ks. myös Haapala 1989, 70, 72.

²³ Sogner 1991, 15–16; Waris 1991, 173–175; Polla 2005, 72–73.

huiput ilmenivät samanaikaisesti.²⁴ Näin ollen avioitumista tarkastelemalla tutkitaan samalla myös perheenperustamista, eikä ainoastaan avioliiton solmimiseen liittyvää prosessia irrallisena ilmiönä. Tutkielmassani tarkastelen avioliiton solmimisen taustoja ja sitä millaisista lähtökohdista avioitumiseen sidoksissa oleva perheenperustaminen on maaseutuyhteisössä ollut mahdollista. Näin ollen tutkielmani linkittyy selvästi myös perhehistorian tutkimustraditioon.

Perheenperustaminen ja siihen liittyvät tulkinnat eivät ole historiantutkimuksen kannalta ongelmattomia. Perheenperustaminen on perinteisessä väestöhistoriassa yhdistetty työvoiman lisäämiseen, mitä voidaan kuitenkin perustellusti pitää liian yksioikoisena selityksenä perheenperustamiselle.²⁵ Avioitumisen mahdollisuus taustaltaan sopivana pidetyn henkilön kanssa ei vielä yksinään riittänyt avioliiton solmimiseen ja perheen perustamiseen. Esimerkiksi lähellä asuneen, sopivan ikäisen ja yhteisön silmissä sopivaa väestöryhmää edustavan henkilön kanssa avioituminen ei ollut itsestäänselvyys, vaan ennemminkin kyse oli suotuisista olosuhteista, joiden pohjalta avioituminen ja perheenperustaminen olivat mahdollisia. Avioliittokäytänteiden yleinen tarkastelu kuvastaakin sitä, miten todennäköisyys avioitumiselle kasvaa tiettyjen taustaehtojen täytyessä, mutta tietynlaiset taustat eivät kuitenkaan tee avioitumisesta sopivana pidetyn henkilön kanssa välttämätöntä.

Tutkielmassani keskityn tarkastelemaan avioitumiseen liittyneitä mahdollistavia ja toisaalta rajoittavia tekijöitä, enkä anna selitysmalleja sille, miksi yksittäiset aviopuolisot ovat lopulta päätyneet avioitumaan keskenään. Tutkielmani edustaa rakenteellista perhehistoriaa, jossa keskeistä on tarkastella avioitumisen taustalla olevia rakenteita.²⁶ Tällöin saadaan laajempi käsitys avioitumisen ja perheenperustamisen yhteiskunnallisista merkityksistä. Huomion keskipisteenä ovat näin ollen enemmänkin yleiset käytännöt ja se, millainen avioitumiskäyttäytyminen oli tyypillistä sekä millaisia avioitumisen eri ulottuvuuksia voitiin puolestaan pitää omana aikanaan jollain tapaa poikkeuksellisenä.

---

²⁴ Häggman 1994, 21, 40; Häggman 2003, 225; Waris 2003, 118; Partanen 2004, 57. Perheen käsitteestä ja erilaisista perhemuodoista ks. esim. Häggman 1996, 15–21; Waris 2003, 110, 118; Miettinen 2015, 17

²⁵ Viikuna 2010, 24–26.

²⁶ Rakenteellisesta perhehistorian tutkimuksesta ja sen lähtökohdista ks. esim. Moring 1991, 159–160; Moring 1994, 10–17.

Avioliittoja tarkasteltaessa olennaista on huomioida myös sukupuoli, koska avioliitto oli vain miehen ja naisen välinen liitto niin kirkon kuin lainkin mukaan. Avioitumista voidaan siis pitää historian tutkimuksen näkökulmasta sukupuolittuneena ilmiönä. Sukupuolta ja sen merkityksellisyyttä osana avioliiton solmimista on tarkasteltu aiemmassa tutkimuksessa esimerkiksi tarkastelemalla naisten avioitumismahdollisuuksia.²⁷ Sukupuolen merkityksellisyys nousee myös omassa tutkielmassani esille käsiteltäessä avioitumisen sosiaalisia taustoja, jolloin tarkastelunkohteena on avioitumisen sosiaalisten taustojen rinnalla myös avioliitto sukupuolittuneena instituutiona. Tutkielmassani avioitumista tarkastellaan kuitenkin yhtä lailla sulhasten ja morsianten – miesten ja naisten – näkökulmasta. Tarkoitukseni on käsitellä avioliittoa laajana väestöllisenä ja sosiaalisena ilmiönä, eikä näin ollen tutkielman tavoitteena ole tarkastella avioitumista tarkemmin vain toisen sukupuolen näkökulmasta.

Tutkielmassani sosiaalishistorian, väestötutkimuksen ja perhehistorian lähtökohdat yhdistyvät paikallishistorian tarkasteluun. Väestöä ja sitä koskettavia ilmiöitä tutkittaessa on tärkeää tarkastella tutkittavaa yhteisöä aikaan ja paikkaan sidottuna ilmiönä, jolloin keskeiseksi nousee esimerkiksi paikallinen tilallisuus ja paikallisyhteisö. Ihmiset hahmottavat omaa menneisyyttään suhteessa lähiympäristöönsä, jolloin paikallishistoriallinen tutkimus yhdistyy luontevasti sosiaalishistoriaan ja väestötutkimukseen. Paikallishistoriat auttavat myös tarkastelemaan yhteiskunnan kehitystä mikrotasolla. Erityisesti väestöilmiöitä on mielekästä tarkastella paikallisesta näkökulmasta, koska usein väestöä tutkittaessa merkitykselliseksi nousevat esimerkiksi maantieteelliset seikat ja muut paikalliset erityispiirteet.²⁸

Avioliitot kuvastavat maaseutuyhteisön sosiaalisia suhteita ja erilaisia verkostoja niiden syntymisen taustalla. Näiden suhteiden ja verkostojen havainnollistamiseksi avioituminen tulee hahmottaa laajasti sekä väestöllisenä, sosiaalishistoriallisena että paikallisena ilmiönä. Avioliitto solmitaan kahden oman taustansa omaavan yksilön välillä, joiden avioitumista edeltävä status ja kotipaikka voivat erota paljon toisistaan. Avioliiton solmimisen yhteydessä muodostuu uusi yhteinen yksikkö, jonka myötä avioliiton eri osapuolten asema saattaa olla merkittävästi aiemmasta poikkeava. Tutkielmassani tarkastelen Suonenjoen pai-

---

²⁷ Sukupuolihistorian tutkimuksesta ja sukupuolinäkökulman huomioimisesta yleisemminkin historian tutkimuksessa ks. esim. Lahtinen 2001, 9-14; Miettinen 2012, 15-19; Markkola & Östman 2014. Aiemmassa tutkimuksessa avioitumista on tarkasteltu etenkin naisten avioitumismahdollisuuksien näkökulmasta. Ks. esim. Waris 1999, 96-110; Toivanen 2005, 58-66, 75-84; Miettinen 2012; Miettinen 2015.

²⁸ Nummela 1996, 41-43; Moilanen & Eilola 2013, 7-10.

kallisyhteisön toimintaa ja yhteisön jäsenten välistä vuorovaikutusta vihittyjen taustojen kautta, jotka kuvastavat omalta osaltaan paikallisyhteisössä vallitsevia sosiaalisia normeja ja vuorovaikutusmahdollisuuksia.

1.3 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Suomen historian tutkimuksessa kirkonkirjat ovat yksi käytetyimmistä lähdemateriaaleista²⁹. Kirkko on arkistoinut erilaisia asiakirjoja systemaattisesti 1600-luvulta lähtien, mikä mahdollistaa useista eri tutkimuslähtökohdista muodostettujen tutkimuskysymysten tarkastelemisen suhteessa kirkonkirjojen sisältämään lähdemateriaaliin. Kirkkolaki vaati jo vuodesta 1686 lähtien tarkkoja väestörekisteritietoja muun muassa solmituista avioliitoista ja muuttaneista sekä ruokakunnittaisia tietoja rippikirjoista.³⁰ Vuoden 1686 kirkkolaki vakiinnutti muun kirkollisen kirjanpidon ohella myös vihittyjen luetteloiden laatimisen koko Suomessa. Vihittyjen luetteloissa oli yleensä kirjattuna vihkipäivän lisäksi avioitujien nimet, ammatit, kotipaikat sekä iät tai syntymäajat.³¹

Vaikka kirkonkirjat ovat lähdeaineistona hyvin kattava ja systemaattinen lähdetyyppi, on niihin kirjattu tieto rajallista. Seurakunnan laatimat luettelot on laadittu ensisijaisesti seurakunnan omaan käyttöön, joten ne eivät sellaisenaan mahdollista aukottomien vastauksien rakentamista suhteessa tutkimuskysymyksiin. Vaikka lähdeaineistosta saattaa puuttua osa seurakunnan jäseniä koskevista tiedoista, olisi väestö- ja sosiaalishistoriallinen tutkimus kuitenkin ilman seurakunnan historiakirjoja lähes mahdotonta.³² Kirkonkirjojen pohjalta onkin mahdollista tarkastella väestöhistoriallisia ilmiöitä poikkeuksellisen laajasti. Esimerkiksi avioliittojen tarkastelussa seurakunnan laatimat vihittyjen luettelot ovat ensisijainen lähdeaineisto, jonka pohjalta avioitumista voidaan tutkia kattavasti myös rakenteellisena ilmiönä.

Kirkkolain antamasta, koko Suomea koskeneesta, ohjeistuksesta huolimatta on eri seurakuntien laatimissa asiakirjoissa eroja. Esimerkiksi ohjeiden erilainen tulkinta, sodat ja seu-

---

²⁹ Esimerkiksi useissa äskettäin julkaistuissa historian väitöskirjoissa on hyödynnetty monipuolisesti kirkonkirja-aineistoa sekä pääasiallisena lähdeaineistona että muuta aineistoa tukevana materiaalina. Ks. esim. Hemminki 2014; Uotila 2014; Vuorimies 2015.

³⁰ Wilmi 1991, 194–198; Viikki 1994, 170–173; Hirvonen 1996, 46; Roiko-Jokela 1996, 33.

³¹ Viikki 1994, 170–173.

³² Roiko-Jokela 1996, 35.

rakunnan laaja koko vaikuttivat siihen, miten tarkasti kirjanpito käytännössä laadittiin.³³ Suonenjoen seurakunnan laatimat vihittyjen luettelot eroavat yleisestä ohjeistuksista siinä, ettei vihittyjen luetteloihin ole kirjattu avioituneiden ikiä tai syntymäaikoja. Tutkielmani kannalta olennaiset tiedot eli vihkipäivä ja avioparin sosiaalinen asema sekä kotipaikka on puolestaan selvästi kirjattu, mikä mahdollistaa avioitumisen ajallisen, sosiaalisen ja alueellisen tarkastelun myös Suonenjoen osalta. Vihittyjen luetteloihin on kirjattu kaikki pitäjässä vihityt parit, joten aineisto on siinä mielessä kokonainen sekä yhtenäinen, ettei sitä ole muodostettu valikoiden tai esimerkiksi ainoastaan yhden väestöryhmän osalta. Mahdolliset puutteet seurakunnan asiakirjoissa johtuivatkin 1800-luvulla yleensä inhimillisestä huolimattomuudesta.³⁴

Koska kirkonkirjat ovat systemaattinen aineistokokoelma, muodostavat ne määrällisesti laajan aineiston, jonka pohjalta on mahdollista tarkastella väestöilmiöitä yksittäisten kirkollisten tapahtumien ohella myös rakenteellisina ilmiöinä. Tutkimusaineiston laajuus ja aineiston kvantitatiivinen käyttö on yksi tutkielmani keskeisistä lähtökohdista, koska tarkoitukseni on avioliiton tarkasteleminen nimenomaan yleisemmällä tasolla kuin yhtenä yksittäisten ihmisten elämänkulkuun kuuluvana tapahtumana. Tästä johtuen olen pyrkinyt saamaan tutkimuksen pohjaksi suhteellisen suuren määrän avioliittoja ja tarkastelun kohteeksi on valittu yhteensä kaksi vuosikymmentä kattava ajanjakso. Aineiston laajuus ja aineistoista luodut tilastot mahdollistavat avioliittojen solmimisen tarkastelemisen rakenteellisella tasolla ja myös vuosikymmenten välisten erojen hahmottumisen.

Tutkielmani tavoitteena on laatia rakenneanalyysi avioitumisesta paikallisena ilmiönä tutkitavalla ajanjaksolla. Historiantutkimuksessa rakenneanalyysi tarjoaa mahdollisuuden tarkastella yleisen ilmiön esiintymistä paikallisesti tietyllä ajanjaksolla. Rakenneanalyysi on mahdollista toteuttaa ennen kaikkea ilmiöistä, jotka ovat mitattavia ja joiden tarkastelussa voidaan soveltaa kvantitatiivisia menetelmiä.³⁵ Tutkielmassani tutkimuskysymysten tarkastelun perustana toimivat aineiston pohjalta laatimani tilastot, joita analysoimalla olen tutkinut avioitumista rakenteellisena ilmiönä, jossa yksittäiset avioliitot yhdessä muodostavat kokonaiskuvan pitäjän avioitumishistoriasta. Aineiston käsittelyssä olen hyödyntänyt taulu-

---

³³ Wilmi 1991, 194–198; Viikki 1994, 170–171.

³⁴ Esimerkiksi 1800-luvun puolivälissä seurakuntien laatimat asiakirjat olivat tarkkoja, ja niissä olleet vajavaisuudet olivat hyvin pieniä. Viikki 1994, 170. Väestöhistoriaa tutkittaessa kirkonkirjoja voidaankin pitää yleisesti hyvin käyttökelpoisina ja kattavina. Ks. esim. Roiko-Jokela 1996, 35.

³⁵ Rasila 1977, 13–14.

kointia ja kirjoittanut vihittyjen luetteloista saamani tiedot puhtaaksi ennen niiden laatimista tilastoiksi ja sitä kautta tarkemmin analysoitaviksi. Keskeistä kirkonkirja-aineiston analysoinnissa on ollut myös aineiston ryhmittely ja erilaisten vertailujen tekeminen esimerkiksi väestöryhmien käyttäytymisen havainnollistamiseksi.³⁶

Laajan vihittyjen luetteloista kerätyn aineiston lisäksi olen hyödyntänyt tutkielmassa muitakin kirkollisia asiakirjakokonaisuuksia. Vihittyjen luetteloita tukevana aineistona olen käyttänyt esimerkiksi väkilukutaulukoita, rippikirjoja ja kastettujen sekä haudattujen luetteloita. Laajan alkuperäisaineiston avulla olen pystynyt laajentamaan tutkimuskohteeni tarkastelua ja pyrkinyt esittämään myös selitysmalleja sille, miksi tietynlainen avioitumiskäyttäytyminen on ollut tyypillistä ja miten poikkeavaa käytöstä on mahdollista ymmärtää. Avioituminen on vahvasti sidoksissa muihinkin väestöilmiöihin, joten myös niiden tarkastelu auttaa hahmottamaan avioitumisilmiötä itsessään.

Kirkonkirja-aineiston lisäksi alkuperäislähteenä tutkielmassani käytän 1800-luvun pitäjänkartastoa, jonka pohjalta olen tarkastellut avioitumiseen liittyviä alueellisia muuttujia ja avioitumiskäyttäytymisen tilallisuutta. Koska tutkielmani tarkastelee avioitumista paikallisena ilmiönä, on tutkielman toteuttamisen kannalta ollut tärkeää hahmottaa tutkimusalue sosiaalisen yhteisön lisäksi myös maantieteellisenä kokonaisuutena. Yhdistämällä vihittyjen luetteloista löytyvät tiedot morsiamen ja sulhasen kotipaikoista kartalle olen havainnollistanut vihittyjen alueellisesta jakautumisesta. Karttojen avulla olen pyrkinyt havainnollistamaan myös sellaisia avioitujien kotipaikkoihin liittyneitä tekijöitä, jotka ovat luoneet oman merkityksensä avioliiton solmimiselle.

Avioliiton alueellisia ulottuvuuksia käsitellessäni tarkastelen myös 1800-luvun maaseudun *tilallisuutta*. Tilan käsite on historian tutkimuksessa monimerkityksinen ja tilaa voidaan tarkastella esimerkiksi paikkana, alueena, ympäristönä, maisemana, etäisyytenä tai kartoituksena. Esimerkiksi kulttuurihistoriassa tila on ymmärretty fyysisen, mentaalisen ja sosi-

---

³⁶Omassa tutkielmassani on piirteitä kvantitatiivisesta väestöhistoriasta, jota monet perhehistoriaa käsittelevät tutkimukset edustavat. Ks. esim. Moring 1994; Waris 1999; Piilahti 2007. Tutkielmani ei kuitenkaan sellaisenaan edusta suurten aikasarjojen tarkasteluun muun muassa tilastomatematiikan kaavojen avulla pyrkivää kvantitatiivista väestöhistoriaa, vaan keskityn hahmottelemaan avioitumisen taustoja pienemmän aineiston kautta, jolloin merkitykselliseksi nousevat erilaiset tutkimuksenteon lähtökohdat kuin laajempia aineistokokonaisuuksia vaativassa kvantitatiivisessa väestöhistoriassa. Omassa tutkielmassani yhdistän kvantitatiivisia lähtökohdita muun muassa kartallistamiseen, jolloin aineistosta tehdyn analyysin esittämiselle on tutkielmassa useita vaihtoehtoja.

aalisen tilan yhdistelmänä, mikä on olennaista tarkasteltaessa ihmisten kokemusmaailmaa. Tilaa on tarkasteltu aiemmassa historiantutkimuksessa myös kartallistamisen kautta eli esittämällä ei-kartallinen lähdeaineisto kartan avulla. Kartallistamismenetelmää on hyödynnetty historiantutkimuksessa myös kuvaamaan avioliiton alueellisia taustoja. Kartallistamisen avulla vihittyjen luetteloiden antamat tiedot vihittyjen kotipaikoista pystytään havainnollistamaan maantieteellisesti, jolloin esimerkiksi kotipaikkojen etäisyydet ja erityispiirteet tulevat esille.³⁷ Vaikka tutkimuksessani tarkastelemat avioliitot on solmittu samassa kappeliseurakunnassa ja saman sosiaalisen sekä maantieteellisen yhteisön ympäröimänä, on elinolot ja sosiaaliset verkostot määrittäneet vahvasti sitä, millaisia liikkumis- ja vuorovaikutusmahdollisuuksia ihmisillä on ollut. Avioituminen on sisältänyt sosiaalisten ulottuvuuksien ohella myös tilaulottuvuuksia, jotka ovat olleet osaltaan luomassa edellytyksiä avioitumiselle ja sen edellyttämälle vuorovaikutukselle.

Avioliittokenttää tutkimalla on mahdollista tarkastella sekä maantieteellisiä että mentaalisia esteitä, joita ihmisten kanssakäymisessä on ollut. Avioliittojen kautta on mahdollista selvittää, millaista vuorovaikutusta ihmisten välillä on ollut ja millaisia fyysisiä sekä mentaalisia tekijöitä vuorovaikutuksen esteeksi on voinut muodostua.³⁸ Esimerkiksi kotipaikan syrjäinen sijainti, heikot kulkuyhteydet tai ihmisten varallisuus ovat vaikuttaneet siihen, millaisia esteitä heidän sosiaalisen verkoston rakentumiselle on saattanut syntyä. Omassa tutkielmassani keskityn ennen kaikkea fyysisen tilan tarkasteluun eli tutkielmani hyödyntää perinteisempää historiantutkimuksen lähestymistapaa tilaulottuvuuksien tutkimiseen. Tutkielmani tarkastelee avioitumisen alueellista ulottuvuutta maantieteellisen alueen näkökulmasta ja nostaa sitä kautta esille niitä tilaan liittyviä tekijöitä, jotka ovat muodostuneet avioitumisessa merkityksellisiksi.

Sovellan työssäni myös kollektiivibiografialle ominaista historiantutkimuksen tarkastelutapaa, jossa tutkimuskohteena on ihmisjoukon elämänkulun tarkastelu, ei sellaisenaan yksittäisten ihmisten. Kollektiivibiografiaa hyödynnetään pääasiassa yhteisön eri jäsenten elämäkertoja tarkastelevassa tutkimuksessa, jossa yksilöiden kautta muodostetaan käsitys

---

³⁷ Laitinen 2004, 1-2; Lamberg 2010, 4-5; Lamberg 2011, 12–15. Historiantutkimuksessa on puhuttu niin sanotusta tilallisesta käänteestä (*spatial turn*), jonka myötä tutkimuksen keskiöön on noussut tilallisuus ja tilaulottuvuudet. Ks. esim. Laitinen 2004, 4; Lamberg 2010, 4. Avioliittokentän kuvaaminen kartan avulla ks. esim. Lamberg, Mäkinen & Uotila 2011.

³⁸ Lamberg, Mäkinen & Uotila 2011, 294. Esimerkiksi Lamberg, Mäkinen ja Uotila (2011) ovat tutkineet tilan käsitettä Toivolon kyläyhteisössä, ja yhtenä tutkimuksen keskeisistä lähtökohdista sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen tarkasteluun he käyttivät avioliittokenttätutkimusta.

laajemman joukon historiasta.³⁹ Kollektiivibiografialle rinnakkainen tutkimusmetodi on prosopografia, jossa kiinnostuksen kohde on jonkin tarkastelujoukon tavallisessa ja vallitsevassa käytöksessä. Prosopografisen tutkimuksen tavoitteena on nostaa esille tutkimuskohteena olevaan joukkoon liittyviä kollektiivisia ja yleisiä piirteitä, joista saadaan käsitys tarkastelemalla yksittäisten ihmisten elämäntapojensa.⁴⁰

Tutkielmassani keskeistä on tarkastella avioitumista yhteisöllisenä ilmiönä, jossa yksittäisten ihmisten elämäntapojensa yhdistyvät kokonaisuudeksi, jolloin avioitumiseen liittyvät rakenteet nousevat esille. Tavoitteenani on yhden elämäntapahtuman, avioliiton solmimisen, tarkasteleminen, eikä tarkastelu ulotu laajemmin aineistoni muodostavien yksilöiden myöhempään tai varhaisempaan elämäntapojensa. Tämä rajaus erottaa tutkielmani perinteisestä kollektiivibiografisesta tutkimuksesta, jossa yleensä tarkastellaan yksilöiden elämäntapojensa laajemmin. Tarkoitukseni on kuitenkin tarkastella kollektiivibiografian tapaan, millainen avioitumiskäyttäytyminen oli tyypillistä ja niin sanotusti normaalia yhteisön sisällä. Yhdistävä tekijä tutkimusaineistossani avioliiton solmineille henkilöille on paikallisuus, joka on ollut perustana myös aineiston rajaamiselle ja sitä kautta myös tutkimuskysymysten rakentumiselle.⁴¹

Tutkielmani edustaa historiantutkimuksen laajemmassa traditiossa yhteiskunnan ilmiöitä paikallistason näkökulmasta tarkastelevaa mikrohistoriaa. Mikrohistorialliselle tutkimukselle ominaista on tutkia poikkeuksellisia yksilöitä ja ilmiöitä sekä keskittyä tarkastelemaan tyypillisiä tutkimuskohteita kuten rajattua aluetta tai kylää. Mikrohistoriassa yhdistyykin kiinnostus tyypillisiin poikkeuksiin.⁴² Omassa tutkielmassani tätä mikrohistoriallista tulkintaa historiantutkimukseen edustaa pyrkimys löytää paikallistason aineistosta yleisen avioitumiskäytännön lisäksi myös poikkeuksia, jotka omalta osaltaan kuvastavat tarkastelevana olevaa ilmiöitä eli avioitumista. Tutkielmassani poikkeustapauksiksi nousevat esi-

---

³⁹ Kotilainen 2008, 49. Kollektiivibiografiaa on hyödynnetty myös perhehistorian tutkimuksessa. Häggman 1996, 29–30.

⁴⁰ Prosopografista menetelmää on hyödynnetty historiantutkimuksessa hyvin laajasti ja erilaisten tutkimuskysymysten tarkasteluun, joten tutkimusmenetelmänä se on hyvin vapaasti sovellettavissa yhteiskunnan eri ilmiöiden tarkasteluun. Uotila 2014, 31–34

⁴¹ Paikallista lähtökohtaa kollektiivibiografisessa tutkimuksessa on hyödyntänyt esimerkiksi Sofia Kotilainen (2008) tutkiessaan nimenantoon liittyviä käytänteitä. Hän on määrittänyt tutkimuksensa kollektiivibiografian rajaavaksi tekijäksi sen, että aineistoon kuuluvat henkilöt ovat tiettyyn sukuun kuulumisen lisäksi jossain elämänsä vaiheessa asuneet tietyllä paikkakunnalla. Kotilainen 2008, 53. Yleisesti tutkimusjoukon rajaamisesta ja tutkittavan ryhmän määrittämisestä prosopografisessa tutkimuksessa ks. esim. Uotila 2014, 32–33.

⁴² Pelttonen 1996, 21.

merkiksi 1800-luvun alussa kahteen kertaan samalla vuosikymmenellä avioituneet kaksi sulhasta, minkä lisäksi tiettyjen kylien tilallisuutta suhteessa avioitumiseen voidaan pitää poikkeuksellisina.⁴³

Ilmiöiden tarkasteluun paikallisessa kontekstissa keskittyvä mikrohistoriallinen tutkimus auttaa paikallisuuden lisäksi hahmottamaan ilmiöiden laajemman, yhteiskunnallisen, merkityksen.⁴⁴ Myös omassa tutkielmassani liitän paikallistason tarkastelun laajempaan viitekehukseen, mihin aiempi tutkimus antaa hyvän mahdollisuuden. Avioituminen on laajasti yhteiskuntaa koskettava ilmiö, joka liittyy moniin yhteiskunnan rakenteisiin, mikä tulee esille myös paikallisen tason tarkastelussa. Tarkastelemalla avioliiton kaltaista, laajaa ja monimuotoista ilmiötä paikalliskontekstissa tulee ilmiöstä helpommin hahmotettava ja sitä kautta myös ilmiöön liittyvät mikrotason tekijät, kuten paikallisen maantieteen tai väestörakenteen merkitys, nousevat aineistoa analysoitaessa esille. Rakenteellisesta lähtökohdasta huolimatta tutkielmani perustuu yksittäisen pitäjän tarkasteluun, jolloin sen ominaispiirteet luovat mahdollisuuden yhteiskunnallisen ilmiön tarkasteluun mikrotasolla.

Mikrohistorian tutkimuksesta on tehty jaottelua ja käyty keskustelua siitä, edustaako tutkimus sosiaalista vai kulttuurista lähestymistapaa ja kumpi on historiantutkimuksessa keskeisempi tapa menneisyyden kuvaamiselle. Sosiaalisessa mikrohistoriassa keskeistä on tarkastella sosiaalisia suhteita ja nostaa esille myös rakenteiden merkitys niiden luomisessa. Kulttuurisen lähestymistavan tavoitteena on puolestaan analysoida tutkimuskohteena olevien henkilöiden omaa käsitystä toiminnastaan ja ympäröivästä maailmasta.⁴⁵ Oma tutkielmani edustaa sosiaalista mikrohistoriaa, jossa keskeistä on tarkastella avioitumista ilmiönä, johon ovat vaikuttaneet ihmisten sosiaaliset suhteet ja toisaalta myös yhteiskunnan rakenteet. Tutkimukseni pääasiallisen aineiston, vihittyjen luetteloiden, pohjalta ei ole mahdollista päästä käsiksi 1800-luvun ihmisten käsityksiin omasta avioitumistoiminnastaan, joten jo lähdeaineiston luonne määrittää pitkälti tutkielmani painottumista sosiaalisen mikrohistorian suuntaan.

---

⁴³ Ks. tarkemmin luvut 2.1. ja 4.1.

⁴⁴ Markkola 2010, 398

⁴⁵ Cerutti 2004, 17–38; Ollila 2010, 14–15.

1.4 Suonenjoki 1800-luvun maaseutuyhteisönä

Vuonna 1870 itsenäistynyt pohjoissavolainen Suonenjoki on muodostunut kahden vesistön, lisveden ja Suonteenselän, ympärille. Suonenjoen tärkeimmät naapuripitäjät tarkastelemallani ajanjaksolla olivat Pieksämäki, Rautalampi, Leppävirta, Karttula ja Kuopio. Erityisesti Pieksämäki, Rautalampi ja Leppävirta ovat olleet Suonenjoen historiassa keskeisiä, koska ne olivat alueen kylien emäpitäjinä ennen Suonenjoen itsenäistymistä. Omaksi kunnakseen Suonenjoki irtaantui vuonna 1870, mutta jo ennen itsenäistymistään Suonenjoen voidaan nähdä olleen vahvasti itsenäinen ja selkeä alue, jonka rakentumisessa etenkin 1700-luvun lopulla perustetulla Suonenjoen kappeliseurakunnalla oli suuri merkitys.⁴⁶

Vaikka Suonenjoki muodostui suhteellisen varhain omaksi kokonaisuudekseen, sen sijainti useamman pitäjän keskelle aiheutti käytännöllisiä ja hallinnollisia ongelmia. Pieksämäen pitäjä perustettiin 1570-luvulla ja myös Suonenjoesta tuli tuolloin osa suur-Pieksämäkeä. Monet Suonenjoen kylistä sijaitsivat kuitenkin suhteellisen kaukana emäpitäjän kirkonkylästä, mikä aiheutti monia käytännön ongelmia suonenjokelaisille. Ennen oman kappeliseurakunnan perustamista esimerkiksi kirkossakäynti tarkoitti pitkää matkantekoa Suonenjoelta Pieksämäelle; suonenjokelaiset joutuivat käymään kirkossa Pieksämäellä, vaikka Rautalammen tai Leppävirran kirkkoon olisi ollut Suonenjoelta lyhempi matka.⁴⁷

Pitkien etäisyyksien vuoksi suonenjokelaiset saivat kuitenkin Pieksämäen seurakunnassa joitakin erivapauksia. Esimerkiksi kuolleita haudattiin Pieksämäen kirkkomaan sijaan lähemmäksi Suonenjokea. Maantieteellisen etäisyyden lisäksi Suonenjoen alueellista ja hallinnollista historiaa tarkasteltaessa huomionarvoista on se, ettei Suonenjoki kokonaisuudessaan sisällynyt emäpitäjänsä hallintopiiriin, vaan vuoteen 1787 saakka Sydänmaan ja Vehvilän kylät kuuluivat Leppävirtaan.⁴⁸ Esimodernissa ja varhaismodernissa Suomessa pitäjien rajojen ja kylien hallinnollisten rajojen vaihtelu oli kuitenkin yleistä, joten varsinkin pitäjien rajoilla ja syrjäseuduilla sijainneiden kylien asema saattoi muuttua usein.

---

⁴⁶ Ropponen 1993, 11.

⁴⁷ Ropponen 1993, 77,97,102–103. Agraarisessa Suomessa oli yleistä, että pitkistä kirkkomatkoista johtuen syrjäseuduilla asuneet eivät käyneet yhtä usein jumalanpalveluksissa kuin lähempänä kirkkoa asuneet. Murtorinne 1992, 80; Heininen & Heikkilä 1997, 114.

⁴⁸ Ropponen 1993, 77,97,102–103.

Vuonna 1781 perustettiin Kustaa III:n käskystä Suonenjoen rukoushuonekunta, josta vielä myöhemmin 1700-luvun aikana muodostui Suonenjoen kappeliseurakunta. 1700-luvulla Pohjois-Savoon ja muuallekin Suomeen perustettiin useita kappeliseurakuntia, joiden toivottiin ennen kaikkea lyhentävän kirkkomatkaa ja helpottavan vainajien hautaamista. Kappeliseurakunta huolehti myös muun muassa Suonenjoen väestökirjanpidosta ja laati tutkimuksessani keskeiset Suonenjoen vihittyjen luettelot. Jo Suonenjoen rukoushuoneeseen kuuluneiden kylien muodostama kokonaisuus vastaa hyvin pitkälti Suonenjoen kaupungin nykyistä aluetta.⁴⁹

1700- ja 1800-lukujen vaihteessa Suonenjoki muodosti ainoastaan pienen osan emäpitäjien väestömäärästä.⁵⁰ Suonenjoen väkiluku kasvoi kuitenkin suhteellisen nopeasti kappeliseurakunnan perustamisesta pitäjän itsenäistymiseen ulottuvalla ajanjaksolla: vuonna 1795 Suonenjoella asui 2 106 henkeä ja vuoteen 1870 mennessä väkiluku oli ehtinyt kasvaa jo 5 411 henkeen. 1800-luvun aikana Suonenjoen väkiluku kasvoi siis yli puolitoistakertaiseksi, mitä voidaan pitää suhteellisen nopeana väestönkasvuna. Väestön kasvuun vaikuttivat omalta osaltaan alueelliset muutokset, mutta pääasiassa Suonenjoen väkiluvun kehitys oli riippuvainen luonnollisesta väestönmuutoksesta eli syntyvyyden ja kuolleisuuden välisestä erotuksesta. 1800-luvulla väkiluku kasvoi yleisesti Suomessa melko nopeasti, joten Suonenjoen väestöllinen kehitys ei ollut koko maan mittakaavassa poikkeuksellista.⁵¹

Suonenjoki on läpi sen historian ollut selkeästi maatalousvaltainen yhteisö. Alueen maatalousvaltaisuus näkyy siten määrittävänä tekijänä myös Suonenjoen väestörakenteessa. Suonenjoella ei ollut juurikaan säätyläisväestöä, käsityöläisiä tai muiden ammattikuntien edustajia, vaan lähestulkoon kaikki suonenjokelaiset saivat elantonsa maataloudesta. Suonenjoella erityisesti loisten ja palvelusväen osuus nousi 1800-luvun kuluessa merkittäväksi ja suhteellisesti heitä oli Suonenjoen ohella yleisesti Savossa enemmän kuin muual-

---

⁴⁹ Laasonen 1991, 399; Ropponen 1993, 11, 107–110, 116.

⁵⁰ Esimerkiksi vuonna 1800 Suonenjoen rajanaapurien Leppävirran (8 066 henkeä) ja Pieksämäen (6 447 henkeä) asukasmäärät olivat selvästi korkeammat kuin Suonenjoen. Lappalainen 1961, 453; Hovi & Sarvas 1988, 429.

⁵¹ Ropponen 1993, 116–119. Vuonna 1800 Suomen väkiluku oli 832 700 henkeä ja vuonna 1875 vastaavasti 1 912 700 henkeä. Ks. esim. Vahtola 2003, 186.

la Suomessa. Suonenjoen väestöhistoriaa kuvaakin koko Suomen tapaan väestön yleinen köyhtyminen tilattoman väestön lisääntyessä 1800-luvun kuluessa.⁵²

Vuonna 1805 Suonenjoen suurin väestöryhmä oli palkolliset, joita oli peräti 66,7 prosenttia väestöstä. Palkollisten ohella keskeisimmät väestöryhmät olivat talolliset (17,4 %), torpparit (10,2 %) ja itselliset eli loiset (5,7 %). Vuoteen 1870 mennessä väestöryhmien suhteelliset osuudet olivat muuttuneet siten, että palvelusväkeä oli 53,8 prosenttia, ja toiseksi suurimmaksi väestöryhmäksi nousseita loisia 25,0 prosenttia. Sen sijaan talollisten (12,7 %) ja torppareiden (8,5 %) osuudet Suonenjoen maatalousväestöstä olivat laskeneet 1800-luvun kuluessa.⁵³ Suonenjoen väestörakenteessa tapahtunut muutos onkin keskeinen lähtökohta tutkielmani sosiaalisten ulottuvuuksien tarkasteluun ja kahden eri vuosikymmenen avioliittokäyttäytymisen vertailuun.

Hallinnollisesti muuttuvana alueena Suonenjoen historia sekä sen maatalousvaltaisuus luovat paikallisen kontekstin, jossa tarkastelen avioitumista ja sen eri taustatekijöitä. Maatalous on määrittänyt vahvasti suonenjokelaisten elämäntapaa, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että maatalouden vuodentakaisuudesta johtuen avioliittoja solmittiin paljon etenkin loppusyksyllä. Maatalous on määrittänyt pitkälti myös Suonenjoella 1800-luvulla olleet väestöryhmät ja niiden välisen hierarkian, mikä nousee avioitumisen sosiaalisia ulottuvuuksia tarkasteltaessa vahvasti esille. Maaseutu on asuinympäristönä luonut myös esimerkiksi kulkuyhteyksien osalta tietyt reunaehdot vuorovaikutukselle 1800-luvun Suonenjoella, mikä nousee puolestaan esille avioitumisen alueellisuutta tarkasteltaessa.

Tutkielmani toteuttamiseksi tärkeää on ollut Suonenjoen kartan laatiminen, jotta avioliittoon liittynyttä alueellista liikkuvuutta on ollut mahdollista havainnollistaa. Karttapohjana olen käyttänyt vuosien 1845–1847 pitäjänkartastoa, minkä lisäksi kylien paikallistamisessa on käytetty apuna tutkimuskirjallisuutta ja uudempia maastokarttoja⁵⁴. Joidenkin kylien sijoittamista tarkkaan paikkaan kartalla on hankaloittanut se, että kyläkunnilla saattoi olla omistusalueita eri puolilla pitäjää, mistä johtuen karttaan on merkitty sama paikannimi useaan kertaan. Myös nykyiseen kartastoon verrattuna on tapahtunut jonkin verran muutoksia, joten nykypäivän kylien sijainti ei suoraan kerro 1800-luvun tilanteesta.

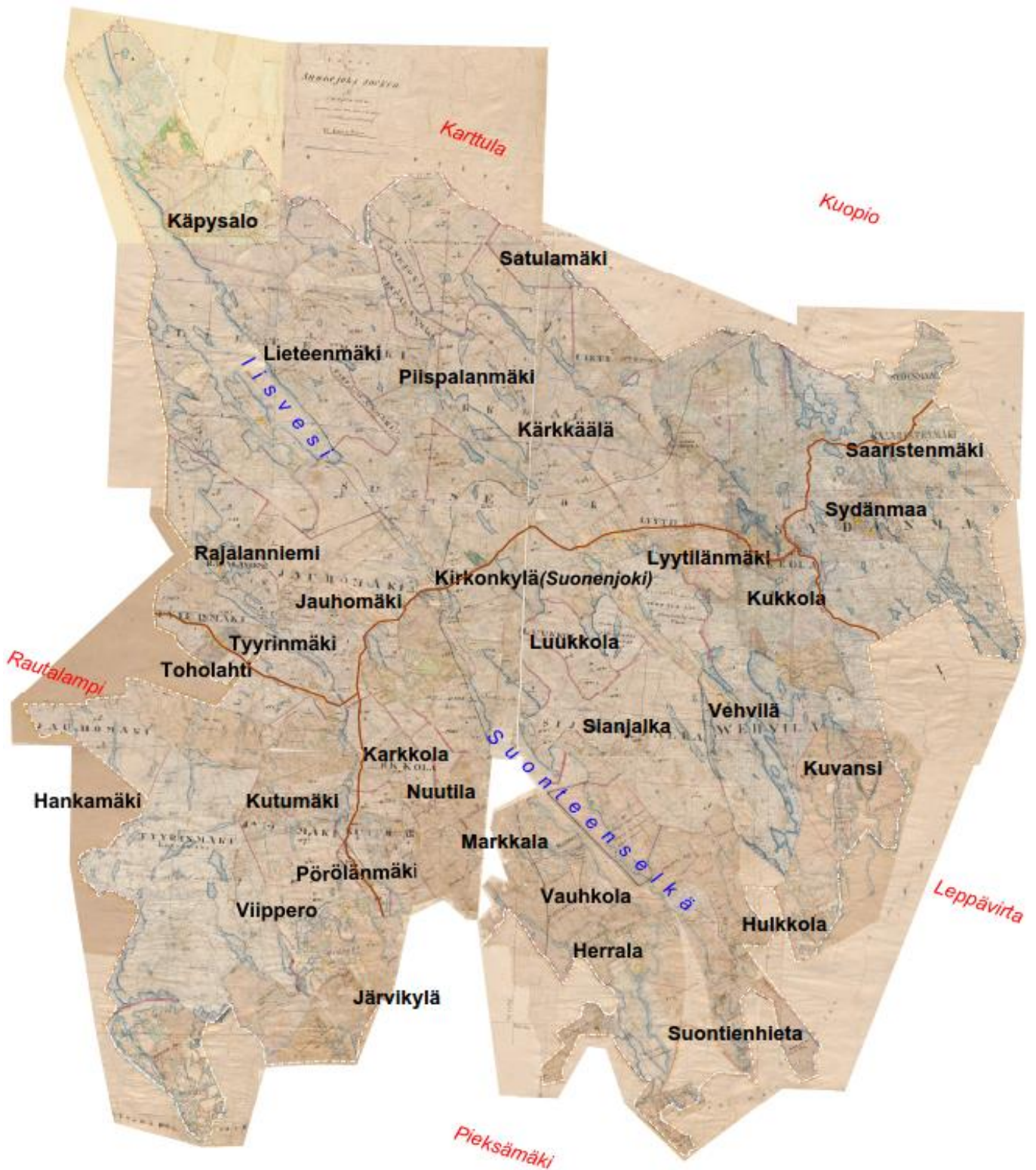
---

⁵² Ropponen 1993, 126–128; Jutikkala 2003, 448–449.

⁵³ Ropponen 1993, 129.

⁵⁴ Esim. Ropponen 1993.

Kuva 1 Suonenjoki 1800-luvulla
 Lähde: Vuosien 1845–1847 Suonenjoen pitäjänkartasto.

2 Avioituminen ajallisena ilmiönä

2.1 Avioliittojen vuosittainen määrä

Tutkielmassa tarkastelemieni kahden vuosikymmenen aikana Suonenjoella solmittiin yhteensä 660 avioliittoa. Koska avioliittojen yhteismäärä ja tarkasteltavana oleva ajanjakso ovat suhteellisen laajoja, on aineiston pohjalta mahdollista käsitellä avioliiton solmineiden sosiaalisten ja alueellisten taustatekijöiden lisäksi myös avioliiton solmimiseen yleisemmin liittyneitä käytänteitä. Kaksikymmentä vuotta kattava aineisto mahdollistaa avioliiton tarkastelemisen myös ajallisen variaation osalta sekä vuosittaisella että kuukausittaisella tasolla. Avioitumiseen liittyvien ajallisten käytänteiden tarkastelu luo omalta osaltaan pohjaa myös myöhemmin käsiteltävien sosiaalisten ja alueellisten taustamuuttujien tarkastelemiseen. Tarkastelen avioitumisen ajankohtia myös suhteessa vihkiparien edustamiin väestöryhmiin, jolloin ajallinen ulottuvuus yhdistyy avioituneiden sosiaaliseen taustaan ja sen mahdolliseen vaikutukseen avioitumisajankohdan määrittämisessä.

Aineiston yhteismitallisuus eli se, että tutkimusaineisto antaa samat tiedot sekä vuosilta 1800–1809 että vuosilta 1870–1879, mahdollistaa vuosikymmenten välisen vertailun lisäksi myös avioliiton rakenteellisten piirteiden tarkastelemisen suhteessa vihkimisajankohtaan. Aineistoni käsittävät 660 avioliittoa edustavat vain osaa Suonenjoella 1800-luvun aikana solmituista liitoista, mutta niiden perusteella on mahdollisuus luoda myös alustavia päätelmiä vuosisadan yleisistä avioitumiskäytännöistä ja ennen kaikkea niissä vuosikymmenten välillä tapahtuneista muutoksista. Koska ajallinen etäisyys tarkastelemieni vuosikymmenten kohdalla on 60 vuotta, voin työssäni tarkastella myös mahdollisia muutoksia ja niiden taustalla olevia tekijöitä avioitumisessa.

Keskeistä vuosikymmenten avioitumiskäytännöitä tarkasteltaessa on kuitenkin huomioida avioliittomäärien ero eri vuosikymmenillä. 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä Suonenjoen kappeliseurakunnassa solmittiin 186 avioliittoa. Vastaavasti 1870-luvulla solmittujen liittojen määrä oli jo selkeästi suurempi; Suonenjoella solmittiin vuosina 1870–1879 yhteensä 474 avioliittoa.⁵⁵ Vuosikymmenten välillä olevaa huomattavaa eroa avioliit-

---

⁵⁵ Ks. Taulukko 1 ja Taulukko 2.

tojen lukumäärän suhteen selittää alueelliset ja hallinnolliset sekä ennen kaikkea väestölliset seikat. Suonenjoen väkiluku kasvoi merkittävästi läpi 1800-luvun, mikä selittää myös avioliittojen lukumäärän selvää kasvua.⁵⁶

Suonenjoella vuosina 1800–1809 solmitut avioliitot

Vuosi	1800	1801	1802	1803	1804	1805	1806	1807	1808	1809	yht.
Avioliittojen lukumäärä	25	16	18	13	19	21	18	22	7	27	186

Taulukko 1 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä Suonenjoella solmittiin keskimäärin 19 avioliittoa vuodessa. Vähiten liittoja kyseisellä vuosikymmenellä solmittiin vuonna 1808, jolloin avioitui ainoastaan seitsemän paria. Vastaavasti vuosikymmenen suosituin avioitumisvuosi oli vuosi 1809, jolloin solmittuja avioliittoja oli 27. Vuosikymmenen aikana ei tapahtunut merkittävää muutosta avioliiton solmimisen kasvussa tai vastaavasti liittojen vähänemisestä, vaan ennemminkin avioituminen oli suhteellisen tasaista ja vuosittaiset vaihtelut suhteellisen pieniä.

Vuotta 1808 voidaan kuitenkin pitää avioliittojen lukumäärän suhteen poikkeuksellisenä suhteessa vuosikymmenen muihin vuosiin. Avioituminen kyseisenä vuonna on ollut muita vuosia harvinaisempaa, kun taas vastaavasti heti seuraavana vuotena avioliittoja on solmittu vuosikymmenen yksittäisistä vuosista eniten. Avioituminen ei ole siis pidemmällä aikavälillä kääntynyt laskuun, vaan kyse on ainoastaan yksittäisen vuoden kohdalla tapahtuneesta selkeästi avioitumisen vähenemisestä. Vuoden 1808 avioliitoista kolme solmittiin joulukuussa eli vuoden aikana solmittiin muiden yhdentoista kuukauden aikana ainoastaan neljä avioliittoa, mikä kuvaa vielä selkeämmin kyseisen vuoden aikana solmittujen avioliittojen vähäisyyttä.⁵⁷

⁵⁶ Avioliiton solmineiden osuus Suonenjoen kokonaisväestöstä säilyi vuosikymmenten välillä suunnilleen samana eli avioliittojen määrän kasvu ja väestönkasvu vastasivat suhteellisesti 1800-luvun Suonenjoella toisiaan. Suonenjoen väkiluvun kehityksestä ks. alaluku 1.4.

⁵⁷ Ks. Liitteet Taulukko 4. Vuoden 1808 avioliitot solmittiin seuraavina päivämäärinä: 30.10.; 15.11.; 25.12.; 6.3.; 6.6.; 26.12.; 25.12. (päivämäärät vihittyjen luetteloon kirjatussa järjestyksessä) Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuodelta 1808.

Vuoden 1808 vähäistä avioliittomäärä selittää osaltaan yhteiskunnalliset olot. Vuosi 1808 oli koko Suomessa ja siten myös Suonenjoella yhteiskunnallisesti poikkeuksellista aikaa Suomen sodan takia. Sota-aika on omalta osaltaan vaikuttanut paikallisväestön elämään ja sitä kautta myös muun muassa avioliittojen vihkimiseen. Suonenjoen eteläpuolella käytiin Kutumäen taistelu kesäkuun 14., jolloin Kutumäelle sijoitettu joukko-osasto joutui venäläisjoukkojen hyökkäyksen kohteeksi. Suonenjoki toimi myös huomattavana kauttakulupaikkana yleisesti Savon sotatoimissa.⁵⁸ Vuoden 1808 poikkeuksellisuus tulee esille myös tarkasteltaessa viljan hintaa, joka oli kyseisenä vuonna selvästi muita vuosia korkeampi⁵⁹. Sodan lisäksi myös heikko taloudellinen tilanne on voinut olla syy avioitumisen lykkääntymiselle, koska taloudellisesti heikossa tilanteessa avioliittoja solmittiin tavallisesti vähemmän.⁶⁰ Sodan päättymisen ja sitä kautta lisääntynyt usko tulevaisuuteen voikin osaltaan selittää avioliittojen suhteellisen korkeaa määrää vuonna 1809.

Sota-ajalla on väestöön monia sekä suoria että väestöllisiä vaikutuksia, ja yhteiskunnan kriisiaika voi heijastua esimerkiksi kirkollisten toimitusten määrään. Vuodet 1808 ja 1809 olivat myös kuolleiden lukumäärää tarkasteltuna väestöllisesti poikkeuksellisia vuosia Suonenjoella. Esimerkiksi vuonna 1808 Suonenjoella kuoli 113 ja vielä sotaa seuranneenakin vuonna 1809 kuolleiden lukumäärä oli 177. Sen sijaan Suomen sotaa edeltäneenä vuonna 1807 Suonenjoella kuoli 64 henkeä ja vuonna 1810 kuolleiden lukumäärä oli puolestaan ainoastaan 45.⁶¹ Poikkeukselliset olosuhteet voivatkin vaikuttaa väestöhistoriaan monin eri tavoin ja usein esimerkiksi avioliittojen solmiminen on kuolleisuuden ohella vahvasti altis yhteiskunnallisille muutoksille.

Sodan lisäksi myös satokauden tuottoisuudella oli oma merkityksensä avioitumiseen ja hyvän sadon jälkeen ihmisten usko tulevaisuuteen yleensä kasvoi, mikä paransi myös mahdollisuutta avioitua ja perustaa perhe. 1860-luvun nälkävuosia seurasi hyviä sato-
vuosia, joiden aikana Suomessa solmittiin paljon avioliittoja, mikä puolestaan näkyi vuosi-

---

⁵⁸ Lappalainen et al. 2008, 100, 108, 140.

⁵⁹ Viljan hinta ks. Liitteet Taulukko 3.

⁶⁰ Hämynen 1993, 57.

⁶¹ 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla Suonenjoen kappeliseurakunnassa kuolleiden lukumäärät: vuonna 1805: 87; vuonna 1806: 43; vuonna 1807: 64, vuonna 1808: 113; vuonna 1809: 177 henkeä; vuonna 1810: 45. Suonenjoen seurakunnan kuolleiden luettelot vuosilta 1805–1810. Myös Pieksämäen seurakunnassa Suomen sota vaikutti selvästi kuolleisuuslukuihin: vuosien 1808–1809 aikana kuoli yhteensä 719 pieksämäkeläistä kun kuolleiden lukumäärä vuonna 1810 oli ainoastaan 141. Lappalainen 1961, 745.

na 1870 ja 1871 poikkeuksellisen korkeana syntyvyytenä.⁶² Suonenjoella nälkävuosien jälkeinen avioliittomäärän kasvu näkyi etenkin vuonna 1869, jolloin solmittiin peräti 71 avioliittoa. Sen sijaan vuonna 1870 solmittiin suhteellisen vähän avioliittoja, mutta vuosina 1871–1874 solmittujen avioliittojen määrä puolestaan nousi jälleen verrattain korkeaksi. 1870-luvulla Suonenjoella solmittujen avioliittojen vuosittaiset lukumäärät eivät kuitenkaan olleet suoraan verrannollisia vuosittaiseen viljan hinnan vaihteluun⁶³.

Suonenjoella vuosina 1870–1879 solmitut avioliitot

Vuosi	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	yht.
Avioliittojen lukumäärä	38	52	60	52	67	55	33	40	32	45	474

Taulukko 2 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

1870-luvulla pitäjässä solmittiin vuosittain keskimäärin 47 avioliittoa, mikä kuvastaa sitä, että jo pelkästään vuosittaisella tasolla avioliittojen määrä oli selkeästi kasvanut 1800-luvun alkuun verrattuna. Eniten avioliittoja 1870-luvulla solmittiin vuonna 1874, jolloin vihittiin yhteensä 67 avioparia. Vähiten liittoja kyseisellä vuosikymmenellä solmittiin puolestaan vuonna 1878, jolloin avioituneiden parien määrä oli yli puolet vähemmän eli 32. 1870-luvulla vuosittainen variaatio avioliittojen lukumäärässä on suurimmallaan yli kolmekymmentä liittoa, mikä on suhteellisen suuri vaihteluväli. Lukumäärällisesti vaihtelu on myös selkeästi suurempaa kuin 1800-luvun alussa, vaikkakin vaihtelu tulee suhteuttaa avioliittojen kokonaismäärään, joka myös on selvästi suurempi 1870-luvulla. 1870-luvun avioitumismääriä voidaan selkeistä vuosittaisista vaihteluista huolimatta pitää kuitenkin suhteellisen tasaisena, koska mikään yksittäinen vuosi ei erotu vuosikymmentä tarkasteltaessa poikkeuksellisenä.

Vuosikymmeniä verratessa on tärkeää huomioida kummankin vuosikymmenen oma ajallinen konteksti. Myös avioliittojen lukumäärissä oleva ero on huomionarvoinen, eikä vuosi-

⁶². Rasila 1982, 133; Partanen 2004, 57; Markkola 2007, 251. Katovuosien ohella myös maatalouden murros vaikutti ihmisten elinolosuhteisiin 1800-luvun maaseudulla. Maatalouden uudistumiselle oli 1800-luvulla kasviviljelyvaltaisessa Itä-Suomessa suurempi paine kuin peltoviljelyyn keskittyneessä Länsi-Suomessa. Katovuodet vaikuttivat kuitenkin Itä-Suomen ohella yhtä lailla myös Länsi-Suomessa, jossa kuolleisuus nousi huomattavan korkeaksi. Jutikkala 2003b, 506, 512–513. Itä- ja Länsi-Suomen maatalouserojen merkityksestä perherakenteisiin ks. esim. Waris 1991, 177–178; Waris 2003, 111; Miettinen 2015, 17.

⁶³ Suonenjoella solmittujen avioliittojen lukumäärät 1860-luvulla: 1860: 41; 1861: 42; 1862: 45; 1863: 49; 1864: 32; 1865: 28; 1866: 23; 1867: 46; 1868: 36; 1869: 71. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1860–1869. Viljan hinta ks. Liitteet Taulukko 3

kymmenten vertaaminen keskenään ole sellaisenaan mielekästä. Vertailun sijaan kahden vuosikymmenen tarkastelun tarkoituksena onkin enemmän kuvata ilmiöiden mahdollisia muutoksia ja suhteutumista omaan aikaansa. Vertailun avulla tutkimuksessa pyritään tuomaan molempien vuosikymmenen erityispiirteitä esille ja samalla luomaan kontrastia eri taustamuuttajien osalle. Samalla tarkastellaan avioliittoa laajemmin ja sitä, millaisille ajallisille vaihteluille altis ilmiö avioituminen on 1800-luvun Suomessa ollut. Avioliitto peilaa omalta osaltaan yhteiskuntaa ja siinä tapahtuvia muutoksia, joten ajallisuuden merkitys avioliittojen tarkastelemiseen on sellaisenaan jo huomionarvoista.

Esimerkiksi 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä avioitumiseen on vaikuttanut Suomen sota ja siihen liittyvät välilliset ilmiöt. Väestöä ja sitä kautta myös avioitumista koskettaneita ilmiöitä ovat olleet myös 1860-luvun nälkävuodet. Vuosina 1866–1868 Suomenjoella kuoli yhteensä 598 henkeä⁶⁴, mikä on vaikuttanut väestörakenteeseen ja sitä kautta avioitumiseen seuraavalla vuosikymmenellä. Nälkävuosilla on siis ollut Suomenjoen väestöhistoriassa kumulatiivisia vaikutuksia, jotka heijastuvat kuolleisuuden ohella muissakin väestöllisissä ilmiöissä. Myös ihmisten liikkuvuuden kasvu ja sitä kautta lisääntynyt pitäjästä poismuuttaminen ja pitäjään sisälle muuttaminen on välillisesti voinut vaikuttaa avioituneiden määrään.⁶⁵

Avioliittojen määrän lisääntymisessä yleinen väestönkasvu ja sitä kautta lisääntynyt avioliiton solmivien pitäjäläisten lukumäärä on oleellinen avioliittomäärien kasvun selittäjä. Avioliitto on ilmiönä ennen kaikkea väestöllinen ilmiö, jolloin väestönkasvu vaikuttaa suoraan myös avioitumismääriin. Vuonna 1800 Suomenjoen väkiluku oli 2 748 henkeä ja naimattomia yli 15-vuotiaita oli yhteensä 558, joista miehiä oli 325 ja naisia 233. Aviossa olevien osuus väestöstä oli vastaavana aikana 37,6 prosenttia koko väestöstä.⁶⁶ Vuonna 1870 Suomenjoen väkiluku oli puolestaan 5 411 eli väkiluku oli kaksinkertaistunut 1800-luvun alusta. Naimattomia yli 15-vuotiaita oli Suomenjoella tuolloin yhteensä 1322, joista miehiä 732 ja naisia 590. Avioituneita oli puolestaan 1 694 suonenjokelaista eli 31,3 prosenttia koko väestöstä.⁶⁷

---

⁶⁴ Turpeinen 1986, 55; 266.

⁶⁵ 1860-luvun nälkävuosien sosiaalisista vaikutuksista ks. Häkkinen 1987, 69–77.

⁶⁶ Suomenjoen seurakunnan väkilukutaulukot vuosilta 1793–1801.

⁶⁷ Suomenjoen seurakunnan väkilukutaulukot vuosilta 1857–1877.

Avioliittoja on solmittu useita joka vuosi tarkastelemillani ajanjaksoilla, joten avioliitot olivat 1800-luvulla kiinteä osa paikallisyhteisöä ja sen kirkollisia toimituksia. Vaikka yksittäisten avioliittojen solmimiseen on eri aikoina vaikuttanut erilaiset yhteisölliset ja henkilökohtaiset tekijät, on avioliitto kuitenkin ilmiönä Suomen historiassa ajaton ja myös paikallisella tasolla toistuva tapahtuma. Muutokset vuosittaisissa määrissä kertovat avioliiton solmimisen olevan kuitenkin monitasoinen tapahtuma, jossa yhteiskunnan rakenteiden lisäksi vaikuttavat aina monet sekä yhteiskunnallisesti että väestöllisesti muuttuvat tekijät. Vaikka tutkimuksessa tarkastellaan avioitumista lähtökohtaisesti rakenteellisena ilmiönä, on aineistosta tehtyjä tilastoja tarkasteltaessa tärkeää huomioida paikallisuus ja se, että tutkimus kuvaa avioitumista nimenomaan suonenjokelaisessa kontekstissa. Tutkimuksessa esittämäni tilastot antavatkin avioitumiseen liittyvän väestöllisen ilmiön lisäksi tietoa myös Suomenjoesta ja sen väestön piirteistä 1800-luvulla. Esimerkiksi vuoden 1808 pieni avioliittomäärä voi olla merkki laajemminkin poikkeuksellisista oloista pitäjässä, jolloin myös avioituminen on ollut harvinaisempaa.

Tutkimuksen paikallishistoriallisen luonteen vuoksi vuosikymmenien avioliittomääriä verratessa on tärkeää huomioida Suomenjoen muuttunut asema. 1800-luvun alussa Suomenjoki oli osa Pieksämäkeä ja Suomenjoen kappeliseurakunnan kirkonkirjoihin merkittiin osittain myös Leppävirran pitäjään kuuluneiden asukkaiden tietoja. 1800-luvulla pitäjien aluemuutokset olivat kuitenkin yleisiä, joten Suomenjoen tilanne ei ole siinä suhteessa poikkeuksellinen. Myös alueellisesti Suomenjoeksi määritelty alue ja siihen kuuluneet kylät muuttuivat 1800-luvun edetessä, mikä näkyy aineistossa esiintyvien morsiusparien kotipaikkojen jonkinlaisena vaihteluna eri vuosikymmenillä.

Alueellisista muutoksista huolimatta keskeisimmät kylät ja suurimmat asutuskeskittymät säilyvät samoina läpi tarkastelujakson, mikä mahdollistaa myös avioliittomäärien tarkastelun Suomenjoeksi määritellyllä alueella. Avioliitto voidaan nähdä myös nimenomaan kirkollisena toimituksena ja sen vuoksi vihittyjen luettelojen muodostamisessa keskeistä alueellisesti on ollut vihittyjen seurakunta, eikä niinkään suurempi hallinnollinen alue. Koska Suomenjoella oli oma kappeliseurakunta ja sitä kautta oma kirjanpito esimerkiksi vihityistä jo 1700-luvun lopulta saakka, on käsitys Suomenjoesta alueena ollut seurakunnan näkökulmasta katsottuna vakiintunut jo 1800-luvun alussa. 1870-luvun Suomenjoen rippikirjoissa ainoastaan neljä kylää kolmestakymmenestäkahdesta ei esiinny 1800-luvun alussa

Suonenjoen rippikirjoissa, joten alueellinen vastaavuus vuosikymmeniä vertailtaessa on kylätasolla kattava. Kylien vastaavuus kertoo omalta osaltaan siitä, että Suonenjoki on ollut jo 1800-luvun alussa suhteellisen vakiintunut omaksi alueekseen, vaikka pitäjä itsenäistyi ja sai oman seurakuntansa vasta 1870-luvun alussa.

Myös avioliittojen tarkasteleminen tarkemmin vuosittaisena tapahtumana auttaa ymmärtämään avioliiton yleisiä piirteitä. Avioliittojen määrän vuosittainen vaihtelu osoittaa, että avioliitto on ilmiönä hyvin paljon sattumista ja inhimillisistä tekijöistä riippuvainen, eikä avioituminen esimerkiksi lukumäärällisestä noudata tasaista kaavaa. Avioliiton yhteiskunnallisesta merkityksestä huolimatta avioitumiseen liittyy paljon vaihtelua, johon vaikuttavat ihmisten yksilölliset valinnat tai muut selittämättömät tekijät, joita kirkonkirja-aineiston perusteella ei ole mahdollista konstruoida. Tarkastelemalla kirkonkirja-aineistoja laajemmin kuin ainoastaan vihittyjen luetteloiden osalta, voidaan kuitenkin selvittää joitakin avioliiton solmimiseen oleellisesti vaikuttaneita tekijöitä. Muun muassa puolison kuolema on voinut olla merkityksellistä myös avioliiton solmimisen näkökulmasta katsottuna, koska puolison kuolema on mahdollistanut uuden avioliiton solmimisen rajatulla ajanjaksolla. Esimerkiksi 1800-luvun alkupuolen aineistossa on kaksi sulhasta, jotka ehtivät solmia ensimmäisen vaimonsa kuoltua toisen avioliiton saman vuosikymmenen aikana. Toisessa näistä tapauksista uusi avioliitto solmittiin 13 kuukautta ensimmäisen vaimon kuolemasta ja toisessa tapauksessa mies avioitui uudelleen 20 kuukauden kuluttua puolisonsa kuolemasta.⁶⁸

Vastaavasti myös väestön ikärakenne voi omalta osaltaan selittää sitä, että yksittäisenä vuotena avioitumisikäisiä on suhteellisen vähän tai normaalia enemmän, millä on välillinen vaikutus myös avioliittojen solmimiseen. Myös taloudellinen tilanne vaikuttaa yksilön päätökseen avioitua. Loppujen lopuksi avioitumisessa on kyse siitäkin, että pohjimmiltaan avioliiton solmimisessa keskeistä on sopivan puolison löytäminen, mihin vaikuttaa yksilötasolla monet eri tekijät. Puolison valinnalle perustan luovat omalta osaltaan sekä maantiede että väestön sosiaalinen rakenne, joita tarkastelen enemmän tutkimukseni myöhemmissä luvuissa.

---

⁶⁸ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen ja kuolleiden luettelot vuosilta 1800–1809. Kirkko määritteli tietyt ajalliset raamit lesken uudelleen avioitumiselle: kirkkolain mukaan naisleskien oli vietettävä vuoden ja miesleskien puolen vuoden suruaika ennen kuin uuden avioliiton solmiminen puolison kuoltua oli mahdollista. Niiranen 1986, 175. Naisten kohdalla suruajan pituudella oli eri merkitys kuin miesleskillä, ja suruajalla haluttiin varmistaa esimerkiksi se, ettei puolison kuoleman jälkeen syntyneen lapsen isyydestä tulisi epäselvyyttä. Hempenius-van Dijk 1995, 97.

Tässä luvussa olen kuvannut, kuinka avioliiton solmiminen kertoo osaltaan sekä yhteiskunnan rakenteista että yksilöiden elämänkuluista ja valinnoista. Avioituminen on tärkeää myös yhteisön näkökulmasta katsottuna ja välillisesti avioliiton solmimisella on ollut laajempia sosiaalisia vaikutuksia. Vihkitilaisuuden järjestäminen on voinut olla yksittäisen liiton solmimisen lisäksi esimerkiksi morsiamen tai sulhasen lapsuudenperheen kohdalla suurempi tapahtuma, jolloin samana päivänä solmittiin perheen kahden lapsen liitot.

Vuosina 1800–1809 Suonenjoella oli yhteensä viisi tapausta, joissa saman perheen kaksi lasta vihittiin samana päivänä. Kahdessa näistä tapauksista solmittiin kahden tyttären liitot ja kolmessa tapauksessa perheen tytär ja poika avioituivat kumpikin tahoillaan samana päivänä. Sisarusten samana päivänä solmittuja liittoja ei puolestaan 1870-luvun aineistoista löytynyt yhtään kappaletta.⁶⁹ Sisarusten samalle päivämäärälle sattuneet vihkimiset kertovat osittain avioliiton solmimisen olleen omalta osaltaan sidoksissa myös morsiamen ja sulhasen lapsuudenperheen elämään. Mikäli sisarusten avioituminen tuli ajankohtaiseksi suunnilleen samaan aikaan, oli perheessä siis mahdollista järjestää kahdet häät samana päivänä. Sisaruksille ei kuitenkaan aina valittu samaa häpäpäivää, vaikka avioliitot solmittiin lähekkäin. Esimerkiksi vuonna 1802 yhdessä tapauksessa perheen tyttären ja pojan solmimien liittojen välillä oli eroa ainoastaan seitsemän päivää ja vastaavasti vuonna 1806 toisessa tapauksessa perheen tyttäret solmivat avioliitot peräkkäisinä kuukausina.⁷⁰

2.2 Avioliittojen solmimisen kuukausittaiset vaihtelut

Avioliittojen vuosittaisen tarkastelun lisäksi avioliittoja voi tutkia solmimisajankohtansa puolesta myös kuukausitasolla. Kuten jo vuosittainen tarkastelu osoittaa, avioituminen on ajallisesti riippuvainen ilmiö ja avioliiton solmimisajankohtaan vaikuttaa osaltaan sekä yhteiskunnalliset että yksilötason taustatekijät. Avioitumisen kuukausittainen tarkasteleminen auttaa hahmottamaan avioitumista moninaisena ilmiönä, johon vaikuttaa jo solmimisajankohdan valinnan näkökulmasta monia sekä yhteisöä että sen jäseniä kuvaavia tekijöitä.

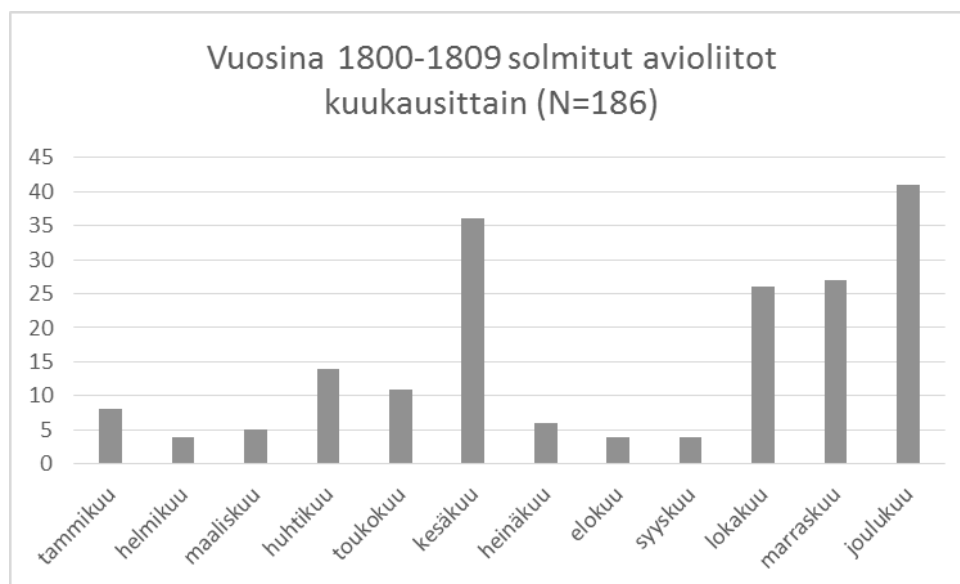
---

⁶⁹ 1800-luvun alussa vihittyjen luetteloissa on yleisesti mainittu morsiamen ja sulhasen patronyymi, minkä perusteella sisarussuhteita pystyi selvittämään. Vihittyjen luettelojen perusteella todennäköinen sisarussuhde on selvitetty Suonenjoen seurakunnan lastenkirjojen ja rippikirjojen perusteella. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot, lastenkirjat ja rippikirjat vuosilta 1800–1809 ja vuosilta 1870–1879.

⁷⁰ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot, lastenkirjat ja rippikirjat vuosilta 1800–1809.

Solmittujen avioliittojen lukumääräinen vaihtelu eri kuukausien välillä kuvastaa myös maaseutuyhteisön yleistä vuodenvaihtelua. Esimerkiksi elokuu ei ole maataloustöiden vuoksi ollut suosittu avioitumiskuukausi. Avioliittoa ei tulekaan tarkastella muusta yhteisöä määrittävästä toiminnasta irrallisena, vaan tutkimuksessa tulee huomioida myös avioitumisen kulttuuriset taustavaikutteet. Avioliittoa käsiteltäessä on nostettava esille myös yhteisön ominaispiirteitä, joita Suonenjoen tapauksessa on esimerkiksi sen maatalousvaltaisuus. Avioitumiskuukausien jakautuminen kertoo osaltaan yhteiskunnan rakenteista, jotka määrittävät ihmisten kanssakäymistä ja toimintaa myös henkilökohtaisen elämän suhteen.⁷¹

Tutkimuksessa tarkastelemani aineisto antaa selkeän kuvan siitä, ettei avioituminen ollut Suonenjoella 1800-luvulla kaikkina kuukausina yhtä yleistä. Avioliittojen solmiminen on ennemminkin keskittynyt selvästi tietyille kuukausille toisia enemmän. Huomionarvoista on kuitenkin, että selkeistä vuosikymmenen tasolla ilmenevistä kuukausittaisista eroista huolimatta, yksittäisissä vuosissa ja niiden kuukausittaisessa avioitumisjakaumassa voi olla suuria eroja saman vuosikymmenen sisällä. Esimerkiksi vuoden 1806 kesäkuussa ei solmittu yhtään liittoa, vaikka kesäkuu oli yleisesti toiseksi suosituin avioitumiskuukausi 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä.⁷²

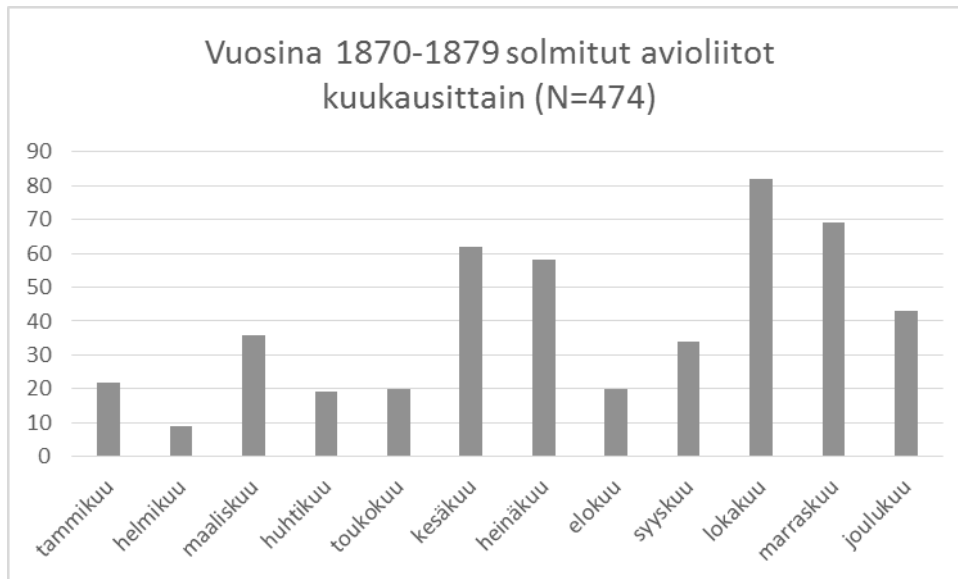
Kuva 2 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

⁷¹ Maatalous on vaikuttanut keskeisesti talonpoikaisyhteisön elämänrytmiin. Työt rytmittyivät tietyn vuosikieron mukaan ja tietyt työvaiheet olivat vakiintuneet hyvin pitkältä vuosittain samoihin ajankohtiin. Tärkeimpiä juhlia vietettiin puolestaan silloin kun työnteon suhteen oli rauhallisempi ajanjakso. Juhlimisen kannalta otollisinta aikaa oli näin ollen syksy, talvi ja alkukevät. Ks. esim. Viikuna 1999, 78, 87; Mäkelä-Alitalo 2003, 518–519.

⁷² Ks. Liitteet Taulukko 4

Vaikka 1800-luvun alussa avioliittoja solmittiin selkeästi vähemmän kuin esimerkiksi 1870-luvulla, erottuvat aineistosta kuitenkin tietyt kuukaudet muita yleisimpinä avioitumisajankohtina. Vuosina 1800–1809 avioliittoja solmittiin Suonenjoella yksittäisistä kuukausista eniten joulukuun aikana. Avioliiton solmiminen oli selvästi keskimääräistä yleisempää myös kesäkuussa, lokakuussa ja marraskuussa. Vastaavasti helmi- ja maaliskuussa sekä elo- ja syyskuussa solmittiin vähiten avioliittoja vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä. Vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä avioituminen keskittyi kesäkuun ohella vuoden viimeiseen kolmeen kuukauteen, jolloin maatalouden kiireisin työaika oli ohitettu. Helmi-maaliskuun harvinaisuutta avioitumiskuukautena ei puolestaan selitä maataloustöiden suuri määrä, vaan ennemminkin selityksenä vihittyjen lukumäärän vähäisyydelle voi olla sääolot ja niiden vaikutus ihmisten liikkumiseen paikasta toiseen.

Alkuvuoden vähäiseen avioitumiseen yhtenä selityksenä voidaan pitää syksyllä solmittujen liittojen suurta määrää. Mahdollisten avioitujien määrä on ollut lyhyellä aikavälillä suhteellisen vakiintunut, joten avioliittojen keskittyminen syksylle ja eräänlaisen avioitumispiikin purkautuminen vuoden lopulla, voi selittää sitä, ettei alkuvuodesta avioitujia ollut yhtä paljon. Avioliittojen keskittyminen joillekin kuukausille kuvastaa myös sitä, että avioliittoon on liittynyt vakiintuneita ja rakenteellisia tapoja, jotka näkyvät esimerkiksi avioitumiskuukausien vaihteluna suurempaa avioliitto-otosta tarkasteltaessa. Syksy oli perinteinen häidenvietoajankohta, joten monet parit saattoivat jo hyvissä ajoin suunnitella viettävänsä häät syksyllä. Lisäksi vasta syksyllä avioitumispäätöksen tehneet pariskunnat saattoivat kiirehtiä naimisiin jo saman syksyn aikana. Syksyä pidettiin esimerkiksi maataloustöiden vuodentakierrosta johtuen otollisena ajankohtana häiden viettämiselle, joten syksy saatettiin valita kevättä mieluummin vihkiajankohdaksi myös nopeallakin aikataululla.

Kuva 3 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879

1870-luvun aineistosta selkeästi muita kuukausia tyypillisimpinä kuukausina vihkimiselle erottuvat loppusyksyn kuukausien, loka ja marraskuun ohella myös keskikesän kuukaudet, kesä ja heinäkuu. Myös vuosisadan alun suosituimpana avioitumiskuukautena eli joulukuun aikana solmittiin keskimääräistä enemmän avioliittoja vuosina 1870–1879. Vähiten avioliittoja solmittiin helmikuussa, jolloin solmittiin ainoastaan alle kaksi prosenttia tarkasteluajanjaksolla solmituista liitoista. Myös tammikuu, huhtikuu, toukokuu ja elokuu olivat selkeästi harvinaisempia kuukausia avioliiton solmimiselle kuin aiemmin mainitut vuosikymmenen yleisimmät avioitumiskuukaudet. Tarkastelemillani vuosikymmenillä on siis selkeitä yhteisiä piirteitä avioliittojen kuukausittaisien solmimisajankohtien suhteen. 1800-luvun ensimmäisen vuosikymmenen tapaan 1870-luvulla avioituminen sijoittui yleisemmin kesäkesälle tai loppuvuodelle. Myös loppupalvi ja alkukevät ovat olleet samaan tapaan harvinaisempia kuukausia avioliiton solmimiseen. Sen sijaan heinäkuu on ollut selvästi suosituimpi kuukausi avioitua 1870-luvulla kuin vuosisadan alussa ja vastaavasti joulukuu on ollut suhteessa suosituimpi avioitumiskuukausi vuosisadan alussa kuin 1870-luvulla.

Verratessa avioitumista Suonenjoella 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä ja 1870-luvulla on avioitumisen kuukausittaista variaatiota tarkasteltaessa huomattavissa selkeitä yhteneväisyyksiä. Vuosikymmenten välillä on kuitenkin myös jonkin verran poikkeavuutta, minkä voi osaltaan selittää se, että vuosina 1800–1809 solmittiin vähemmän liittoja, joten kuukausittaiseen solmimisajankohtaan liittyvä kaavamaisuus ei välttämättä nouse tilastois-

sa yhtä vahvasti esille kuin 1870-luvulla, jolloin otos on suurempi. Tutkimuksessa tarkasteltujen liittojen suhteellisen suuri määrä mahdollistaa kuitenkin kuukausittaisen tarkastelun yleisesti kahden vuosikymmenen yhteisenä otoksena, jolloin avioitumiskäytänteistä saa kattavamman kuvan myös pidemmällä aikavälillä ja laajemmin 1800-luvun osalta.

Aineistosta erottuvat selkeästi vuoden viimeisimmät ja keskikesän kuukaudet suosittuina avioitumiskuukausina. Loppuvuoden avioitumismäärän ovat omalta osaltaan vaikuttaneet sekä palkollisten sopimusajan päätyminen että toisaalta sadonkorjuun jälkeinen aika, mikä on mahdollistanut häätöjuhlan järjestämisen. Loppuvuonna maatalouden vaatima työmäärä ei myöskään ollut tuolloin yhtä suuri kuin esimerkiksi alkusyksyllä, jolloin liittoja on solmittu huomattavasti vähemmän. Suomessa häätöperinteet ja sitä kautta myös häidenviettoajankohta on vaihdellut jonkin verran alueittain. Esimerkiksi 1700-luvulla Etelä-Suomessa yleisen avioitumiskuukausia oli lokakuu, kun taas vastaavasti Savossa ja Itä-Hämeessä avioiduttiin eniten joulukuussa. 1800-luvun alkupuolella avioliittoja solmittiin yleisesti Suomessa eniten loka-joulukuussa ja kesä-heinäkuussa. Vuosina 1866–1910 eniten liittoja solmittiin joulukuussa ja marraskuussa. 1800-luvulla yleisesti Suomessa vähiten häitä vietettiin elokuussa.⁷³ Kuukausittaisista eroista huolimatta 1800-luvun aikana avioliittojen solmimisajankohdat alkoivat Suomessa jakautua yleisesti kuukausittain aiempaa tasaisemmin⁷⁴. Avioliittojen solmimisajankohdtien tasaantumista useammalle kuukaudelle on havaittavissa jonkin verran myös Suonenjoen kohdalla⁷⁵.

Vaikka liittoja on Suomessa solmittu ympäri vuoden, syksy on ollut sekä koko maan että Suonenjoen kohdalla selvästi yleisin häidenviettoajankohta. Syksyn suosiota avioliiton solmimisen ajankohtana selittää esimerkiksi se, että sadonkorjuun ja syysteurastusten jälkeen häiden viettämiseen oli enemmän aikaa ja häävieraille oli riittävästi tarjottavaa.⁷⁶ Syksy oli myös palvelusväelle merkityksellinen vuodenaika, koska syksyisin palvelusväellä oli viikko vapaata ja samalla heillä oli oikeus vaihtaa isäntää ja ottaa pesti uudesta talosta. Palvelusväen vapaaviikko, niin sanottu runtuviikko, oli myös yleinen ajankohta häiden viettämiseksi agraarisessa Suomessa. Sadonkorjuu päättyi perinteisesti Mikkelinpäivään, jol-

⁷³ Heikinmäki 1981, 274; Sirén 1999, 112.

⁷⁴ Heikinmäki 1981, 274; Sirén 1999, 112.

⁷⁵ Ks. Kuva 2 ja Kuva 3.

⁷⁶ Heikinmäki 1981, 275; Sirén 1999, 112; Viikuna 1999, 87; Partanen 2004, 70–73. Maalaishäissä ruoalla oli iso merkitys häätöjuhlassa ja häitä edelsi yleensä muun muassa teurastus. Köyhimmät avioitujat eivät sen sijaan välttämättä järjestäneet häätöjuhlia lainkaan, joten ruoan suhteen häidenviettoajankohdalla on ollut merkitystä lähinnä vauraamman väestön kohdalla. Kaivola 1995, 29–34; Mäkelä-Alitalo 2003, 524.

loin myös runtuviikko alkoi.⁷⁷ 1800-luvulla Mikkelinpäivän jälkeinen runtuviikko ei kuitenkaan aineistoni perusteella ollut yleinen häiden viettoajankohta Suonenjoella; vuosina 1800–1809 Suonenjoen kappeliseurakunnassa solmittiin ainoastaan yksi avioliitto runtuviikolla ja vuosina 1870–1879 kymmenen avioliittoa.⁷⁸

Se että avioituminen on keskittynyt enemmän toisille kuukausille kuin toisille, kertoo siitä, että tapahtumana avioliiton solmimiseen liittyy monia muitakin tekijöitä, kuin ainoastaan sen kirkollinen ja virallinen merkitys. Avioliiton solmimisajankohta on merkityksellinen asia monella tapaa ja se kuvaa omalta osaltaan myös yhteisön elämäntapaa vuodenaikojen suhteen. Avioliiton solmimisajankohdan valintaan on myös tarkastelemassani 1800-luvun maaseutuyhteisössä voinut vaikuttaa monet taustatekijät. Maatalous on omalta osaltaan vaikuttanut siihen, ettei liittoja ole juurikaan solmittu maanviljelyn kannalta kiireisimpään aikaan, kuten elokuussa. Maatalouden keskeisyys maaseutuyhteiskunnan elämässä välittyy osittain myös siis avioliiton solmimiseen. Myös sääolot ja niiden vaikutus esimerkiksi tiestön kuntoon eli ajoittainen hankaluus paikasta toiseen liikkumisessa voivat osittain selittää sitä, ettei esimerkiksi vuoden ensimmäisinä kuukausina ole ollut yleistä solmia avioliittoa.

Myös avioliiton solmimiseen liittyvät muut sosiaaliset tai taloudelliset taustatekijät voivat selittää yksittäisten parien osalta avioliiton solmimisajankohtaa, eikä avioituminen ole ollut ainoastaan yhteisöä yleisesti ohjaavista rakenteista kiinni. Mikäli avioliiton solmimisella on ollut esimerkiksi erityinen kiire, ei avioitumiskuukaudella ole välttämättä ollut yhtä suurta merkitystä tai sitä ei ole erityisemmin mietitty. Avioitumisen taustalla on voinut olla esimerkiksi morsiamen raskaus, mikä on jouduttanut avioliiton solmimista⁷⁹. 1800-luvun alussa Suonenjoella oli ainakin 17 tapausta, joissa aviopari sai lapsen alle yhdeksän kuukautta avioliiton solmimisesta. Osassa tapauksista avioliiton ja lapsen syntymän välillä oli ainoas-

---

⁷⁷ Peltonen 1988, 64; Mäkelä-Alitalo 2003, 522.

⁷⁸ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879. Vuonna 1805 runtuviikolla solmittiin avioliitto rengin ja talollisen tyttären välillä. Vuosien 1870–1879 runtuviikoilla solmittujen liittojen osapuolet edustivat laajasti kaikkia väestöryhmiä ja ainoastaan kolmessa näistä avioliitoista toinen osapuoli oli palkollinen. Avioliittojen solmimisajankohdat suhteessa väestöryhmiin ks. Liitteet Taulukot 6 ja 7.

⁷⁹ Kirkko ei hyväksynyt esiaviollisia suhteita ja luterilaisen uskon mukaan äidiksi oli luvallista tulla vasta avioliiton kautta, mikä loi tietyn normikäsitteen agraariyhteisössä perheenperustamisesta. Ks. esim. Laasonen 1991, 169–170; Heininen & Heikkilä 1997, 118; Eilola 2002, 101–102; Aviottoman äidin asemaa maaseutuyhteisössä ovat käsitelleet kattavasti muun muassa Pasi Saarimäki (2010) ja Tiina Miettinen (2012). Avioituminen raskaana olevan naisen kanssa oli isän mahdollisuus kantaa vastuu, mihin myös maaseutuyhteisössä usein painostettiin. Kotilainen & Saarimäki 2013, 124.

taan parin kuukauden ero, jolloin morsiamen raskaus on varmasti ollut tiedossa jo ennen avioitumista ja voinut sitä kautta vaikuttaa avioliiton solmimiseen. Esimerkiksi huhtikuu oli avioitumiskuukautena 1800-luvulla harvinainen, mutta vuosien 1800–1809 aikana huhtikuussa Suonenjoella solmittiin kolme liittoa, jossa aviopari sai lapsen alle yhdeksän kuukautta vihkimisen jälkeen, jolloin epätyypillisen avioitumiskuukauden valintaan on voinut olla taustalla morsiamen raskaus.⁸⁰ Avioitumiskuukausia tarkasteltaessa onkin tärkeää muistaa myös yksittäisten parien avioliittojen taustalla vaikuttaneet valinnat, joita ei ole mahdollista tarkastella ainoastaan vihittyjen luetteloiden antaman tiedon pohjalta. Kyseessä onkin enemmän yleisien käytänteiden ja avioliiton solmimiseen vaikuttavien suotuisien olosuhteiden tarkastelu.

Avioitumiskuukausia voi tarkastella tarkemmin myös suhteessa avioparin sosiaaliseen taustaan. Sosiaalinen tausta on voinut olla yksi niistä mahdollistavista tai jollain tapaa rajoittavista tekijöistä, jotka ovat koskettaneet väestöryhmiä ja vaikuttaneet heidän mahdollisuuksiinsa valita avioitumisajankohta. Avioituneiden sosiaalinen asema on osaltaan voinut vaikuttaa merkittävästikin avioitumisajankohdan valintaan 1800-luvun maaseutuyhteisössä. Suomessa tilaton väestö avioitui usein lokakuussa, jolloin palkolliset viettivät vapaa-viikkonsa. Talolliset puolestaan ovat suosineet juhannuksen aikaa, jolloin maataloustöissä oli välivaihe ja juhlat voitiin viettää ulkona.⁸¹

Myös Suonenjoen kohdalla avioliiton solmimiskuukaudella ja morsiusparin sosiaalisella taustalla on useissa tapauksessa selvä korrelaatio. Pitäjässä 1870-luvulla kahden talollistaustaisen välillä solmituista liitoista lähes puolet solmittiin kesä- tai heinäkuussa. Näin ollen keskikesä on ollut myös suonenjokelaisten talollisten keskuudessa selvästi yleinen aika häiden viettämiselle. Vastaavasti esimerkiksi renkien ja piikojen kesken solmituista liitoista kesä- tai heinäkuussa solmittiin 1870-luvulla joka viidennes, mikä on selkeästi vähemmän kuin talollisten kesä-heinäkuussa solmimien avioliittojen suhteellinen osuus. Kahden itsellisen välisistä liitoista kuitenkin suunnilleen joka neljäs solmittiin kesä-

---

⁸⁰ Lapsen alle yhdeksän kuukautta vihkimisen jälkeen saaneet parit avioituivat pääasiassa tyypillisenä avioitumisajankohtana loka-joulukuussa, mutta huhtikuun ohella esimerkiksi syyskuussa vihittiin kaksi alle yhdeksän kuukautta vihkimisen jälkeen lapsen saanutta paria. Sen sijaan epätyypillisenä avioitumisajankohtana tammi-maaliskuussa tällaisia pareja ei vihitty lainkaan vuosisadan alussa. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen ja kastettujen luettelo vuosilta 1800–1809; Hiski-tietokanta. 1800-luvun puoliväliin saakka kirkonkirjoihin jätettiin kirjaamatta paljon kuolleena syntyneitä tai imeväisikäisenä kuolleita lapsia, joten todellisuudessa raskaana olleita morsiamia saattoi vuosisadan alussa olla enemmän kuin kirkonkirjojen perusteella on mahdollista arvioida. Viikki 1994, 171.

⁸¹ Heikinmäki 1981, 275; Sirén 1999, 112.

heinäkuussa, joten tilattoman väestön kohdalla keskikesä ei kuitenkaan ollut mitenkään poikkeuksellinen ajankohta mennä naimisiin.⁸² Loppuvuoden yleinen suosio avioliiton solmimisessa näkyy puolestaan tasaisemmin kaikkien väestöryhmien välisten liittojen ajankohdissa. 1870-luvulla kahden talollistaustaisen avioituessa erityisesti lokakuu on ollut yksittäisenä kuukautena yleinen, koska noin 24 prosenttia talollistaustaisen välisistä liitoista solmittiin kyseisen kuukauden aikana. Itsellisten välisistä liitoista loka- tai marraskuussa solmittiin puolestaan reilu 31 prosenttia ja palkollisten välisistä liitoista vastaavana aikana solmittiin suunnilleen 38 prosenttia.⁸³

1800-luvun ensimmäisen vuosikymmenen osalta sosiaalisen taustan ja avioitumiskuukauden välistä suhdetta on haastavampaa tarkastella pienemmän aineistomäärän ja avioliittojen sosiaalisten taustojen vähäisemmän variaation vuoksi. Aineistosta nousee kuitenkin selvästi esille joitakin avioitumisajankohtaan ja morsiusparin taustaan liittyviä tekijöitä. Vuosina 1800–1809 solmittuja liittoja tarkasteltaessa selvästi esille nousee etenkin kesäkuun suosio talollisten välisten liittojen solmimisajankohtana; kesäkuussa solmittiin kolmannes kaikista vuosikymmenen aikana kahden talollistaustaisen välillä solmituista liitoista.⁸⁴ Kesäkuun poikkeuksellisuutta avioitumiskuukautena kuvaa myös se, että kaikista Suonenjoella kesäkuussa vuosina 1800–1809 solmituista liitoista peräti 80,1 prosenttia oli talollistaustaisten morsiusparien liittoja. Avioituminen kesäkuussa ei siis ollut ainoastaan talollisten keskuudessa suosittua, vaan se oli vastaavasti muille väestöryhmille selvästi harvinaisempaa vuosisadan alussa. Sen sijaan vuoden kolme viimeistä kuukautta on ollut sosiaalisesta taustasta riippumatta yleisiä avioitumiskuukausia. Tilattoman väestön lisäksi myös talollistaustaiset solmivat paljon liittoja loka-, marras- ja joulukuussa.⁸⁵

Avioliiton solmimiskuukausia tarkasteltaessa on tärkeää huomioida yhteiskunnan rakenteiden ja yksilöiden valintojen suhde. Yhteisössä vallitsevat olosuhteet, kuten maatalouden vaatima työpanos, voivat antaa pohjaa solmittujen avioliittojen määrässä olevia kuukausittaisia eroja tarkasteltaessa. Yhteiskunnan rakenteet ja ympäristö siis luovat erilaisia mahdollistavia ja rajoittavia tekijöitä, jotka selittävät esimerkiksi avioitumisajankohtaa. Loppujen lopuksi jokainen avioliitto on luonteeltaan ainutlaatuinen ja yksilöiden valinnat vaikuttavat

---

⁸² Ks. Liitteet Taulukko 7.

⁸³ Ks. Liitteet Taulukko 7.

⁸⁴ Ks. Liitteet Taulukko 6.

⁸⁵ Ks. Liitteet Taulukko 6.

ratkaisevasti siihen, missä kuussa ja minä päivämääränä avioliitto solmitaan. Avioitumiskuukaudet kuvaavatkin hyvin avioliiton olevan sekä yhteisöllinen että yksilöllinen ilmiö, jolloin kaikkia taustavaikutteita huomioivia selitysmalleja avioitumiseen liittyen ei voida antaa edes laajalla aineistolla.

3 Avioliiton sosiaaliset taustatekijät

3.1 Avioituneiden edustamat väestöryhmät

Avioituminen ja perheen perustaminen ovat vahvasti väestörakenteesta riippuvaisia ilmiöitä⁸⁶. Vihittyjen luetteloiden avulla voikin käsitellä laajemmin myös yhteisön väestöllistä rakennetta. Avioliittoon instituutiona liittyvien ulottuvuuksien lisäksi pitäjässä tiettyä aikana vihittyjä pareja tarkastelemalla on mahdollista tutkia välillisesti myös pitäjän väestökehitystä ja väestörakennetta. Kirkonkirjojen sisältämät tiedot morsiamen ja sulhasen taustoista ovat tärkeä osa avioliiton tarkastelemista väestöhistoriallisena sekä paikallisena ilmiönä. Avioitumisen tarkasteleminen suhteessa koko väestöön auttaa toisaalta myös ymmärtämään avioitumisen sosiaalisia taustatekijöitä ja suhteuttamaan avioitumisen väestöllisen merkityksen laajempaan kontekstiin.

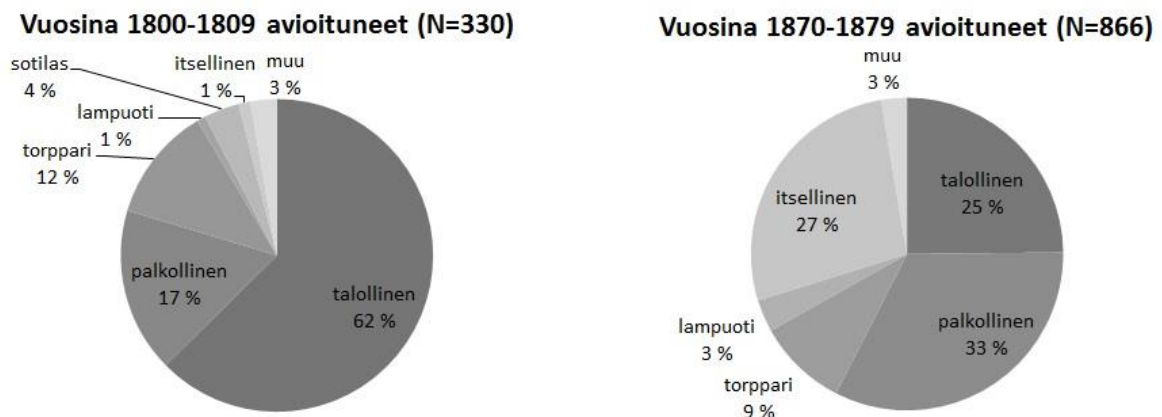
Tutkielmassani vihittyjen luettelot muodostavat laajan aineiston, jonka pohjalta on mahdollista tarkastella myös välillisesti laajempiakin väestöllisiä ilmiöitä kuin ainoastaan avioitumista. Olennaista avioliittoa ja väestöä tarkasteltaessa on kuitenkin käyttää hyödyksi muitakin alkuperäislähteitä kuin vihittyjen luetteloita. Vihittyjen luettelot käsittelevät ainoastaan avioliiton solminutta osaa väestöstä, joten on huomioitava, etteivät ne sellaiseen kuvaa paikallistakaan väestöä kokonaisuutena. Vihittyjen luetteloiden pohjalta on kuitenkin mahdollista tehdä alustavia päätelmiä esimerkiksi siitä, millaisia ammattiryhmiä ja missä suhteessa Suonenjoella on 1800-luvun aikana ollut. Vihittyjen luetteloiden tiedot morsiamen ja sulhasen statuksesta ovat tärkeitä myös verratessa avioituneiden taustoja suhteessa pitäjän kokonaisväestöön.

Suonenjoen väkiluku kasvoi merkittävästi 1800-luvun kuluessa, mikä näkyy myös avioliiton solmineiden lukumäärässä ja väestöryhmien suhteellisissa osuuksissa. Vuonna 1800 Suonenjoen väkiluku oli 2 748 ja vuosisadan ensimmäisen vuosikymmenen aikana avioliiton solmi Suonenjoen kappeliseurakunnassa 330 suonenjokelaista eli 12 prosenttia pitäjän väestöstä⁸⁷. Vuonna 1870 Suonenjoen väkiluku oli puolestaan 5 411 ja avioliiton solmi pitäjän seurakunnassa vuosina 1870–1879 yhteensä 866 suonenjokelaista eli 16 prosenttia

⁸⁶ Ks. esim. Markkola 1994, 49.

⁸⁷ Suonenjoen seurakunnan väkilukutaulukot vuosilta 1793–1801; Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

pitäjän väestöstä⁸⁸. Huomionarvoista onkin, että avioituneet edustavat vain osaa pitäjän kokonaisväestöstä, joten vihittyjen perusteella ei ole mielekäästä tehdä koko väestöä suoraan edustavia päätelmiä. Keskeistä on kuitenkin hahmottaa avioliiton solmineet pitäjäläiset yhtenä osana kokonaisväestöä ja tarkastella esimerkiksi avioituneiden sosiaalisia taustoja suhteessa koko pitäjän väestörakenteeseen.

Kuva 4 Vuosina 1800–1809 ja 1870–1879 avioituneiden sosiaaliset taustat.⁸⁹
Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot.

Tutkielmassani tarkasteluajankohtina olevien kahden vuosikymmenen välillä on selviä eroja siinä, mitä väestöryhmää ja missä suhteessa avioituneet edustivat. Vuosina 1800–1809 Suonenjoen kappeliseurakunnassa avioituneista selvä enemmistö kuului talollisten väestöryhmään, seuraavaksi eniten oli palkollisia ja suhteellisen moni omasi myös torpparitaustan⁹⁰. 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä avioituneista ainoastaan prosentti oli taustaltaan loisia eli itsellisiä. Vastaavasti 1870-luvulla Suonenjoella avioituneista eniten oli palkollisten väestöryhmästä, minkä jälkeen itselliset ja talolliset olivat huomattavimmat väestöryhmät. Vuosikymmeniä verrattessa nousee selvästi esille esimerkiksi talollisten ja itsellisten osuuksissa tapahtunut huomattava muutos, joten jo vihittyjen luettelojen perusteella Suonenjoen väestörakenteessa tapahtui vuosisadan kuluessa selviä muutoksia.

⁸⁸ Suonenjoen seurakunnan väkilukutaulukot vuosilta 1857–1877; Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

⁸⁹ Huomioituna sekä morsiamet että sulhaset sen mukaan, mikä heidän sosiaalisiksi statukseksi on kirjattu vihittyjen luetteloon. Esimerkiksi sotilaiden väestöryhmän kohdalla tämä tarkoittaa naisten osalta sitä, että he ovat olleet sotilaiden tyttäriä tai leskiä. Ulkopaikkakuntalaisia ei ole kuvan 4 tilastoissa huomioitu. Ulkopaikkakuntalaisten sosiaaliset taustat ks. luku 4.3 ja Kuva 13.

⁹⁰ Vaikka 1800-luvun alussa Suonenjoella avioituneista vain reilu kymmenes oli taustaltaan torppari, oli torppien lukumäärä yleisesti Savossa vuonna 1805 suhteellisesti muuta maata suurempi. Ks. Niemelä 2008, 43.

1800-luvulla Suonenjoen sosiaalinen rakenne muuttuikin oleellisesti eri väestöryhmien suhteellisten osuuksien vaihtuessa, kuten jo vihittyjen luetteloita tarkastelemalla voidaan todeta. Vuonna 1815 Suonenjoen maatalousväestöstä valtaosa oli palvelusväkeä (66,7 %), tilallisia oli 17,5 prosenttia, torppareita 10,2 prosenttia ja loisia 5,7 prosenttia. Vuonna 1870 suurin osa (53,8 %) Suonenjoen maatalousväestöstä edusti edelleen palvelusväkeä. Torppareita oli puolestaan 8,5 prosenttia, tilallisia 12,7 prosenttia ja itsellisiä eli loisia 25,0 prosenttia ⁹¹. Palkollisten ja loisten osuus koko Suomen väestöstä kasvoi merkittävästi 1800-luvun aikana, joten Suonenjoen väestökehitys vastasi koko maan väestökehitystä ⁹².

Merkittävin rakenteellinen muutos on itsellisten osuuden selvä kasvaminen ja vastaavasti muiden maatalousväestöryhmien osuuden suhteellinen pieneneminen. Osaltaan maaseutuyhteisön hierarkiassa alimpana olleiden itsellisten osuuden selkeä kasvu tuo myös avioliiton sosiaalisten taustojen tarkasteluun uuden näkökulman. Koska yhteisön sosiaalisessa rakenteessa tapahtui selkeä muutos heikommassa asemassa olleiden osuuden kasvaessa, myös avioitumisen sosiaalista ulottuvuutta tulee tarkastella eri tavalla, kun suurempi osa avioituneista edusti sosiaaliselta asemaltaan vähävaraisempaa osaa yhteiskunnasta. Alempien väestöryhmien kasvu ja väestörakenteen muuttuminen synnytti uudenlaisen tilanteen myös avioitumiselle ja loi edellytykset sosiaaliryhmien välisten liittojen kasvulle. Väestörakenteen muutoksen voidaan nähdä tietyllä tapaa pakottaneen yhteiskunnallisen arvostuksen muuttumiseen, koska yhä useammalle esimerkiksi avioliiton kautta syntyi siteitä myös oman syntyperäisen väestöryhmän ulkopuolelle.

Suonenjoella solmitut avioliitot kuvaavat yleisen avioitumiskäyttäytymisen ja vihittyjen taustojen lisäksi pitäjän väestörakennetta, mikä on tärkeä huomioida tarkasteltaessa sosiaalisen liikkuvuuden mahdollisuutta. Tutkittaessa eri väestöryhmien sosiaalista käyttäytymistä avioliittotilastojen kautta on tärkeä tarkastella myös eri väestöryhmien osuuksia kaikista avioituneista. Morsianten ja sulhasten sosiaalinen asema kuvastaa sekä eri väestöryhmien osuutta avioliiton solmineiden keskuudessa että eroja eri väestöryhmien sosiaalisessa liikkumisessa ja keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Vihkiparien sosiaalisten taustojen avulla

---

⁹¹ Ropponen 1993, 129.

⁹² Maanlaajuinen väestöryhmittäinen kehitys 1800-luvulla ks. esim. Jutikkala 2003a, 448–449. Mikkelin ja Kuopion lääneissä oli hyvin harvoja kartanoita, eivätkä säätyläiset olleet merkittävä osa savolaista väestöä. Sen sijaan loisten osuus kyseisten läänien väestöstä kasvoi merkittäväksi. Kuopion läänissä tilattoman väestön aiheuttamaan ongelmaan otettiin kantaa esimerkiksi julkaisemalla Kuopion Sanomissa vuonna 1856 tilallisille toive, että he ottaisivat enemmän torppareita helpottaakseen tilattoman väestön kasvusta syntyneitä ongelmia. Rasila 1982, 141, 146–147.

voidaan laajemmin tarkastella yhteiskunnan sosiaalisen rakenteen muuttumista tai muuttumattomuutta.⁹³ Eri väestöryhmiin kuuluneet eivät solmineet avioliittoja niin 1800-luvun alussa kuin 1870-luvullakaan samassa suhteessa pitäjän maatalousväestörakenteen kanssa. Merkittävin ero pitäjän väestörakenteen ja avioituneiden taustojen kohdalla sekä vuosisadan alussa että 1870-luvulla on palvelusväen ja talollisten kohdalla. Palvelusväki edustaa avioituneissa pienempää ja talolliset vastaavasti suurempaa osuutta avioituneista kuin heidän osuutensa koko Suomenjoen väestöstä oli vastaavana aikana.

Avioituminen on ennen kaikkea väestöllinen tapahtuma, missä myös avioituneen sosiaalisella taustalla on suuri merkitys. Avioituneiden ja koko väestön suhdetta tarkasteltaessa on mahdollista tutkia sitä, onko avioliiton solmiminen tiettyyn väestöryhmään kuuluville todennäköisempää ja onko toisaalta jossakin toisessa väestöryhmässä avioituminen ollut jossain määrin epätodennäköisempää. Avioituneiden ja koko väestön tarkasteleminen on tärkeää, jotta voidaan tutkia avioliiton sosiaalista taustaa ja sitä, onko avioituminen koskettanut kirkollisena tapahtumana kaikkia väestöryhmiä tasavertaisesti. Suomenjoen vihittyjen luetteloita ja yleistä väestörakennetta verratessa voidaan todeta, että talollisille avioituminen on ollut tyypillisempää kuin esimerkiksi palkollisille, mikä kuvastaa näiden väestöryhmien sosiaalisessa ja toisaalta myös taloudellisessa asemassa 1800-luvun Suomessa olleita eroja. Avioliiton solmiminen on muuttanut yksilön asemaa monellakin tapaa, eikä avioituminen välttämättä ole ollut kaikille samalla tapaa tavoiteltavaa. Esimerkiksi piikojen asema palkollisena on voinut olla paljon parempi kuin asema esimerkiksi torpparin tai itsellisen vaimona. Piioilla naimattomana pysyminen onkin voinut olla tietoinen valinta, eikä aviopuolisoa ole etsitty yhtä aktiivisesti kuin esimerkiksi talollistyttyärien kohdalla.⁹⁴

Tutkimuksessani olen jaotellut avioituneet väestöryhmään kuuluvaksi, vaikka heidän statuksen olisi merkitty suhteessa toiseen henkilöön. En ole tutkimuksessani siis käsitellyt erikseen esimerkiksi talon isäntiä ja talollisen poikia, vaan heidät molemmat määritellään tässä tutkielmassa laajasti talollisten väestöryhmään. Avioituneiden sosiaalisia taustoja tutkiessa on tärkeää huomioida, että maatalousväestön jakaminen sosiaalsiin ryhmiin onkin joissain tapauksissa ongelmallista. Virallisissa tilastoissa ei ole esimerkiksi aina eroteltu talollisten aikuisia lapsia talojen palkollisista, vaikka heidän voidaan nähdä edustavan isän-

---

⁹³ Nummela 1996, 48.

⁹⁴ Miettinen 2012, 119, 256–262; Miettinen 2015, 152–154.

täväkeä. Ihanteellisen avioitumisiän ylittänyt talollisperheen tytär saatettiin myös kirjata kirkonkirjoihin piikana, eikä hänen talollistaustansa näin ollen välttämättä tullut kirjanpidossa esille. Poikia ja tyttäriä ei voitu esimerkiksi pakottaa muuttamaan tilalta heidän odottaessa perintöosuuttaan, joten heidän asemansa verrattuna palkollisiin oli kuitenkin selvästi erilainen. Rengit ja piijat olivat sen sijaan käskyläisiä, jotka voitiin irtisanoa kerran vuodessa.⁹⁵

Paikallishistorioissa väestöryhmiä tarkastellaan usein myös poikkileikkaustarkasteluina, jolloin yksilöiden eri elämänvaiheet jäävät huomioimatta. Esimerkiksi talollisten jälkeläiset voidaan luokitella työväeksi, vaikka myöhemmin osa tästä työväestä alkoi viljellä isänsä maata ja toisella tilalla työn harjoittelu oli vain väliaikainen vaihe elämässä.⁹⁶ Väestöryhmien avioitumiskäyttäytymistä tarkasteltaessa tämä voi heijastua esimerkiksi siihen, mitkä väestöryhmät ovat edustettuna vihittyjen luetteloissa ja missä suhteessa. Taustaltaan tilattomat rengit ja piijat eivät esimerkiksi enää avioituttuaan yleensä toimineet palkollisena, vaan he siirtyivät muun muassa itsellisten tai torpparien väestöryhmään⁹⁷.

Vihittyjen luetteloita tarkastelemalla on mahdollista tutkia myös yhteiskunnan väestöllistä kehitystä ja esimerkiksi sitä, miten eri väestöryhmien suhteellinen osuus kokonaisväestöstä muuttui. Suonenjoen yksittäinen väestöryhmä, jonka edustuksessa tapahtui selkein muutos 1800-luvulla, olivat itselliset. Itsellisten kasvanut määrä tulee selvästi esille myös vihittyjen luetteloissa. Tilattoman väestön määrä kasvoi merkittävästi koko Suomen maaseudulla 1800-luvun kuluessa, mikä aiheutti maaseutuyhteisöissä erilaisia sosiaalisia ja taloudellisia haasteita⁹⁸. Talojen saunoissa tai tuvan nurkissa eläneet loiset eli itselliset edustivat yleisesti 1800-luvun Itä-Suomessa heikoimmassa asemassa olevaa väestöä. Loiset tekivät asuintalollaan töitä yleensä parin viikon ajan, mistä he saivat vastineeksi ruokaa. Savossa ”irtain väki” muodostui lähes täysin loiseläijistä.⁹⁹ Länsi-Suomessa yleisiä mäkitupalaisia puolestaan oli Suonenjoella selvästi vähemmän: 1800-luvun ensimmäisellä

---

⁹⁵ Maaseudun rahvas nuoriso työskenteli lähes poikkeuksetta palkollisena jossakin vaiheessa elämäänsä. Piijat ja rengit olivat kuitenkin hyvin heterogeeninen ryhmä, joka muodostui yleensä maaseudun nuorista, ikävuosiltaan viidestätoista noin 20–30-vuotiaisiin. Pääasiassa palkolliset olivat taustaltaan tilatonta väestöä. Avioituminen oli palkollisille mahdollisuus nousta maaseudun hierarkiassa, vaikka rengin tai piijan päätymisen talon isäntäväkeen oli harvinaista. Jutikkala 2003a, 448–449; Östman 2003, 57; Niemelä 2008, 47; Rahikainen 2010, 320–321; Miettinen 2012, 92–96, 110–113, 161, 177–178.

⁹⁶ Nummela 1996, 45.

⁹⁷ Ks. esim. Kimanen 2009, 44.

⁹⁸ Nygård 1998, 35.

⁹⁹ Jutikkala 2003a, 449; Niemelä 2008, 47; Wirilander 2008, 110.

vuosikymmenellä Suonenjoella ei vihitty yhtään mäkitupalaista ja vuosien 1870–1879 aikana ainoastaan kaksi¹⁰⁰.

Vaikka avioliitot kertovat suoraan ainoastaan avioliiton solmineista, voi avioliittoja tarkastelemalla saada välillisesti myös laajemmin pitäjän väestöä koskevia tietoja. Väestömäärän lisäksi pitäjässä vihittyjen tarkastelu kertoo myös maaseutuyhteisön sosiaalisesta rakenteesta ja siitä, millaisia väestöryhmiä ja ammatteja yhteisössä ylipäänsä esiintyi. Verrattaessa 1800-luvun ensimmäistä vuosikymmentä ja 1870-lukua toisiinsa avioituneiden sosiaalisissa taustoissa on tapahtunut huomattavia muutoksia. Itsellisten merkittävästi kasvaneen määrän lisäksi mielenkiintoinen yksittäinen väestöryhmä väestöllistä muutosta arvioidessa on sotilastaustan joko suoraan tai välillisesti omaavat. Vuosina 1800–1809 avioituneissa oli useita taustaltaan sotilaita tai esimerkiksi sotilaiden tyttäriä, kun taas vastavasti 1870-luvulla solmituissa avioliitoissa sotilastaustaisia ei ollut kuin ainoastaan yksi sotilaan leski.¹⁰¹

Sotilaiden määrän vähenemistä selittää muutos Suomen armeijassa, joka Ruotsin vallan aikana perustui ruotuväkilaitokseen ja joka sellaisenaan hajosi siirryttäessä Venäjän vallan alle. Muutos on huomionarvoista, koska 1870-luvulla solmittiin selkeästi enemmän avioliittoja, joten olisi todennäköistä että sotilastausta nousisi esille, mikäli se olisi esiintynyt väestössä yleisesti.¹⁰² Sotilastaustaisten puuttuminen 1870-luvulla avioituneista kuvaa omalta osaltaan väestörakenteen muutosta. Samalla se on esimerkki siitä, miten laajalla vihittyjen luetteloista kerätyllä aineistolla voidaan havaita myös laajempia väestöllisiä kehityksiä. Maaseutuyhteisössä sotilastaustaiset olivat asemaltaan muusta väestöstä poikkeavia, koska heidän ammattiryhmänsä ei saanut elantoaan suoraan maataloudesta. Avioituminen on kuitenkin ollut myös heidän elämänsä määrittänyt ilmiö, mikä kertoo avioitumisen olleen yleinen ja kaikkia väestöryhmiä koskettanut ilmiö 1800-luvun maaseudulla.

---

¹⁰⁰ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

¹⁰¹ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

¹⁰² Ruotujärjestelmästä johtuen oli yleistä, että sotilaat asuivat maaseudulla ja etenkin 1700-luvulla sotilaat olivat tavanomainen osa maaseutuyhteisöä. Karonen 2014, 372. Vuonna 1810 annetulla manifestilla suomalaiset sotajoukot hajotettiin 50 vuodeksi eli Ruotsin vallan aikainen ruotuväkilaitos lakkautettiin. Autonomian ajalla sotaväki oli värvättyä, ruotujakoista ja myöhemmin myös asevelvollisuuteen perustuvaa. Ks. esim. Partanen & Shikalov, 2011, 147. Ruotuväkilaitoksen lakkauttamisen seurauksena ruotusotilaat menettivät oikeutensa torppiin ja palkkoihin, joten heidän oli hankittava itselleen esimerkiksi vuosipalvelusopimus tai jokin muu vakituinen toimeentulo. Etenkin niiden ruotusotilaiden lasten määrä, joista tuli itsellisiä tai palkollisia lisääntyi ruotuväkilaitoksen lakkauttamisen jälkeen, kun isän ammattiin eli ruotusotilaaksi päätyminen ei ollut enää samalla tapaa mahdollista. Niemelä 1990, 40, 176–177.

3.2 Säätysidonnaisuus ja avioitumiseen liittyvä sosiaalinen liikkuvuus

Avioliittojen solmimiseen on liittynyt usein säätysidonnaisuus eli puoliso on valittu samasta säädystä tai läheltä omaa väestöryhmää¹⁰³. Vuosina 1800–1809 Suomenjoella solmituista avioliitoista yli puolet (54,3 %) oli liittoja, joissa morsiamella ja sulhasella oli sama sosiaalinen tausta: aviopari edusti siis jo ennen avioitumistaan samaa väestöryhmää. Vuosisadan alussa kaiken kaikkiaan vajaa 63 prosenttia avioliitoista solmittiin samaa tai lähellä omaa väestöryhmää olleen kanssa, joten valtaosa avioliitoista edusti säätysidonnaisuutta tai oli ainakin lähellä sitä.¹⁰⁴ 1870-luvulla avioituneista puolestaan 43,7 prosenttia solmi avioliiton samaan väestöryhmään kuuluvan kanssa. Kyseisenä ajanjaksona kaiken kaikkiaan lähes 70 prosenttia liitoista solmittiin saman tai lähellä omaa väestöryhmää olleen kanssa.¹⁰⁵ Säätysidonnaisuus siis säilyi Suomenjoella vuosisadan aikana, vaikka samaan väestöryhmään kuuluneiden kesken solmittujen liittojen suhteellinen osuus hieman laskikin. Samaan tai lähellä omaa väestöryhmää olleen kanssa solmitut avioliitot olivat kuitenkin 1870-luvulla vielä yleisempiä kuin 1800-luvun alussa. Tämä on erityisen huomionarvoista, koska 1870-luvun aineisto on avioliittomääriltään huomattavasti laajempi ja eri väestöryhmien edustus vihityissä oli myös suurempi.¹⁰⁶

Säätysidonnaisuudella on ollut erilainen merkitys eri väestöryhmille. Talonpoikaisyhteisössä avioitumisen motiivit olivat pääasiassa taloudellisia ja aviopuolisoa valitessa keskeisessä roolissa olivat suvun ja talon etu.¹⁰⁷ Myös Suomenjoen avioliittohistoriassa säätysidonnaisuus näkyy erityisesti talollisten avioitumiskäyttäytymisessä. 1800-luvun alussa jopa 75,3 % talollistaustaisista avioitui toisen talollistaustaisen kanssa¹⁰⁸. Kahden talollisen kesken solmitut liitot olivat myös morsiamen ja sulhasen taustan osalta muutoinkin hyvin yleisiä 1800-luvun Suomenjoella. 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä kahden talol-

---

¹⁰³ Säätysidonnaisuudesta ks. esim. Lahtero 1976, 97–98; Heikinmäki 1981, 26; Pylkkänen 1991, 91–92; Markkola 2003, 152; Markkola 2007, 261; Miettinen 2012, 183–185, 204. Väestöryhmällä tarkoitetaan tässä tutkielmassa sitä sosiaalista statusta (talollinen, torppari, lampuoti, piika/renki, itsellinen jne.), mikä vihittyjen luetteloon on morsiamen ja sulhasen kohdalle kirjattu.

¹⁰⁴ Suomenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

¹⁰⁵ Suomenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

¹⁰⁶ Aiemmassa Suomen historian tutkimuksessa 1850- ja 1860-lukujen jälkeen säätysidonnaisuuden merkityksen on nähty vähentyneen. Peltola 1996, 159.

¹⁰⁷ Nieminen 1993, 7; Räisänen 1995, 36; Gaunt 1996, 19–20; Waris 2003, 116, 118–119; Markkola 2007, 266. 1700-luvun talonpoikien asema yhteiskunnassa parani, mikä teki talollisten asemasta paremman myös suhteessa maaseudun tilattomaan väestöön. Karonen 2014, 370.

¹⁰⁸ Myös ulkopaikkakuntalaiset mukana luvussa. Suomenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

lisen kesken solmittiin yhteensä 87 avioliittoa, mikä on peräti 46,8 prosenttia kaikista Suonenjoella solmituista avioliitoista kyseisenä vuosikymmenenä.¹⁰⁹ Talollisten vahva säätyidonnaisuus on ollut Suomessa yleinen ilmiö: esimerkiksi myös eteläsavolaisella Kangasniemellä 1700-luvun lopussa 75 prosenttia talollisista avioitui samaan väestöryhmään kuuluvan henkilön kanssa.¹¹⁰

Aiemmissä tutkimuksissa talollisväestön on nähty sulkeutuvan 1800-luvun puolivälin jälkeen entisestään¹¹¹. Suonenjoen kohdalla talollisväestön sulkeutuminen ei kuitenkaan näyttäydä verrattessa talollisten avioitumiskäyttäytymistä säätyidonnaisuuden kautta 1800-luvun alun ja 1870-luvun välillä. Vuosina 1870–1879 Suonenjoen seurakunnassa vihityistä talollistaustaisista 56,4 prosenttia avioitui samaan väestöryhmään kuuluneen henkilön kanssa¹¹². Kahden talollistaustaisen välisiä liittoja oli myös ainoastaan 14,3 prosenttia kaikista seurakunnassa solmituista avioliitoista, joten talollisten keskinäisten liittojen suhteellinen osuus laski Suonenjoella selvästi vuosisadan alkuun verrattuna.¹¹³ Vuosikymmenten välistä huomattavaa eroa talollisten keskinäisten liittojen suhteellisessa määrässä selittää omalta osaltaan laajentunut väestörakenne ja se, että morsiamen ja sulhasen sosiaaliset taustat ovat yleisesti vaihdelleet vuosisadan alkupuolta enemmän. Vuosina 1800–1809 Suonenjoella avioituneista oli taustaltaan suhteellisesti selkeästi enemmän talollisia kuin 1870-luvulla, mikä myös selittää 1800-luvun alun aineistosta esille nousevaa vahvempaa säätyidonnaisuutta.

Säätyidonnaisuus nousee esille myös muiden väestöryhmien keskinäisiä liittoja tarkasteltaessa, vaikka säätyidonnaisuuden merkitys ei ollut samanlainen kuin maaseutuyhteisön hierarkian yläpäässä. 1800-luvun alussa solmituissa liitoissa 24,1 prosenttia palkollisista avioitui toisen palkollisen kanssa ja 26,7 prosenttia torppareista toisen torpparin kanssa¹¹⁴. Vuosisadan alussa säätyidonnaisuus oli siis kuitenkin vähäisempää muissa väestöryh-

---

¹⁰⁹ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

¹¹⁰ Sirén 1999, 111; Markkola 2003, 152–153. Myös 1700-luvun Hauholla säätyidonnaisuus oli yleisempää talollisten keskuudessa. Miettinen 2012, 215. Talonpoikien kesken solmittujen liittojen yleisyydestä ja tavoitteesta löytää vertaisensa puoliso ks. myös Ylikangas 1968, 23; Rahikainen 2010, 326. Talollisten vahva säätyidonnaisuuden tavoite aiheutti ongelmia esimerkiksi tilattoman väestön tullessa raskaaksi talollistaustaisen toimesta. Koska isäehdokkaan tavoitteena oli avioitua yhteisön sosiaalisessa hierarkiassa korkeammalla olevan kanssa, ei raskaus välttämättä johtanut avioitumiseen. Markkola 2007, 263; Kotilainen & Saarimäki 2013, 124–125.

¹¹¹ Sirén 1999, 111.

¹¹² Myös ulkopaikkakuntalaiset mukana luvussa.

¹¹³ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

¹¹⁴ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

missä kuin talollisväestössä. Vastaavasti toisella tarkastelujaksolla, 1870-luvulla, 46,7 prosenttia palkollisista avioitui toisen palkollisen kanssa ja 11,9 prosenttia torppareista toisen torpparin kanssa. 1870-luvulla avioituneissa oli selvästi enemmän palvelusväkeen kuuluneista kuin vuosisadan alussa, mikä osaltaan selittää palkollisten kesken solmittujen liittojen yleistymistä. Tilattoman väestön lisääntyminen näkyi myös torppareiden pudonneena säätyseudonaisuutena, koska he avioituivat paljon myös palvelusväkeen ja itsellisiin kuuluneiden kanssa. Samaan väestöryhmään kuuluneiden kesken solmituissa liitoissa selkeästi yleiseksi 1800-luvun edetessä nousivat myös itsellisten kesken solmitut avioliitot. Vuosina 1870–1879 itsellisistä 43,7 prosenttia avioitui toisen itsellisen kanssa, joten yhteiskunnan heikompiosaisten keskinäiset liitot olivat hyvin yleisiä 1870-luvulla.¹¹⁵ Sosiaaliselta asemaltaan alempana maaseudun hierarkiassa olleille puolisoa valitessa kiinnitettiin huomioita terveyteen ja työkykyisyyteen, kun vastaavasti talollisilla puolison valinnassa keskeistä oli myös varallisuus ja maine.¹¹⁶

Muissa pitäjakohtaisissa tutkimuksissa on todettu, ettei sosiaaliryhmäsidonnaisuudella ole ollut samanlaista merkitystä tilattoman väestön keskuudessa kuin säätyläisille¹¹⁷. Säätyseudonaisuutta tarkasteltaessa oleellista onkin pohtia sitä, missä määrin kyse on ollut tietoisesta halusta avioitua samaan väestöryhmään kuuluvan kanssa ja missä määrin yhteiskunta on asettanut reunaehdot kumppanin valinnalle, jolloin todennäköisyys avioitua samaan väestöryhmään kuuluvan kanssa on kasvanut. Talollisten kohdalla kyse on ollut nimenomaan halusta säilyttää oma asema, mutta esimerkiksi itsellisten kohdalla avioituminen samaan väestöryhmään kuuluvan kanssa ei ole merkinnyt samaa, koska oma asema on jo ollut yhteiskunnan hierarkian alapäässä. Oma asemaa ei ole näin ollen turvattu tai parannettu avioitumalla samaan väestöryhmään kuuluvan kanssa, vaan avioitumalla oman väestöryhmän ulkopuolelle.¹¹⁸

Säätyseudonaisuus kuvastaa omalta osaltaan yhteiskunnan pysyviä rakenteita, joita avioliitto voi välillisesti vahvistaa. Väestöryhmien ääripäitä edustaneiden talollisten ja itsellisten oman väestöryhmänsä kesken solmimien liittojen suhteellisen korkea määrä on ollut yksi

---

¹¹⁵ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

¹¹⁶ Virtanen 1988, 116; Nieminen 1993, 7; Räisänen 1995, 36.

¹¹⁷ Sirén 1999, 111.

¹¹⁸ Kuopion läänissä tilaton väestö oli pääasiassa pysyvästi köyhää ja heikko asema säilyi sukupolvelta toiselle. Sosiaalisen aseman nousu oli heille hyvin harvinaista. Pukero 2009, 39. Loisperheissä myös lasten asema oli köyhyyden vuoksi erilainen kuin esimerkiksi talollisten lapsilla ja he joutuivat etsimään itselleen ansiotyötä jo hyvin nuorena. Ks. esim. Markkola 2007, 257.

tekijä, mikä on lisännyt eriarvoisuutta ja pitänyt yllä maaseudun hierarkiaa sekä taloudellista epäsuhtaa. Avioliiton voidaankin nähdä lisänneen esimerkiksi köyhyyttä tai vaurautta, koska puolisoiksi on todennäköisemmin valittu samaan väestöryhmään ja varallisuusasemaan kuulunut henkilö. Säätysidonnaisuuden ohella avioparien taustojen tarkastelussa yhtäläillä merkittävä ilmiö on kuitenkin myös sosiaalinen liikkuvuus eli avioituminen oman väestöryhmän ulkopuolelle, jolla on ollut sekä sosiaalisia että taloudellisia merkityksiä. Avioituminen omaan väestöryhmään kuulumattoman henkilön kanssa on voinut olla monellakin tapaa merkityksellinen sekä avioparin että yhteisön näkökulmasta. Avioituminen oman väestöryhmän ulkopuolelle on ollut joissakin tapauksissa norminvastaista ja se on voinut oleellisesti muuttaa yksilön asemaa maaseudun hierarkiassa.

Yksilön asema maaseutuyhteisön hierarkiassa on vaikuttanut siihen, millainen merkitys avioitumisella oman väestöryhmään kuulumattoman kanssa on ollut. Esimerkiksi itsellisille avioituminen oman väestöryhmän ulkopuolelle on ollut paljon merkityksellisempää kuin avioituminen toisen itsellisen kanssa, koska avioituminen on mahdollistanut oman aseman nousun maaseudun hierarkiassa. Vastaavasti talollisten keskuudessa säätysidonnaisuuden ollessa yleistä ja myös tavoiteltavaa, on oman väestöryhmän ulkopuolisen henkilön kanssa avioituminen ollut norminvastaista ja eri tavalla merkityksellistä kuin itselliselle. Esimerkiksi talollistaustaiselle miehelle avioituminen tilattomaan väestöön kuuluvan naisen kanssa ei ollut tavoiteltavaa, vaikka pari olisi odottanut yhteistä lasta.¹¹⁹

Säätysidonnaisuudesta huolimatta talollisten ja tilattoman väestön kesken solmitut liitot eivät olleet Suonenjoella poikkeuksellisia. 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä solmittiin 22 avioliittoa, joiden toinen osapuoli oli taustaltaan talollinen ja toinen palkollinen. Sekä piiat että rengit avioituvat talollistaustaisten kanssa; 1800-luvun alussa oli yhtä yleistä, että naispalkollinen avioitui talollistaustaisen miehen kanssa kuin miespalkollisen avioituminen talollistaustaisen naisen kanssa. Vuosina 1800–1809 solmittiin myös yksi itsellismiehen ja talollisnaisen välinen liitto. Maaseutuyhteiskunnan ääripäitä edustaneiden väestöryhmien välinen avioliitto oli siis jo vuosisadan alussa mahdollinen, vaikka itsellisten lukumäärä ylipäänsä vuosisadan alussa avioituneista oli hyvin pieni.¹²⁰ Tilattoman väestön ja talollisten väliset liitot olivat kuitenkin poikkeuksellisia, eikä mistään yleisesti ilmiöstä

---

¹¹⁹ Kotilainen & Saarimäki 2013, 124–125. Säätyrajojen rikkomisesta talollisten ja tilattoman väestön kesken. ks. esim. Miettinen 2015, 67.

¹²⁰ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

ollut kyse. Suomessa yleisesti tilattomaan väestöön syntyneen oli erittäin vaikeaa kohota talollissäätyyn, koska talollisten ja tilattoman väestön väliset avioliitot olivat hyvin harvinaisia. Avioituminen tarjosi kuitenkin rengille tai piialle mahdollisuuden nousta maaseudun hierarkiassa.¹²¹

1870-luvulla solmituista avioliitoista 6,8 prosenttia (32 avioliittoa) oli liittoja, joissa toinen osapuoli oli palkollinen ja toinen oli taustaltaan talollinen. Näistä liitoista 21 solmittiin piian ja talollistaustaisen miehen välillä ja vastaavasti 11 liittoa solmittiin rengin ja talollistaustaisen naisen kesken. 1870-luvulla palkollisten ja talollisten liittoja hieman yleisempiä olivat talollistaustaisen ja itsellisen väliset liitot. Vuosina 1870–1879 Suomenjoella solmituista liitoista 7,4 prosenttia (35 avioliittoa) solmittiin talollisen ja itsellisen välillä. Itsellisen ja talollisen välisissä liitoissa yleisempää oli, että nainen oli talollinen ja mies itsellinen (25 liittoa).¹²² Itsellisten suhteellinen määrä avioituneista kasvoi selvästi aineistona olleiden kahden vuosikymmenen välillä, mikä selittää talollisten ja itsellisten välisten liittojen määrän selvää kasvua. 1800-luvun alussa ainoastaan yksi prosentti avioituneista oli taustaltaan itsellisiä, kun taas vastaavasti 1870-luvulla peräti 27 prosenttia avioituneista kuului itsellisten väestöryhmään.¹²³ Itsellisten ja talollisten keskinäistä avioitumista ei siis voi selittää ainoastaan sillä, että sosiaalinen liikkuminen maaseutuyhteisön hierarkian ääripäiden välillä olisi tullut yhteisössä yleisemmäksi tai hyväksyttävämmäksi.

Itsellisten kasvanut määrä avioliiton solmineiden keskuudessa on selvä merkki tilattoman väestön lisääntymisestä yleisesti maaseudulla 1800-luvun aikana. Yhteiskunnan hierarkiassa alimpana olleiden itsellisten avioliittokäyttäytyminen heijastaa myös sitä, millaisessa asemassa tilaton väestö oli suhteessa tilalliseen väestöön. Koska itsellisten ja talollisten kesken solmittiin suhteellisen paljon liittoja, ei tilatonta väestöä ainakaan sosiaalisessa kanssakäymisessä suljettu täysin yhteisön ulkopuolelle. Sosiaalista liikkuvuutta tarkasteltaessa huomionarvoista on myös se, miten avioparin eri osapuolten kohdalla avioliiton tuoma muutos on vaikuttanut. Esimerkiksi talollismiehen avioituessa itsellistaustaisen naisen kanssa, on yksilöiden kokema aseman muutos suhteessa maaseutuyhteisöön voinut olla hyvinkin erilainen. Toiselle avioliitto on voinut mahdollistaa suuremman arvon nousun

---

¹²¹ Virrankoski 2001, 430; Niemelä 2008, 47. Myös sotilaiden lapsille avioituminen oli mahdollisuus sosiaaliseen nousuun, mikäli puoliso löytyi tilallisten väestöryhmästä. Niemelä 1990, 176–177.

¹²² Suomenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

¹²³ Ks. kuva 4.

omassa yhteisössään, kun taas vastaavasti toiselle puolisonvalinta on voinut aiheuttaa sosiaalista painetta ja jopa häpeää lähipiirissä. Maaseutuväestön on todettu eriarvoistuneen entisestään 1800-luvun kuluessa, jolloin talollisten asema parani ja kasvaneen tilattoman väestön elinolot huononivat entisestään. Talollisille hyvä asema ei kuitenkaan ollut välttämättä pysyvää, vaan 1800-luvulla monen talollistaustaisen sosiaalinen asema laski ja moni talollisen lapsi päätyi myöhemmin elämässään tilattomaan väestöön.¹²⁴

Avioliiton solmimisessa yhdistyy vihittyjen henkilökohtainen elämäntapahtuma sen viralliseen ja yhteisöllisempään merkitykseen. Tämän lisäksi avioliittoa tarkasteltaessa on keskeistä huomioida avioliiton yksilölliset merkitykset, jotka voivat olla hyvin suuria yksilön elämänsä ja yhteisöllisen aseman näkökulmasta. Avioliiton useat eri merkitystasot nousevat esille etenkin sosiaalista liikkuvuutta tarkasteltaessa, jolloin merkitykselliseksi nousevat yksilöiden asemat yhteisössään ennen ja jälkeen avioitumisen. Avioituminen ei ole muuttanut ainoastaan vihittyjen siviilisäädystä, vaan se on voinut merkitä aseman muuttumista myös yleisemmin esimerkiksi nostamalla yksilön arvostusta yhteisössään.

3.3 Leskeys ja uudelleen avioituminen

1800-luvulla avioerot olivat vielä harvinaisia, joten uudelleen avioituminen tuli ajankohtaiseksi lähinnä edellisen puolison kuoltua. Leskien avioitumiskäyttäytymistä on mahdollista tarkastella vihittyjen luetteloiden osalta samalla tapaa kuin esimerkiksi eri väestöryhmien taustoja. Vihittyjen luettelot antavat morsiamen ja sulhasen sosiaalisen aseman sekä kotipaikan lisäksi tiedon myös siviilisäädystä; kirkon kirjanpidosta selviää oliko avioliiton solminut avioituessaan naimaton vai leski. Lesket olivat kuitenkin hyvin heterogeeninen ryhmä: leskien taloudellinen asema vaihteli, leski saattoi olla iältään joko nuori tai vanha ja hänellä saattoi olla sekä pieniä että jo aikuisia lapsia. Nuoremmalle leskelle uudelleen avioituminen oli todennäköisempää kuin iäkkäämmälle leskelle. Uuden puolison löytäminen saattoi olla merkittävä tapahtuma myös laajemmin perhe-elämässä: mahdollisesti aiemmasta liitosta syntyneet lapset saivat lesken avioituessa uuden vanhemman.¹²⁵

---

¹²⁴ Rahikainen 2010, 320; Miettinen 2012, 210–211; Hemminki 2014, 39.

¹²⁵ Buitelaar 1995, 6; Hufton 1995, 124; Miettinen 2015, 12, 32. Toivanen 2002, 129; Kleinberg 2006, 20–22. Lapsiperheille oli haastavaa elää ilman äitiä, mikä heijastui miesten uudelleen avioitumisen tyypillisyytenä. Markkola 1994, 63. Uuden puolison löytäminen tarkoitti uutta tilannetta myös perinnönjaon kannalta. Talollisen leskinaisen avioituessa uudelleen uudesta puolisoista tuli usein talon uusi isäntä, mutta hänelle ei tullut

Avioitujan tausta leskenä tai naimattomana on ollut monellakin tapaa merkityksellinen 1800-luvun maaseudulla. Naimattomalla avioituminen ensimmäistä kertaa on ollut sekä yhteisöllisesti että henkilökohtaisesti merkittävä tapahtuma. Leskelle avioliiton solmiminen oli puolestaan erilainen tapahtuma kuin naimattomalle, vaikka myös leskelle uuden avioliiton solmiminen on voinut olla sekä taloudellisesti että sosiaalisesti yhtä merkityksellinen. Leskinainen sai kuitenkin itsenäisesti päättää uuden avioliiton solmimisesta, eikä hän ollut samalla tapaa holhouksen alainen kuin naimaton nainen.¹²⁶ Ennen uuden avioliiton solmimista lesken oli kuitenkin tullut viettää kirkon määrittämä suruaika, joka oli naisilla vuosi ja miehillä puolivuotta. Lisäksi lesken ja kuolleen puolison perillisten kesken oli tehtävä pesänositus ennen kuin leski pystyi avioitumaan uudelleen.¹²⁷

Vuosina 1800–1809 Suonenjoen kappeliseurakunnassa avioitui 25 leskeä ja vuosina 1870–1879 uuden avioliiton solmineiden leskien lukumäärä oli puolestaan 108. Vuosisadan alussa uudelleen avioituneiden leskien osuus oli 6,7 prosenttia kaikista avioliiton vastaavana aikana solmineista ja 1870-luvulla puolestaan leskien osuus kaikista avioituneista oli 11,4 prosenttia.¹²⁸ Leskien suhteellinen osuus avioituneesta väestöstä siis nousi 1800-luvun Suonenjoella vuosisadan kuluessa. Leskien suhteellisen osuuden nousu vuosisadan kuluessa voi kuvastaa leskeyden yleistymisen lisäksi myös sitä, että leskien asema itsenäisenä eläjänä heikkeni ja sitä kautta paine uuden kumppanin löytämiselle kasvoi vuosisadan kuluessa. Myös 1860-luvun nälkävuodet voivat osaltaan selittää leskien suurta määrää 1870-luvulla avioituneiden joukossa.

Vaikka lesket olivat suhteellisesti pieni osa etenkin 1800-luvun alussa Suonenjoella avioituneista, voidaan leskeyttä kuitenkin pitää huomattavana ilmiönä 1800-luvun maaseutuyhteisössä.¹²⁹ Näin ollen myös leskien avioliittokäyttäytymisen tarkastelu kuvastaa omalta osaltaan avioliiton solmimiseen liittyneitä sosiaalisia taustoja. Leskiksi jäämisen mahdolli-

---

omistusoikeutta taloon. Uudelleen avioitumisen taloudellisesta merkityksestä ks. esim. Pylkkänen 2005, 86–87. Lesken taloudellisesta tilanteesta yleisemmin ks. esim. Räisänen 2000, 135–136; Kleinberg 2006, 29–42.

¹²⁶ Nieminen 1993, 14; Buitelaar 1995, 1-3; Hempenius-van Dijk 1995, 89, 99; Markkola 2003, 139. Vertaa esim. alaluvussa 3.4 käsiteltyyn naimattoman naisen asemaan avioiduttaessa.

¹²⁷ Heikinmäki 1981, 32; Niiranen 1986, 155.

¹²⁸ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

¹²⁹ Leskiä ja esimerkiksi heidän mahdollisuuksiaan uuden avioliiton solmimiseen esimodernilla ajalla on tarkastelu myös laajemmin eurooppalaisessa historiantutkimuksessa. Ks. esim. Buitelaar 1995; Hempenius-van Dijk 1995; Hufton 1995; Fink De Backer 2010.

suus oli kaikilla naimisissa olevilla ja aviopuolison kuolema vaikutti yksilön elämään monella eri tavalla. Leskien oli tyypillistä avioitua uudelleen, mutta joillekin leskeys oli myös pysyvä asema, eivätkä kaikki lesket solmineet uutta avioliittoa. Leskeys saattoi olla etenkin naisille taloudellisesti erittäin haastavaa, ja yksineläjään suhtauduttiin yhteisössä eri tavalla kuin naimisissa olleisiin, minkä lisäksi puolison puuttuminen näkyi myös perheen työnjaossa. Etenkin leskinaisen kannalta myös oman lapsen avioituminen saattoikin olla hyvin merkityksellistä; mikäli vanhemmalle lapselle löytyi sopiva puoliso, joka kantoi vastuuta myös nuoremmista sisaruksistaan, ei leskiäidillä ollut välttämättä samanlaista painetta avioitua itse uudelleen.¹³⁰

Vuosina 1800–1809 Suomenjoella avioituneista leskistä selkeä enemmistö oli taustaltaan talollisia, minkä lisäksi uudelleen avioituneissa oli torppareita ja yksi sotilaan leski. Uudelleen avioituneista leskistä peräti 80 prosenttia oli talollistaustaisia, mikä on hieman enemmän kuin talollistaustaisten osuus ylipäänsä 1800-luvun alussa Suomenjoen kappeliseurakunnassa avioituneista. Vuosisadan alussa ei avioitunut yhtään palkollisleskeä, vaikka yleisesti palkollisia oli melko paljon vuosina 1800–1809 avioituneissa.¹³¹ 1870-luvulla lesket edustivat sen sijaan kattavammin eri väestöryhmiä kuin 1800-luvun alussa. Suurin osa vuosina 1870–1879 avioituneista oli taustaltaan itsellisiä, minkä lisäksi suhteellisen moni kuului talollisten väestöryhmään. Talollisten osuus, mikä oli 1870-luvulla noin neljännes, oli kuitenkin huomattavasti pienempi kuin vuosisadan alussa. Itsellisten ja talollisten lisäksi leskinä avioituneiden joukossa oli muun muassa useampi torpparitaustainen.¹³² Talollisten osuus avioituneista laski yleisesti vuosisadan kuluessa, mistä johtuen myös lesket edustivat 1870-luvulla kattavammin yhteiskunnan eri väestöryhmiä¹³³.

---

¹³⁰ Gaunt 1996, 171–185; Räisänen 2000, 135; Toivanen 2002, 129, 135; Toivanen 2005, 135; Fink De Backer 2010, 223. Puolison menettäminen aiheutti monelle naiselle taloudellisesti suuren haasteen. Esimerkiksi ruotusotilaan lesken oli usein turvaututtava köyhäinhoitoon, mikäli hän ei solminut uutta avioliittoa tai löytänyt itselleen työtä. Suomen sodan jälkeen ruotusotilaiden leskillä oli mahdollisuus eläkkeeseen, mutta sitä saivat lopulta hyvin harvat, eikä se ollut suuruudeltaan kovin merkittävä. Niemelä 1990, 169. Leskien taloudellisesti heikosta asemasta ja yhteisön mahdollisuudesta tukea leskiä on tehty historiantutkimusta laajemminkin. Ks. esim. Kleinberg 2006, 70-84; Fink De Backer 2010, 223-229.

¹³¹ Vuosina 1800–1809 avioituneiden leskien sosiaaliset taustat lukumäärittäin: 20 talollistaustaista, 4 torpparitaustaista ja 1 sotilastaustainen. Suomenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800-1809.

¹³² Vuosina 1870–1879 avioituneiden leskien sosiaaliset taustat lukumäärittäin: 55 itsellistä, 26 talollista, 10 torpparia, 4 työntekijää (arbetare), 4 palkollista, 2 syytinkiläistä, 2 lampuotia, 2 kirkkoherraa/kappalaista, 1 sotilaan leski ja 2 epäselvää. Suomenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870-1879.

¹³³ Avioituneet väestöryhmittäin ks. kuva 4.

Suhteessa 1870-luvulla avioituneiden yleiseen väestöryhmäjakaumaan itselliset ovat selvästi ylliedustettuina avioituneiden leskien joukossa: lähes 51 prosenttia vuosina 1870–1879 uudelleen avioituneista leskistä oli itsellisiä taustaltaan, kun vastaavasti itsellistaustaisten osuus kaikista avioituneista oli ainoastaan 27 prosenttia. Palkollisia puolestaan ei ollut juuri lainkaan uudelleen avioituneiden leskien joukossa, vaikka heidän osuutensa koko väestöstä oli merkittävä 1870-luvun Suonenjoella.¹³⁴ Leskien, jotka olivat avioituessaan sosiaaliselta statukseltaan itsellisiä, suurta määrää 1870-luvulla avioituneissa voi osaltaan selittää se, että 1860-luvun nälkävuodet koskettivat ennen kaikkea yhteiskunnan vähäosaisia. Koska itselliset olivat ainakin 1870-luvulla vihittyjen perusteella suhteellisen usein naimisissa toisen itsellisen kanssa, voi itsellisleskien yleistä uudelleen avioitumista selittää heidän puolisojensa todennäköisemmällä kuolemalla. Sen sijaan palkollisten hyvin vähäistä määrää leskien joukossa selittää ennemminkin heidän asemansa yhteiskunnassa. Piika esimerkiksi jatkoi hyvin harvoin palkollisena avioitumisensa jälkeen, joten puolison kuollessa asema leskipiikana ei enää ollut todennäköinen. Leskien edustamien väestöryhmien kautta päästäänkin tarkastelemaan myös avioliiton solmimisen jälkeistä aikaa. Leskien sosiaaliset taustat vahvistavat esimerkiksi käsitystä siitä, ettei palkollisissa juurikaan ollut naimisissa olevia, vaan avioituttuaan piikat ja rengit siirtyivät toiseen väestöryhmään, esimerkiksi torppareiksi.¹³⁵

Vuosia 1800–1809 ja 1870–1879 tarkastelemalla leskien uudelleen avioituminen ei vaikuta olleen merkittävässä yhteydessä lesken edustamaan väestöryhmään. Koska vuosisadan alun aineisto on otokseltaan melko pieni ja uudelleen avioituneita leskiä oli myös lukumäärällisesti vähän, ei 1800-luvun alun aineiston perusteella voi tehdä yhtä laajoja päätelmiä kuin 1870-luvun antaman aineiston pohjalta. Pienikin otos heijastaa kuitenkin niitä malleja, joita myös leskien avioitumista tarkasteltaessa on löydettävissä. Aineiston perusteella voidaan esimerkiksi päätellä, että etenkin talollisille on 1800-luvun alussa ollut tärkeää löytää uusi puoliso edellisen menehdyttyä. Sen sijaan 1870-luvulla talollisia selvästi useammin leski oli itsellinen: myös yhteisön heikompiosaiset avioituvat yleisesti uudelleen. Tämä kertoo omalta osaltaan siitä, ettei halu tai tarve avioitua uudelleen ole ollut pelkästään yhteiskunnallisesta asemasta tai taloudellisista seikoista riippuvainen, vaan avioituminen on ko-

---

¹³⁴ Avioituneiden väestöryhmittäinen jakauma ks. kuva 4.

¹³⁵ Itä- ja Keski-Suomessa oli kuitenkin yleisesti mahdollista, että naimisissa olevat naiset ja miehet toimivat piikoina tai renkeinä. Erona muusta palvelusväestä esimerkiksi perheellinen renki asui kuitenkin yleensä perheensä kanssa omana ruokakuntanaan. Östman 2003, 56.

ettu muutoinkin merkityksellisenä. Avioitumispäätös on lopulta voinut ollut myös emotionaalinen päätös, vaikka taustalla on vaikuttaneet yhteisön normit ja esimerkiksi taloudellinen asema.¹³⁶

Leskien osalta voidaan myös tarkastella samanlaisia sosiaalista liikkuvuutta kuvaavia kysymyksiä kuin eri väestöryhmien osalta. 1800-luvun alussa oli ainoastaan yksi vihitty pari, jonka molemmat osapuolet olivat leskiä. Sen sijaan 1870-luvulla vihittiin yhteensä 18 paria, jossa sekä morsian että sulhanen olivat leskiä. Noin kolmannes leskistä avioitui 1870-luvulla toisen lesken kanssa, joten leskien keskinäinen avioituminen oli melko yleistä, joskin useimmiten leski avioitui naimattoman henkilön kanssa.¹³⁷ Leskien avioitumiskäyttäytyminen muutoin vastasi sosiaalisen liikkuvuuden osalta Suonenjoen yleistä avioliittokäyttäytymistä. Lesket avioituvat usein saman väestöryhmän edustajan kanssa, mutta puolison löytäminen toisesta väestöryhmästä ei ollut myöskään heille poikkeuksellista¹³⁸.

Leskeyden taustalla saattoi 1800-luvun suomalaisella maaseudulla olla monia eri tekijöitä. Suomen sodalla oli merkittävä vaikutus Suonenjoen kappeliseurakunnassa haudattujen määrään, mutta sota ei kuitenkaan vaikuttanut leskien suurena lukumääränä esimerkiksi vuoden 1809 avioituneiden keskuudessa¹³⁹. Leskien osuutta 1870-luvulla avioituneiden määrästä selittää puolestaan osaltaan 1860-luvun nälkävuodet, jotka vaikuttivat selkeästi Suonenjoen väestörakenteeseen ja sitä kautta leskeksi jääneiden osuuteen väestöstä. Jo pelkästään vuonna 1866 Suonenjoella kuoli 77 henkilöä lavantautiin ja vuosina 1866–1868 Suonenjoella kuoli yhteensä 598 henkeä.¹⁴⁰ Nälkävuosien vaikutusta leskien lukumäärässä tukee myös se, että 1870-luvun ensimmäisellä puoliskolla uudelleen avioituneita leskiä oli enemmän kuin vuosikymmenen jälkimmäisellä puoliskolla.¹⁴¹

---

¹³⁶ Työvoiman tarve ja esimerkiksi maataloudessa vallinnut sukupuolten välisen työnjaon keskeisyys on kuitenkin aiemmassa tutkimuksessa nähty yhtenä suurimmista syistä myös leskien uudelleen avioitumiselle. Ks. esim. Nieminen 1993, 8; Kleinberg 2006, 20.

¹³⁷ Myös aiemmassa tutkimuksessa leskien on todettu avioituneen toisten leskien kanssa, mutta avioliiton solmiminen naimattoman kanssa on ollut yleisempää. Markkola 1994, 63; Toivanen 2005, 140.

¹³⁸ Vuosina 1800–1809 52 % leskistä avioitui samaan väestöryhmään kuuluneen kanssa. Vuosina 1870–1879 vastaava osuus oli 49 %. 1870-luvulla oli myös 11 lesken solmimaa liittoa, joissa toinen oli talollinen ja toinen itsellinen. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

¹³⁹ Vuonna 1809 avioitui neljä leskeä (vrt. vuonna 1806 avioituneita leskiä oli kuusi). Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

¹⁴⁰ Turpeinen 1986, 55, 266.

¹⁴¹ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

Leskien tarkastelu kertoo avioitumisen sosiaalisista taustoista sekä avioliiton solmimisen jälkeisestä ajasta. Leskenä avioituminen on sisältänyt monia eri merkityksiä, joita naimattomana ensimmäisen avioliiton solmineella avioitumiseen ei ole liittynyt. Leskillä puolison valintaan on osaltaan voinut vaikuttaa myös edellisen puolison asema ja se, millainen merkitys aiemmalla avioliitolla on ollut yksilön asemaan. Mikäli ensimmäinen puoliso on ollut taustaltaan yhteisön hierarkian yläpäässä, on myös uutta puolisoa voitu lähteä etsimään ensisijaisesti samasta sosiaaliryhmästä, vaikka lesken syntyperä olisi ollut alhaisempi. Etenkin naisleskille uudelleen avioituminen tarkoittikin yhteiskunnallisen aseman määrittymistä uudelleen.

3.4 Sukupuoli ja avioliiton solmiminen

1800-luvulla avioliiton solmiminen oli mahdollista ainoastaan miehen ja naisen välillä, joten jo lähtökohtaisesti sukupuoli on ollut merkityksellinen avioliiton muodostamisen perustana. Sukupuoli on ollut agraarisuomessa kuitenkin monella muullakin tapaa merkityksellinen suhteessa avioitumiseen: naisen ja miehen kohdalla avioliiton solmimiseen on sisältänyt erilaisia merkityksiä. Sukupuoli on vaikuttanut avioitumisprosessissa esimerkiksi avioliittopäätöksen luvanvaraisuutena, mahdollisuutena valita aviopuoliso eri väestöryhmästä tai avioitumisen myötä yksilön muuttuneena asemana lähiyhteisössään. Pitäjän väestörakente ja eri sukupuolta edustaneiden lukumäärässä olleet erot ovat olleet myös keskeinen tekijä avioliiton solmimisessa. Esimerkiksi vuonna 1870 Suomenjoella asui 732 yli 15-vuotiasta naimatonta miestä ja vastaavasti yli 15-vuotiaita naimattomia naisia oli selvästi vähemmän eli 590.¹⁴² Miesvaltaisuutta Suomenjoen väestörakenteessa naimattomien osalta selittää se, että naiset muuttivat nuorempina kaupunkeihin töihin. Esimerkiksi Kuopion väestö kehittyi 1800-luvun kuluessa naisvaltaiseksi ja kaupungin väkiluvun kasvamisessa keskeistä oli nimenomaan lähipitäjistä muuttaneiden osuus.¹⁴³ Osaltaan tämä sukupuolija-kaumassa oleva epäsuhta on muodostanut rajoitteita avioliiton solmimiselle ja lisännyt erityisesti miehille tarvetta etsiä puolisoa myös pitäjän ulkopuolelta.

---

¹⁴² Suomenjoen seurakunnan väkilukutaulukot vuosilta 1857–1877.

¹⁴³ Nummela 1989, 18–19, 36; Toivanen 2000, 68–69, 81–82. 1800-luvun lopulla myös esimerkiksi Tampereella oli paljon työväestöön kuuluneita, naimattomia naisia, mikä johtui suurelta osin kaupunkilaisten ikärakenteesta ja väestön naisvaltaisuudesta. Markkola 1994, 43.

Laki määräsi Suomessa 1860-luvulle saakka, että naisen oli saatava naittajan lupa avioitumiseen. Käytännössä siis yleensä perheen isä oli se, joka viime kädessä hyväksyi tyttärensä avioliittopäätöksen. Vuodesta 1864 lähtien 21 vuotta täyttänyt nainen sai avioitua ilman naittajan suostumusta, joten naisen asemassa suhteessa avioliiton solmimiseen tapahtui selkeä muutos tarkastelemieni vuosikymmenten välillä. Vaikka avioituminen vaati pitkään morsiamen osalta isän luvan, avioliitto tarjosi sääty-yhteiskunnassa toisaalta erityisesti naisille merkittävän sosiaalisen nousun mahdollisuuden.¹⁴⁴ Naisten yhteiskunnallisen aseman määrittymisessä siviilisääty oli myös pitkään ammattia tai työtä keskeisempi. Maaseudulla piikat olivatkin pääasiassa ne, joiden kohdalla ammatinharjoittaminen tuli esille väestöasiakirjoihin. Naimisissa olevat naiset määrittyivät pitkälti aviomiehen aseman mukaan, joten avioituminen oli yhteisöllisen aseman kannalta naisille erittäin tärkeä elämäntapahtuma.¹⁴⁵

Sukupuoli on vaikuttanut ja antanut erilaisia mahdollisuuksia myös aiemmin käsittelemääni sosiaaliseen liikkuvuuteen. Sukupuoli on ollut osa niitä yhteiskunnan rakenteita, jotka tekivät 1800-luvulla avioliiton solmimisesta eri tavoin merkityksellistä eri sukupuolille. 1800-luvulla sukupuoli määritteli yleensäkin paljon yksilön asemaa ja tehtäviä yhteiskunnassa, joten sukupuoli nousi elämänkulussa merkitykselliseksi myös perheen perustamisen näkökulmasta. Patriarkaalinen järjestelmä vaikutti pitkään siihen, miten naisen ja miehen asema koettiin sekä kodin että yhteiskunnan toimintakentässä. Mies oli perinteisesti perheen pää, jonka vallan alla muut kotitalouden jäsenet kuuluivat. Niin sanottu isän valta näkyi pitkään sekä aviopuolisoiden välisissä suhteissa että isän suhteessa lapsiin. Aviomies oli vaimonsa omaisuuden hallitsija ja samoin isä naimattoman tyttärensä. Sääty-yhteiskunnassa naisten ja miesten asemassa olleet erot näkyivät kotitalouden lisäksi myös julkisella areenalla, jossa toimiminen kosketti nimenomaan miehiä. Patriarkaalisuus ei tarkoittanut miehelle kuitenkaan ainoastaan valtaa ja alistamista, vaan isännän asema tarkoitti varhaismodernilla ajalla myös monia velvoitteita.¹⁴⁶

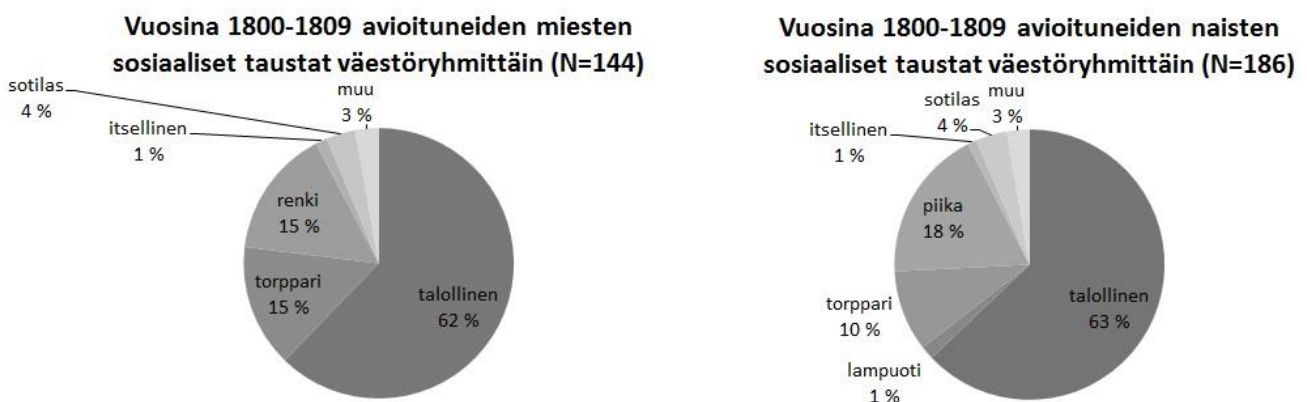
---

¹⁴⁴ Tommila 1976, 92; Räisänen 1995, 39; Häggman 2003, 225. Vaikka vuodesta 1864 saakka 21 vuotta täyttänyt nainen sai avioitua oman tahtonsa mukaan, vielä 1900-luvullakin oli tavanomaista, että naisen isältä pyydettiin morsiamen kättä. Kaivola 1995, 9.

¹⁴⁵ Vainio-Korhonen 2001, 187–189. Myös Suonenjoen vihittyjen luetteloissa piika on ainoa naisista käytetty ammattinimike. Muutoin morsianten status on ilmoitettu suhteessa mieheen: naiset olivat esimerkiksi talollisen tyttäriä, siskoja tai leskiä. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

¹⁴⁶ Pyökkänen 1991, 94; Gaunt 1996, 126–143; Eilola 2002, 100–101; Karonen 2002, 16–22.

Vaikka avioituminen on ollut ennen kaikkea naiselle sosiaalisen arvostuksen nousun mahdollistaja, on avioliiton solmimisella ollut monia taloudellisia ja sosiaalisia merkityksiä myös miehelle. Monissa kulttuureissa miehen arvostukseen yhteisössään liittyy olennaisesti hänen suhteensa naiseen, kuten vaimoonsa. Puolison valinta on näin ollen ollut myös miehen elämässä ja hänen yhteisöllisen asemansa kannalta merkityksellinen. Naimisissa oleville miehille asetettiin varhaismodernissa yhteiskunnassa myös tietyntylaisia vaatimuksia. Naimisissa olevat miehet joutuivat tasapainoilemaan valta-aseman tuomien odotusten ja vaatimusten sekä isännän ja miehen roolin välillä.¹⁴⁷ Myös patriarkan aseman saavuttamisessa avioitumista on yhdessä maanomistuksen kanssa pidetty keskeisenä tekijänä¹⁴⁸.

Kuva 5 Vuosina 1800–1809 avioituneiden miesten ja naisten sosiaaliset taustat.¹⁴⁹
Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot.

Myös suhteessa morsiamen ja sulhasen edustamiin väestöryhmiin on eroja naisten ja miesten välillä, mikä tekee avioitumisen ja sukupuolen tarkastelusta mielenkiintoista myös laajemmin avioitumiskäyttäytymistä tutkittaessa. Morsiamet ja sulhaset eivät edustaneet 1800-luvun Suonenjoella tasaisesti samoja väestöryhmiä, mikä osaltaan kuvastaa väestöryhmien sukupuolirakennetta.¹⁵⁰ Vielä 1800-luvun alussa Suonenjoella vihittyjen väestöryhmien ja sukupuolijakauman välillä ei ole havaittavissa kovinkaan suuria eroja. 1800-luvun alussa avioitui kuitenkin jonkin verran enemmän piikoja kuin renkejä, suhteellisesti enemmän torpparimiehiä kuin torpparitaustaisia naisia, mutta ainoat 1800-luvun alussa avioituneet lampuotitaustaiset henkilöt olivat sen sijaan lampuotien tyttäriä. Kyseisten vä-

¹⁴⁷ Löfström 1999, 127.; Lilliequist 2002, 75–77.

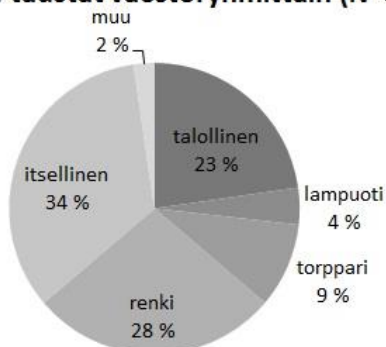
¹⁴⁸ Stark 2011, 18–19.

¹⁴⁹ Ulkopaikkakuntalaisia ei ole huomioitu. Ulkopaikkakuntalaisten sosiaaliset taustat ks. luku 4.3 ja Kuva 13 Huomionarvoista on myös se, etteivät käsityöläiset erottautuneet Suonenjoella avioituneista omana väestöryhmänään, vaan käsityöläisiä edustivat molempina vuosikymmeninä yksittäiset avioitujat.

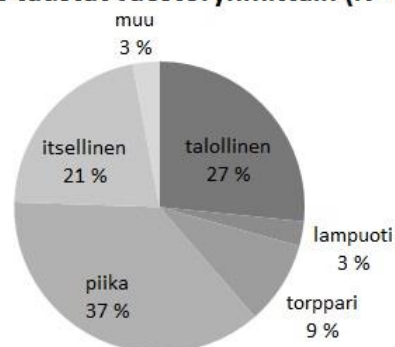
¹⁵⁰ Suonenjoella avioituneiden naisten ja miesten sosiaaliset taustat väestöryhmittäin ks. Kuvat 5-6.

estöryhmien kokonaismäärät ovat kuitenkin sen verran pieniä, ettei merkittävistä lukumäärällisistä eroista ole kyse. Valtaosa vuosisadan alussa avioituneista oli talollisia ja heitä oli vihittyjen joukossa suhteellisen tasaisesti sekä miehiä että naisia.¹⁵¹

Vuosina 1870-1879 avioituneiden miesten sosiaaliset taustat väestöryhmittäin (N=392)

Vuosina 1870-1879 avioituneiden naisten sosiaaliset taustat väestöryhmittäin (N=474)

Kuva 6 Vuosina 1870–1879 avioituneiden miesten ja naisten sosiaaliset taustat.¹⁵²
Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot.

1870-luvulla selkeimmät erot naisten ja miesten edustamien väestöryhmien kohdalla oli puolestaan palkollisten ja itsellisten sukupuolijakaumassa. Vuosina 1870–1879 avioitui selkeästi enemmän piikoja kuin renkejä, kuten jo vuosisadan alussa. Vastaavasti itsellisten kohdalla sukupuolijakauma oli päinvastainen: itsellistaustaisia sulhasia oli etenkin vuosikymmenen alkupuolella avioituneissa selkeästi morsiamia enemmän.¹⁵³ Talollistaustaisia naisia oli puolestaan 1870-luvulla avioituneista enemmän kuin talollistaustaisia miehiä. Talollisten kohdalla sukupuolten välistä eroa suonenjokelaisten lukumäärässä selittää osaltaan ulkopaikkakuntalaisten väestörakenne, jossa miespuolisia tilallisia on suhteessa eniten.¹⁵⁴ Vastaavasti voi olla mahdollista, että moni suonenjokelainen talollinen on enemmän avioitunut pitäjän ulkopuolelle kuin esimerkiksi suonenjokelainen itsellismies, mikä osaltaan vaikuttaa Suonenjoen seurakunnassa vihittyjen luetteloissa esille nouseviin sosiaalisiin taustoihin.

¹⁵¹ Kuva 5.

¹⁵² Ulkopaikkakuntalaisia ei ole huomioitu. Ulkopaikkakuntalaisten sosiaaliset taustat ks. luku 4.3 ja kuva 11

¹⁵³ Osa itsellismiehistä saattoi elättää itsensä tekemällä käsitöitä, mutta he eivät välttämättä onnistuneet vakiinnuttamaan asemaansa ammatinharjoittajana. Kirkonkirjoihin itselliseksi merkityillä, etenkin miehillä, saattoi siis olla hyvinkin erilainen tausta, joten itsellisiä ei voida pitää taustaltaan homogeenisena joukkona. Osaltaan tämä selittää myös itsellismiesten suurta määrää. Itsellismiesten käsityöläistaustoista ks. Uotila 2014, 79; 83; 99.

¹⁵⁴ Kuva 6. Ulkopaikkakuntalaisten väestörakenne ks. luku 4.3

Sukupuolien väestöryhmittäisessä edustuksessa olevat erot selittävät osaltaan eri väestöryhmien avioitumiskäyttäytymistä ja sen suhdetta sukupuoleen. Esimerkiksi piialle saattoi olla kannattavampaa säilyä palkollisena, kun taas rengille palkollisena olo läpi elämän ei ollut välttämättä samanlainen vaihtoehto. Vastaavasti miestalollisille oli tärkeää saada vaimo ja sitä kautta emäntä taloon, mikä mahdollisti myös suvun jatkamisen. Talollisperheelle oli toisaalta tärkeää löytää hyvä puoliso myös tyttärille, mutta esimerkiksi torppareille samanlaista sosiaaliseen arvostukseen liittynyttä painetta tyttären avioitumiselle ei välttämättä ollut. Vaikka talollisille avioituminen oli tärkeää sekä sosiaalisesti että taloudellisesti, kaikki talollistaustaiset naiset eivät löytäneet itselleen puolisoa. Tällöin he jäivät yleensä kotitalolle auttamaan perhettään tai työskentelivät palkollisena. Talollistaustaiselle naiselle avioituminen olikin agraariyhteisössä sosiaalisesti tärkeää, koska avioituneiden naisten asema ja sosiaalinen status oli yhteisössään selvästi naimattomia naisia parempi. Naimattomat naiset jäivätkin usein naimisissa olleiden ikätovereidensa muodostaman sosiaalisen piirin ulkopuolelle, jolloin säätyasemaa merkittävämmäksi erottavaksi tekijäksi muodostui siviilisäätty.¹⁵⁵

Sukupuolen vaikutus näkyy myös väestöryhmien avioitumisessa ja esimerkiksi talollisväestön avioitumiskäyttäytymisessä on havaittavissa eroja sen suhteen, millaisen taustan omaavan puolison kanssa naiset ja miehet ovat avioituneet. Suomessa on yleisesti ollut tavanomaisempaa, että naispuolinen talollinen on avioitunut omaa asemaansa alempana olevan kanssa kuin miespuolinen talollinen. Aleneva säätykierto on ollut siis naisille yleisempää kuin miehille. Miespuoliset talolliset etsivät itselleen puolisoiksi ensisijaisesti emäntää, joka vastasi suvun ja talon asemaa. Tästä johtuen piioista esimerkiksi hyvin harva päätyi emännäksi talonpoikaistaloon.¹⁵⁶ Vaikka Suomenjoella 1800-luvun alussa valtaosa talollisten solmimista liitoista oli säätysidonnaisia, antaa 1800-luvun alun aineisto mahdollisuuden tarkastella sukupuolen mahdollista vaikutusta talollistaustaisten avioitumiskäyttäytymiseen pienen otoksen kautta. Vuosina 1800–1809 Suomenjoen kappeliseurakunnassa solmittiin yhteensä 42 avioliittoa, joissa talollistaustainen morsian tai sulhanen avioitui omaan väestöryhmäänsä kuulumattoman kanssa. Näistä tapauksista 23 oli sellaisia, missä morsian oli asemaltaan talollinen ja sulhanen asemaltaan hänen alapuolellaan ja vas-

¹⁵⁵ Sogner 1991, 31–33; Stark 2011, 24; Miettinen 2015, 34–35.

¹⁵⁶ Heikinmäki 1981, 27; Partanen 2004, 56; Rahikainen 2006, 167. Esimerkiksi Nurmijärvellä oli yleisempää, että talollistaustainen nainen avioitui rengin kanssa kuin se, että piika avioitui talollismiehen kanssa. Tommila 1958, 294. Myös Leppävirralla 1800-luvulla aleneva säätykierto oli suhteellisen yleistä naisten kohdalla. Hovi & Sarvas 1988, 433.

taavasti 19 tapauksessa talollistaustainen sulhanen avioitui väestöryhmäänsä kuulumattoman morsiamen kanssa. 1800-luvun alun Suonenjoella oli siis sekä mies- että naistalollisen mahdollista ja jopa suhteellisen yleistä avioitua oman väestöryhmänsä ulkopuolisen kanssa vahvasta säätyisidonnaisuudesta huolimatta.¹⁵⁷

Piian ja talollistaustaisen miehen väliset liitot eivät olleet 1800-luvun alun Suonenjoella poikkeuksellisia, vaikka piian avioituminen talollisen kanssa on ollut yleisesti Suomessa melko harvinaista. Vuosien 1800–1809 aikana vihittiin yhteensä yksitoista paria, joissa morsian oli piika ja sulhanen taustaltaan talollinen¹⁵⁸. Vastaavana aikana solmittiin myös yhtä monta avioliittoa, joissa morsian oli taustaltaan talollinen ja sulhanen renki¹⁵⁹. Torppareiden ja talollisten kesken solmituissa liitoissa sen sijaan sukupuolten suhteen on havaittavissa pieni ero: talollistaustainen morsian avioitui yksitoista kertaa torpparitaustaisen sulhasen kanssa, kun taas vastaavasti viidessä tapauksessa mies oli talollinen ja nainen taustaltaan torppari. Sukupuolella ei suuressa mittakaavassa ollut 1800-luvun alussa merkittävää vaikutusta nais- ja miestalollisten avioitumiskäyttäytymiseen, vaan molempien oli yhtä lailla mahdollista avioitua yhteiskunnan hierarkiassa alempana olleen henkilön kanssa.

1870-luvun aineiston laajuus antaa monen muun tutkimuskysymyksen ohella myös sukupuolen käsittelyyn enemmän mahdollisuuksia, koska suurempi otos nostaa paremmin esille tietynlaisen kaavamaisuuden, joita avioituneiden sukupuolella ja puolisonvalinnalla on mahdollisesti ollut. Esimerkiksi talollisväestöä tarkastellessa 1870-luvun osalta nousee aineistosta selkeämpiä eroja esille kuin 1800-luvun alusta. Vastaavasti myös itsellisten määrän huomattava kasvu antaa sukupuolen tarkasteluun lisämerkityksiä suhteessa 1800-luvun alun aineistoon, jossa maaseutuyhteisössä heikommassa asemassa olleiden itsellisten osuus oli hyvin vähäinen. Yleisesti tarkasteltuna 1870-luvun Suonenjoella oli hieman yleisempää, että morsian oli yhteiskunnalliselta asemaltaan sulhasta korkeammalla ennen

---

¹⁵⁷ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

¹⁵⁸ Kymmenen näistä sulhasista oli talonpojan poikia (bonde son) ja yksi leskitalollinen (bonde enkling), joten avioituminen ei välttämättä tarkoittanut piian nousemista talon emännäksi, vaikka sulhanen oli talollistaustainen. Kolmessa tapauksessa aviopari sai lapsen alle yhdeksän kuukautta avioitumisen jälkeen ja yhdelle parille oli syntynyt yhteinen lapsi jo avioitumista edeltävän kuukauden aikana, mikä on osaltaan voinut vaikuttaa avioliiton solmimisen palkollisen kanssa. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen ja kastettujen luettelot vuosilta 1800-1809.

¹⁵⁹ Kymmenessä tapauksessa morsian oli talollisen tytär (bonde dotter) ja yhdessä tapauksessa talollisen leski (bonde enka). Neljässä tapauksessa lapsi syntynyt alle yhdeksän kuukautta vihkimisestä. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen ja kastettujen luettelot vuosilta 1800-1809.

avioliiton solmimista silloin kun liitto solmittiin kahden eri väestöryhmään kuuluneen henkilön kesken¹⁶⁰.

Tarkastelemalla etenkin talollistaustaisten ja tilattoman väestön 1870-luvulla solmimia keskinäisiä liittoja, nousee sukupuolen merkitys esille. Palkollisten ja talollisten välillä solmituissa liitoissa oli yleisempää, että morsian oli taustaltaan palkollinen ja sulhanen talollinen; vuosina 1870–1879 piika avioitui 21 kertaa talollistaustaisen miehen¹⁶¹ kanssa ja vastaavasti renki meni naimisiin talollistaustaisen naisen kanssa 11 kertaa. Talollisten ja itsellisten välisissä liitoissa tilanne oli kuitenkin päinvastainen: talollistaustainen nainen avioitui itsellismiehen kanssa 24 kertaa ja talollistaustainen mies itsellisen kanssa 11 kertaa. Talollisen ja tilattoman väestön keskinäiset liitot olivat 1870-luvulla melko yleisiä sekä talollismiesten että -naisten kohdalla, joten Suonenjoen kohdalla tällaiset maaseutuyhteiskunnan ääripäitä edustaneet liitot eivät olleet mitenkään harvinaisia. Myös sukupuolella voidaan nähdä olleen jonkinlainen vaikutus puolisonvalintaan; talollismiehen puoliso valikoitui useammin piika ja vastaavasti talollisen naisen puoliso oli useammin itsellismies. Osittain tätä eroa selittää yleinen väestörakenne ja etenkin sen sukupuolijakauma. Koska itsellismiehiä oli avioituneissa ylipäänsä selvästi itsellisiä naisia enemmän, on ymmärrettävää että tällä on ollut vaikutusta myös talollistaustaisten morsianten ja itsellismiesten välisten avioliittojen lukumäärään.¹⁶²

Muiden väestöryhmien kuin talollistaustaisten osalta sukupuolen ja puolison sosiaalisen taustan välillä ei näytä olleen 1800-luvun maaseutuyhteisössä välitöntä yhteyttä. 1800-luvun aineistossa valtaosa avioituneista oli talollisia, joten muiden väestöryhmien ja sukupuolen välisen yhteyden merkitystä ei ole mielekästä tarkastella. Sen sijaan 1870-luvun aineistossa esimerkiksi itsellisten ja palkollisten lukumäärä on jo huomattavan suuri, mikä mahdollistaa erojen esille nousemisen. Esimerkiksi piikojen ja itsellismiesten väliset liitot olivat huomattavasti yleisempiä kuin itsellisen naisen ja rengit väliset liitot. Tämä selittyy pitkälti sillä, että väestöryhmien sukupuolijakaumassa naispalkollisia ja itsellismiehiä oli ylipäänsä miespalkollisia ja itsellisiä naisia enemmän. Torppareiden ja palkollisten välisissä

---

¹⁶⁰ 29,8 prosentissa avioliitoista nainen oli miestä korkeammalla; 23,8 prosentissa liitoissa mies naista korkeammalla. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

¹⁶¹ Sulhasten tarkempi asema: 14 talollisen poikaa, 3 talollisleskeä, 2 talollista, 2 talollisen veljeä.

¹⁶² Myös esimerkiksi torppareiden ja itsellisten välisissä liitoissa yleisempää oli, että mies oli taustaltaan itsellinen. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

suhteissa on myös ollut hieman yleisempää, että morsian on piika ja sulhanen torppari, mitä selittää myös omalta osaltaan vihittyjen väestöryhmittäinen sukupuolijako.¹⁶³

Yleinen väestörakenne on siis luonut tietyt reunaehdot puolisojen sosiaalisille taustoilla ja sille, miten sosiaalinen asema on vaihdellut väestöryhmien ja sukupuolen mukaan. Avioliitot eivät siis ole muodostuneet tässäkään mielessä sattumanvaraisesti väestön keskuudessa, vaan sukupuolittuneisuus eri väestöryhmien kohdalla on tuonut oman vaikutuksensa puolison valintaan ja siihen, millaista sosiaalista liikkuvuutta avioliitot ovat edustaneet. Vihittyjen luetteloiden muodostama laaja aineisto mahdollistaakin muun muassa tällaisten sukupuolen ja väestöryhmien välisen yhteyden havaitsemisen.

Myös leskien uudelleen avioitumista tarkasteltaessa sukupuoli nousee merkitykselliseen osaan. Ensinnäkin leskien sukupuolijakaumassa oli Suonenjoen seurakunnassa huomattava ero etenkin 1870-luvulla. Vielä vuosisadan alussa nais- ja miesleskiä avioitui Suonenjoen kappeliseurakunnassa suhteellisen tasaisesti: naisia oli 10 ja miehiä 15. Sen sijaan vuosina 1870–1879 avioitui selvästi enemmän miesleskiä kuin naisleskiä: naisia oli tuolloin 38 ja miehiä 70.¹⁶⁴ Miesleskien selvää enemmistöä avioituneissa leskissä voi osaltaan selittää esimerkiksi se, että 1800-luvulla synnytyskuolemat olivat vielä hyvin yleisiä ja nuorena menetetyn puolison tilalle oli luonnollista hankkia uusi vaimo¹⁶⁵. Toisaalta kyse voi olla siitäkin, että leskenä miehellä ja naisella oli yhteisössään erilainen asema. Miehillä tarve uuden puolison löytämiseksi on voinut olla suuri, sillä kodin ylläpitäminen ja mahdollisten lasten kasvattaminen on edellyttänyt uutta puolisoa. Yleensä kuitenkin naisleskien asema oli miesleskiä heikompi, joten heille paine uuden puolison löytämiseksi oli muun muassa taloudellisista syistä suurempi.¹⁶⁶

---

¹⁶³ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870-1879.

¹⁶⁴ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

¹⁶⁵ Iäkkäiden synnyttäjien lisäksi lapsivuoteeseen menehtynyt oli usein ensisynnyttäjä, mikä selittää osaltaan myös uudelleen avioitumisen tarvetta nuorilla miehillä. Ks. Vainio-Korhonen 2012, 146–147. Lasten hankkiminen oli olennainen osa avioliittoa ja sen merkitystä perheen perustamisessa. Lapsivuodekuolemien yleisyyden lisäksi myös imeväiskuolleisuus oli hyvin yleistä vielä 1800-luvulla. 1800-luvun lopulla 15 % menehtyi alle 1-vuotiaana. Ks. esim. Markkola 2007, 252.

¹⁶⁶ Buitelaar 1995, 4-5, 15; Fink De Backer 2010, 233; Miettinen 2012, 238. Naisleskien taloudellinen tilanne oli yleensä heikko ja usein heidän toimeentulonsa oli hyvin haastavaa puolison kuoltua. Naisleskien taloudellisesta tilanteesta ks. esim. Räisänen 2000, 135–136. Kleinberg 2006, 19, 29–46. Naisleskien uudelleen avioitumisesta ks. esim. Toivanen 2005, 132–146.

Sukupuolierot kuvaavat väestöryhmien yleisiä sukupuoleen liittyviä piirteitä, mutta toisaalta suonenjokelaisten avioituminen oman pitäjän ulkopuolella voi vääristää sukupuolijakoa suhteessa todelliseen väestörakenteeseen. Myös aineiston analysoinnille vihittyjen sukupuoli asettaa omat reunaehdonsa. Vihkiminen tapahtui yleensä morsiamen kotiseurakunnassa ja tästä johtuen myös parin vihkimistiedot merkittiin morsiamen kotipaikan kirkonkirjoihin. Omassa tutkimuksessa tämä nousee esille muun muassa tarkasteltaessa ulkopaikkakuntalaisten osuutta avioituneista. Vihkikäytännestä johtuen kaikki tutkimusaineistossani käsittelemät ulkopaikkakuntalaiset ovat miehiä, mikä on otettava huomioon myös tarkasteltaessa esimerkiksi väestöryhmien sukupuolijakaumassa olevia eroja.

4 Avioliiton alueelliset taustatekijät

4.1 Avioituminen alueellisesti paikallisena ilmiönä

Ympäristö loi reunaehdot ihmisten toiminnalle ja ihmisten väliselle kommunikoinnille agaaraisessa kyläyhteisössä. Sosiaalisten taustatekijöiden ja esimerkiksi pitäjän väestörakenteen lisäksi avioitumiseen ja puolisonvalintaan on vaikuttanut merkittävästi myös maantiede sekä laajemmin ajateltuna yhteisössä vallinnut ja sen jäsenten kokema *tilallisuus*. Missä asui ja millaiset kulkuyhteydet sieltä oli muualle, määritti 1800-luvun maaseudulla oleellisesti ihmisten kanssakäymismahdollisuuksia ja sitä kautta myös mahdollisen puolison kohtaamista. Myös se, miten ihmiset itse kokivat asuinympäristönsä ja millaiseksi he mielsivät omat mahdollisuutensa laajentaa omaa elinpiiriään, on määrittänyt ihmisten arkea ja luonut omat reunaehdot myös puolisonvalinnalle.

Sosiaalisen liikkuvuuden ohella vihittyjen luetteloiden avulla onkin mahdollista tarkastella avioitumiseen liittyvää alueellista liikkuvuutta ja tilallisuutta. Alueellista liikkuvuutta käsitellään tässä tutkielmassa tarkastelemalla, miltä alueelta avioliiton eri osapuolet olivat kotoisin ja miten heidän kotipaikkansa sijaitsivat suhteessa toisiinsa. Tilallisuuden merkitys nousee puolestaan esille tarkasteltaessa sitä, millaisia mahdollisuuksia ja rajoitteita oma kotipaikka on mahdollisesti luonut ihmisten väliselle kanssakäymiselle ja sitä kautta myös puolisonvalinnalle. Maantieteelliset tekijät, kuten vesistöt, ovat jakaneet ihmisiä ja luoneet osaltaan myös raja-aitoja ihmisten väliselle kommunikoinnille.¹⁶⁷ Näiden maantieteellisten olosuhteiden tarkastelu on olennaista ottaa huomioon tarkastellessa tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet puolisonvalintaan ja ennen kaikkea tulevan puolison kohtaamiseen 1800-luvun maaseutuyhteisössä. Tilallinen toimintakenttä ja elinolosuhteet loivat omat edellytyksensä sosiaalisen verkoston rakentumiselle, joten ilman avioliiton tilallisuutta myös sen sosiaalisen luonteen ymmärtäminen jäisi puutteelliseksi.

1800-luvulla ihmisten elinpiiri oli maantieteellisesti vielä melko kapea heikkojen kulkuyhteyksien ja matkanteon hitauden vuoksi. Maantieteellisiä taustatekijöitä ja kulkumahdollisuuksia tarkastelemalla onkin mahdollista paikantaa tekijöitä, jotka ovat muodostuneet esteiksi eri ihmisten kohtaamisille tai toisaalta luoneet suotuisat olosuhteet vuorovaikutuk-

---

¹⁶⁷ Lamberg, Mäkinen & Uotila 2011, 289.

selle. Vielä 1800-luvun jälkimmäiselläkin puoliskolla kulkuyhteydet maaseudulla olivat hyvin puutteellisia, jolloin yhteydenpitäminen eri alueiden välillä ei ollut itsestäänselvyys. Heikkojen kulkuyhteyksien vuoksi ihmisten sosiaalisen kanssakäymisen kenttä on saattanut rajoittua hyvinkin pienelle maantieteelliselle alueelle. Toisaalta ihmisillä ei myöskään ollut välttämätöntä tarvetta laajentaa omaa elinpiiriään, koska elettiin omavaraistaloudessa, jossa elanto ja ravinto hankittiin pääsääntöisesti oman kodin ympäristöstä.¹⁶⁸

Keskeistä sekä tilallisuudessa että avioitumisessa on paikallinen yhteisö ja sen merkitys yksilöille, koska kyläyhteisö ja naapurit olivat merkittävä osa ihmisten arkea talonpoikaisyhteisössä. Ympäröivä yhteisö oli monella tapaa osana yksilöiden elämänkulussa; sekä juhlat että työt tehtiin yhdessä sukulaisten, ystävien ja muiden kyläläisten kesken. Talolisten arjessa nimenomaan naapurit muodostuivat arjessa näkyviksi oman kotitalouden ohella. Kyläyhteisö ja naapurit saattoivat olla suhdeverkostossa tärkeämpiä kuin sukulaiset, koska maaseudulla esimerkiksi maantieteellisesti läheisistä asioista päätettiin yhdessä kyläyhteisön kanssa.¹⁶⁹ Yhteisö loi myös edellytykset aviopuolison löytämiselle ja sille, missä maaseudun nuoriso ylipäänsä saattoi tavata tulevan puolisonsa. Maaseutuyhteisössä puoliso löytyi usein työympäristöstä ja esimerkiksi piijat sekä rengit saattoivat löytää aviopuolisonsa samasta palveluspaikasta. Myös kirkkomatka, talkoot tai yhteisön erilaiset juhlanvietot olivat otollisia hetkiä puolisoitten kohtaamiselle. Julkinen seurustelu ei sen sijaan ollut hyväksyttyä, mutta yleinen kansantapa oli tutustua tulevaan puolisoon yöjuoksun kautta, jossa nuoret miehet kävivät tyttöjen luona yksin tai suuremmissa porukassa.¹⁷⁰

Kyläyhteisön merkittävyys sosiaalisten suhteiden luomisessa nousee esille myös Suomenjoella solmittuja avioliittoja tarkasteltaessa. Tutkielmani tarkasteluajanjaksoilla tyypillistä oli avioitua samalta paikkakunnalta ja usein myös samalta kylältä kotoisin olleen kanssa. Vuosina 1800–1809 Suomenjoen kappeliseurakunnassa avioituneista 30,7 prosentilla avioitui samalta kylältä kotoisin olleen henkilön kanssa. Vastaava osuus avioliiton 1870-luvulla solmineista oli 41,0 prosenttia, joten avioituminen samalta kylältä olleen kanssa

---

¹⁶⁸ Agraariyhteiskunnassa liikkuminen oli hyvin vahvasti sääoloista riippuvaista: tärkeimmät menot ajoitettiin kesäaikaan, jolloin pystyttiin liikkumaan vesitse, tai talvella rekikelille. Mäkelä-Alitalo 2003, 524. Kulkuyhteyksien puutteellisuus näkyy myös tarkasteltaessa avioliittojen solmimista kuukausittaisella tasolla. Esimerkiksi helmikuussa, jolloin kelirikko heikensi ennestään teiden kuntoa, avioituminen oli 1800-luvulla hyvin harvinaista. Ks. luku 2.

¹⁶⁹ Virtanen 1988, 92.; Viikuna 1999, 77; Hemminki 2014, 51–52.

¹⁷⁰ Heikinmäki 1981, 53–58; Niiranen 1986, 119–120, 125, 136–138; Nieminen 1993, 20–21; Waris 2003, 113–115; Saarimäki 2006, 41–51.

yleistyi Suonenjoella vuosisadan kuluessa, vaikka kulkuyhteydet ja sitä kautta myös elinpiiri laajeni.¹⁷¹ Vastaavaa kehitystä tapahtui myös Suonenjoen naapuripitäjässä Leppävirralle, jossa kylänsisäisiä liittoja kaikista avioliitoista oli vuosina 1827–1829 noin 42 prosenttia ja vastaavasti vuosina 1865–1867 kylänsisäisten liittojen osuus oli noin 51 prosenttia.¹⁷²

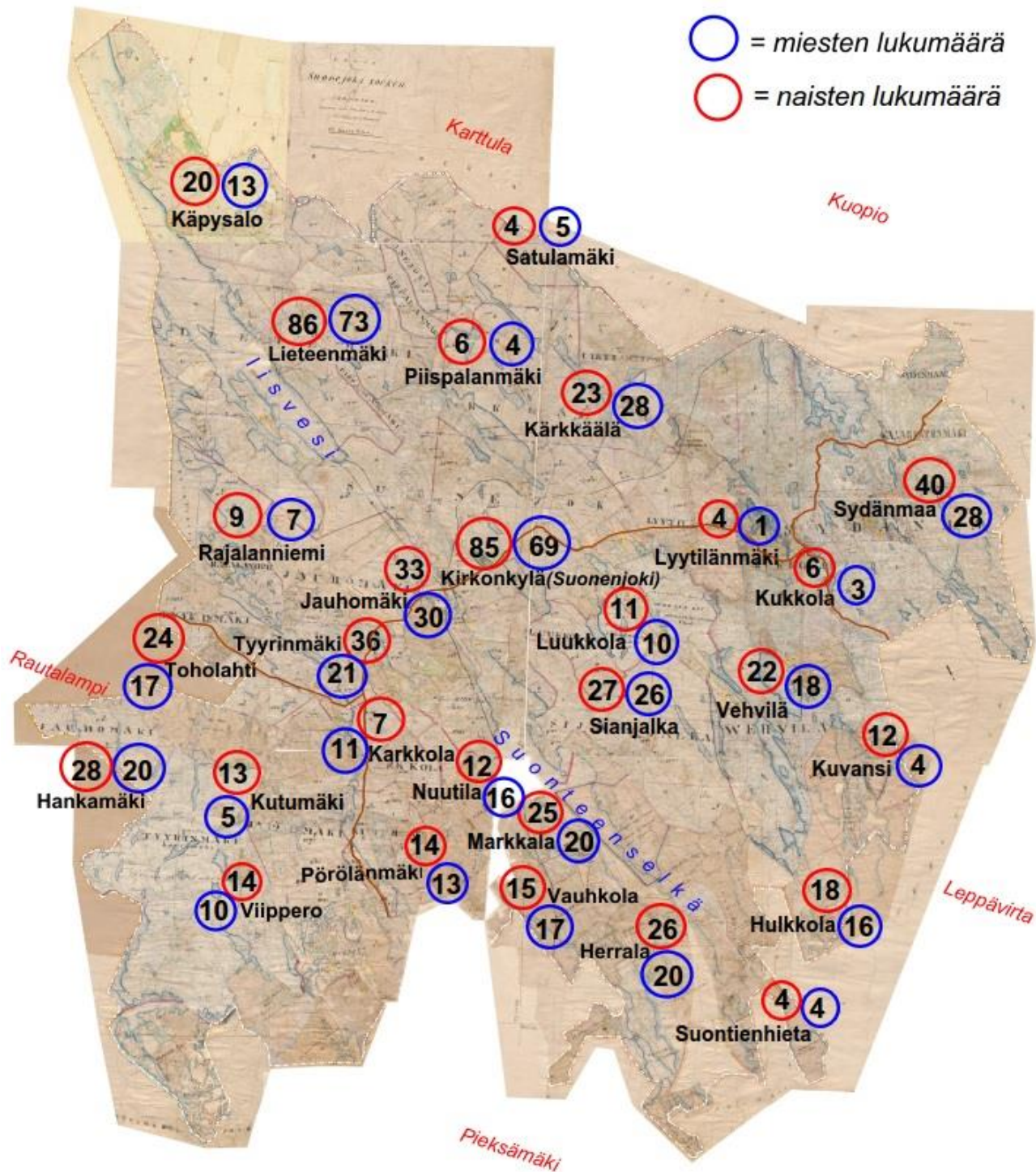
Se että avioituneiden alueellinen liikkuminen paikallistasolla väheni vuosisadan kuluessa, selittyy pitkälti väkiluvun kasvulla. Suonenjoen väkiluku kasvoi merkittävästi 1800-luvun aikana, mikä näkyy myös yksittäisten kylien talo- ja asukasmäärien selkeänä kasvuna veratessa 1800-luvun alkua 1870-lukuun. Väkiluvun kasvu lisäsi mahdollisuutta löytää itselleen sopiva kumppani läheltä omaa elinympäristöä, eikä kyläkoon kasvaessa ollut välttämättä yhtä suurta tarvetta etsiä kumppania kauempaa. Koska pienemmällä alueella asui enemmän ihmisiä, oli myös ikärakenteen osalta todennäköisempää löytää puoliso läheltä omaa kotia kuin aiemmin väkiluvun ollessa kylätasollakin alhaisempi.

Tarkasteltaessa avioitumisen alueellista liikkuvuutta yhden pitäjän kontekstissa on huomionarvoista myös se, millaisia asukaskeskittymiä avioituneiden kotipaikat olivat. Esimerkiksi 1870-luvulla avioituneiden kotikyliä tarkasteltaessa esille nousee selkeitä eroja siinä, kuinka monta avioliiton solminutta miltäkin kylältä oli kotoisin. Esimerkiksi Lieteenmäeltä kotoisin olleita avioitui pelkästään vuosina 1870–1879 yli sata, kun vastaavasti Lyytilänmäeltä avioitui kyseisenä aikana ainoastaan kolme henkilöä. Suuremmissa keskittymissä puolison löytäminen samalta kylältä oli todennäköisempää kuin niillä alueilla, joissa avioituneita ylipäättään oli vähemmän. Myös kyläalueiden maantieteellinen laajuus on vaihdellut huomattavan paljon ja esimerkiksi Lieteenmäki on asukasmääränsä lisäksi ollut maantieteellisesti suhteellisen laaja alue, mikä selittää talojen suurta määrää ja sitä kautta myös avioituneiden paljoutta.

---

¹⁷¹ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

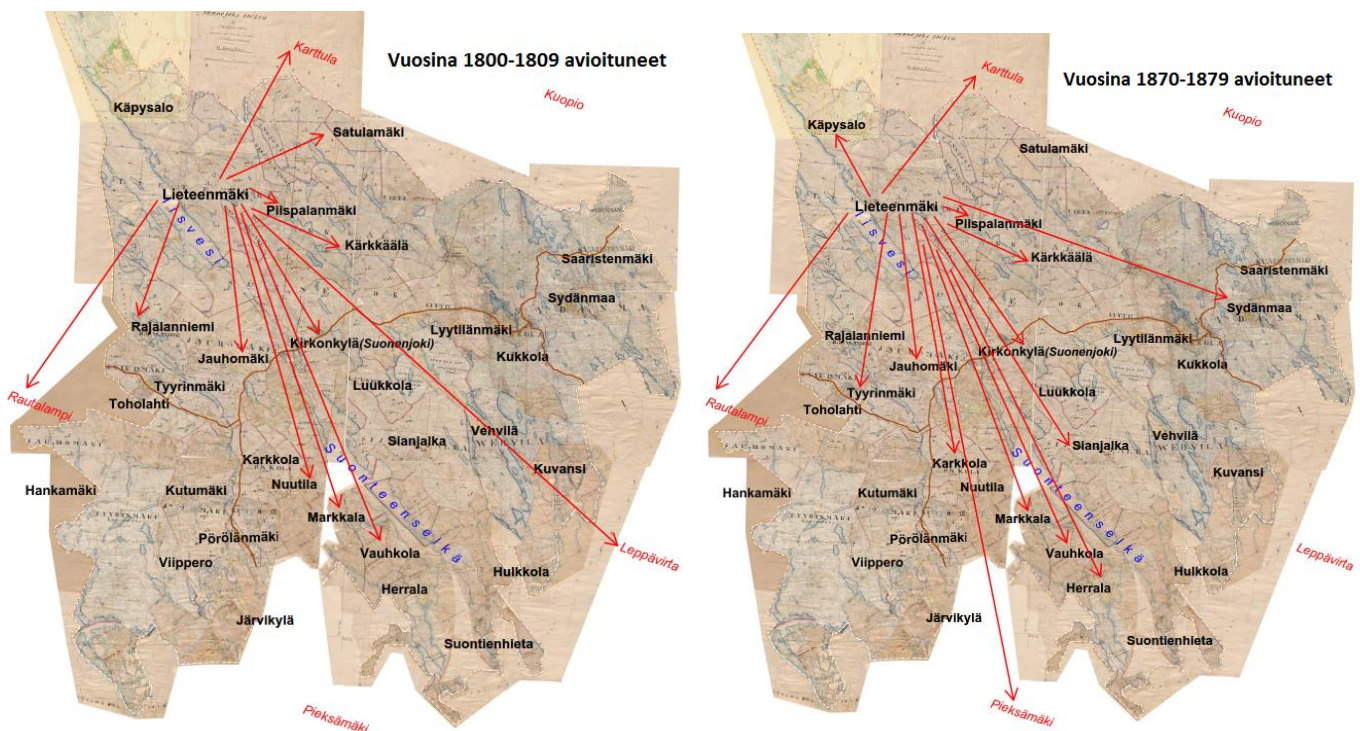
¹⁷² Hovi & Sarvas 1988, 431. Myös muualla Suomessa kylänsisäiset liitot olivat 1800-luvulla yleisiä. Esimerkiksi Kitelän ortodoksisessa seurakunnassa 24 % avioliitoista solmittiin samalta kylältä kotoisin olleiden kanssa. Hämynen 1993, 61. Nurmijärvellä kylänsisäiset liitot olivat myös yleisiä ja niiden osuus solmituista liitoista kasvoi Suonenjoen ja Leppävirran tapaan 1800-luvun kuluessa. Vuosina 1801–1850 kylänsisäisten liittojen osuus oli 35,2 % kaikista Nurmijärvellä solmituista avioliitoista. Tommila 1958, 289.

Kuva 7 Vuosina 1800–1809 ja 1870–1879 Suonenjoella avioituneiden kotikylät sukupuolittain¹⁷³
 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879

¹⁷³ Kuviossa huomioitu ainoastaan suonenjokelaiset kylät, joista kotoisin olleita aviopareja oli molempina tarkasteltuina vuosikymmeninä. Avioituneiden kotikylät vuosikymmenittäin ja sukupuolittain ks. Liitteet Taulukko 8.

Tarkastelemieni vuosikymmenten aikana eri kylien tilallisuus suhteessa avioitumiseen saattoi muuttua paljonkin. Esimerkiksi Lieteenmäeltä kotoisin olleet avioituivat 1870-luvulla useampiin kyliin kuin 1800-luvun alussa. Huomionarvoista on kuitenkin, ettei suuresta koostaan ja avioliiton solmineiden kyläläisten suuresta määrästä huolimatta lietenmäkeläiset solmineet kummallakaan vuosikymmenellä yhtään liittoa joidenkin Suonenjoen etelä- ja itäosissa sijanneiden kylien asukkaiden kanssa. Sen sijaan 1870-luvulla kaksi lietenmäkeläistä avioitui Pieksämäeltä kotoisin olleiden kanssa. Lieteenmäkeläisten avioitumiskäyttäytymisessä mielenkiintoista on myös huomata avioitumiskäyttäytymisessä tapahtunut muutos suhteessa Käpysaloon. Vuosina 1800–1809 ei solmittu yhtään liittoa lietenmäkeläisten ja käpysalolaisten kanssa, kun vastaavasti 1870-luvulla näiden kahden kylän välillä solmittiin useampia liittoja.¹⁷⁴

Kuva 8 Lieteenmäeltä kotoisin olleiden solminat avioliitot molempina tarkasteluvuosikymmeninä.¹⁷⁵
Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800-1809 ja 1870-1879

¹⁷⁴ Vuosina 1870–1879 solmittiin yhteensä viisi liittoa, joiden osapuolina olivat käpysalolainen ja lietenmäkeläinen. 1800-luvun alussa Käpysalo poikkesi laajemminkin avioitumisen liikkuvuuden osalta muista kylistä. Vuosina 1800–1809 käpysalolaiset (10 henkilöä) solmivat liittoja ainoastaan oman kylän väestön kesken tai ulkopaikkakuntalaisten kanssa. Kyläläisten kesken solmittujen kolmen avioliiton lisäksi käpysalolainen avioitui kolme kertaa Karttulasta ja kerran Rautalammilta kotoisin olleiden kanssa. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

¹⁷⁵ Vuosina 1800–1809 solmittiin 11 liittoa kahden lietenmäkeläisen kesken ja vastaavia liittoja 1870-luvulla oli yhteensä 36. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

Vaikka avioituminen samalta alueelta kotoisin olevan henkilön kanssa oli pitäjätasolla tyypillistä, on avioituminen samalta kylältä olleen kanssa joidenkin kylien kohdalla selvästi yleisempää kuin toisten. Kylänsisäisten avioliittojen lukumäärissä selvästi erottuvat etenkin 1870-luvulla Sydänmaan ja Vehvilän kylät, joissa avioliiton molemmat osapuolet olivat samalta kylältä kotoisin selvästi useammin kuin Suonenjoella yleensä. Vastaavasti esimerkiksi Karkkolassa solmittiin ainoastaan yksi kyläläisten keskinäinen liitto 1870-luvulla. Lukumäärällisesti eniten kylänsisäisiä liittoja solmittiin suurimmissa asutuskeskitymissä Lieteenmäellä ja Kirkonkylällä.¹⁷⁶

Kyläyhteisön sisällä solmittujen avioliittojen poikkeuksellisen korkea lukumäärä voi olla merkki joko siitä, että avioitumiseen kyläyhteisön sisällä on ollut hyvät mahdollisuudet, eikä puolisoa ole tarvinnut lähteä etsimään kauempaa. Toisaalta muuta pitäjää korkeampi kylänsisäinen avioituminen voi olla merkki kylän jokseenkin eristäytyneestä asemasta suhteessa muuhun pitäjään¹⁷⁷. Etenkin vesistöjen ympäröimän Vehvilän kohdalla maantiede on ollut liikkumiselle ajoittaisena esteenä, mikä on varmasti osaltaan merkinnyt painetta löytää puoliso samalta kylältä. Kun liikkuminen oman kylän ulkopuolelle on haastavaa, nousee oman kyläyhteisön merkitys yksilöiden tilan käsittämisessä keskeisemmäksi, sillä muiden kuin oman kylän väestön kanssa solmittiin ainoastaan yksittäisiä liittoja.

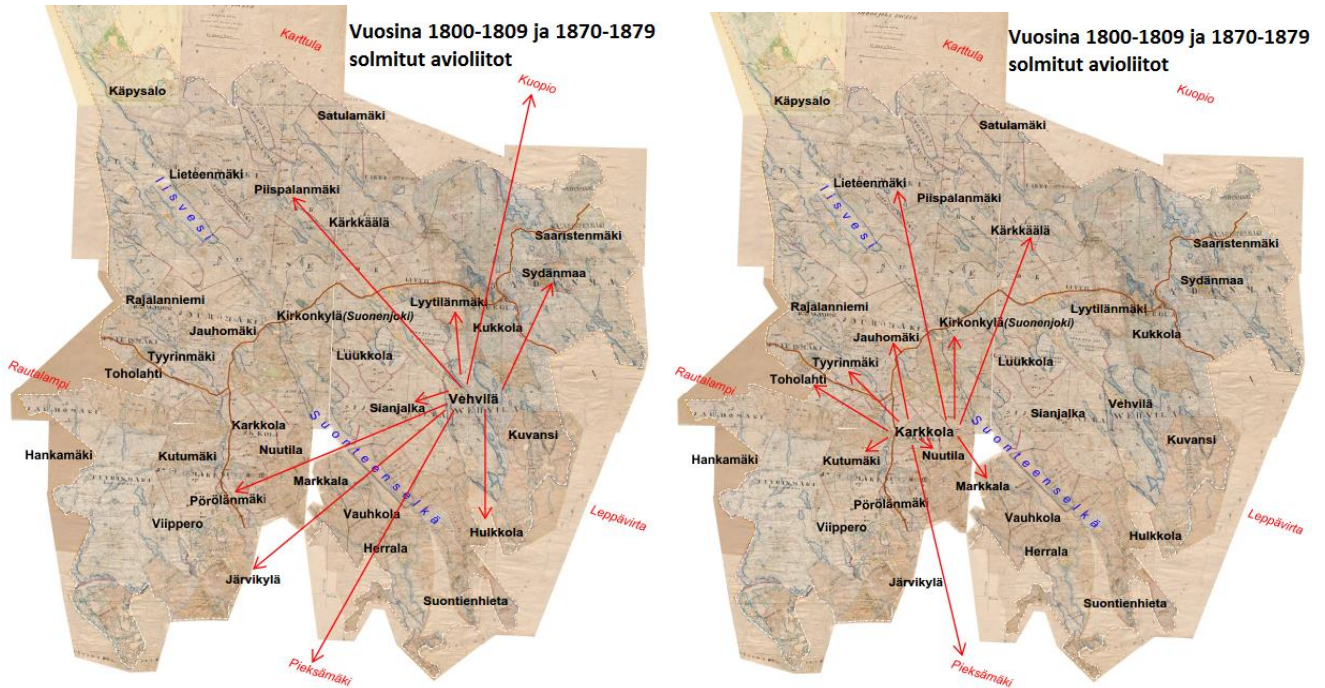
Vehvilän kohdalla huomionarvoista on kuitenkin, että vehviläläiset solmivat kylänsisäisten liittojen suuresta määrästä huolimatta yksittäisiä liittoja pitkienkin etäisyyksien päähän. Vehvillässä avioituttiin myös ulkopaikkakuntalaisten kanssa, mutta esimerkiksi Suonenjoen kirkonkylällä tai toisessa suuressa asutuskeskityksessä Lieteenmäellä asuneita puolisoita heillä ei ollut koko tarkastelujaksona. Karkkola puolestaan on sijainnut melko keskeisellä paikalla, useiden kylien ympäröimänä, mikä osaltaan voi selittää kylänsisäisten liittojen vähäistä määrää, koska etäisyydet muihin kyliin ovat olleet suhteellisen lyhyet. Karkkola on ollut myös suhteellisen pieni kylä avioituneiden yhteismäärän perusteella, mikä on luonut painetta löytää puoliso kotikylän ulkopuolelta. Naapurikylien runsaus mahdollisti puolison löytämisen kuitenkin melko läheltä kotikylää, eikä tarkasteluajanjaksossa Karkkolassa avioituttu kuin yhden kerran pitäjän ulkopuolisen sulhasen kanssa.

---

¹⁷⁶ Ks. Liitteet Taulukko 9. Myös aiemmassa tutkimuksessa kyläkoon on nähty korreloivan kylänsisäisten avioliittojen määrään: suuremmissa kylissä kylänsisäisiä liittoja on ollut enemmän kuin pienissä kylissä. Tommila 1958, 289.

¹⁷⁷ Väkirikkaammassa kylässä oli tyypillistä solmia kylänsisäisiä avioliittoja, minkä lisäksi myös eristäytyneillä alueilla oli yleistä solmia avioliitto samalta kylältä kotoisin olleen kanssa. Heikinmäki 1981, 23–24.

Kuva 9 Vehvilästä ja Karkkolasta kotoisin olleiden solmimat avioliitot¹⁷⁸
 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800-1809 ja 1870-1879

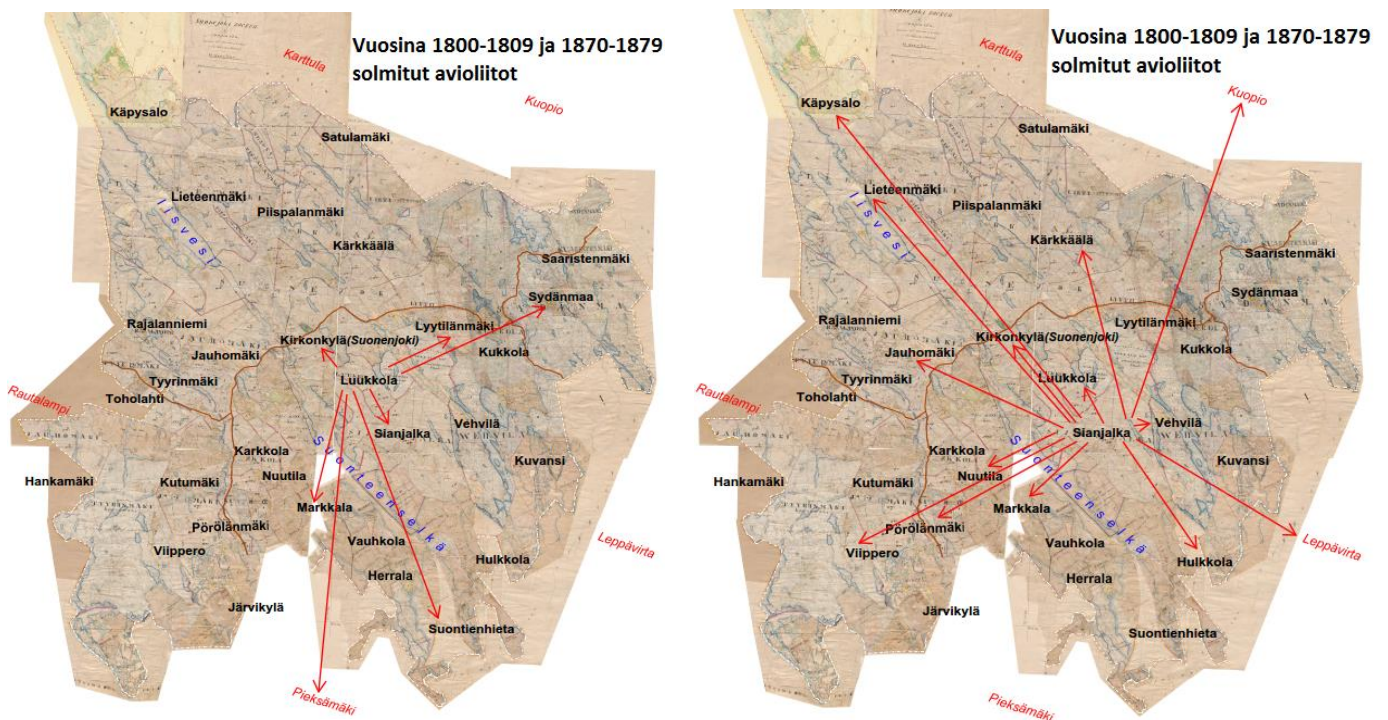
Oman kotipaikan sijainnilla onkin ollut suuri vaikutus siihen, millaiseksi yksilöiden vuorovaikutusmahdollisuudet ovat muodostuneet ja millaiseksi kyläyhteisön tilallisuus on avoitumisen näkökulmasta kehittynyt. Sijaitisiko kotikylä pitäjän keskellä vai laitamilla, on vaikuttanut muun muassa siihen, kuinka paljon kauttakulkuliikennettä oman kotipaikan läpi kulki. Etenkin kirkonkylän keskeinen asema kauttakulkupaikkana ja ihmisiä kirkonkäynnin myötä kokoavana paikkana on mahdollistanut alueen asukkaille laajemman sosiaalisen verkoston muodostumisen kuin pitäjän syrjäseudulla asuneille. Pitäjän rajalle sijoittuminen on toisaalta luonut edellytykset verkostoitua naapuripitäjään. Esimerkiksi käpysalolaiset solmivat paljon liittoja karttulalaisten kanssa, missä Käpysalon sijainti pitäjän rajalla on lähtökohtaisesti madaltanut kynnystä luoda suhteita myös naapuripitäjään.¹⁷⁹

Kylänsisäisten liittojen lisäksi oli yleistä löytää puoliso naapurikylästä. Suonenjoen avioliitokenttää tarkasteltaessa huomionarvoista on kuitenkin, ettei kaikkien naapurikyläiden välillä solmittu liittoja. Esimerkiksi vaikeakulkuinen maasto voi selittää sitä, ettei kartalla lähellä

¹⁷⁸ Vehvilästä avioituttiin kerran myös Tuusniemeltä kotoisin olleen kanssa. Vehviläisten kesken solmittiin yhteensä 12 liittoa, joista kaksi vuosisadan alussa ja kymmenen liittoa 1870-luvulla. Etenkin 1870-luvulla kylälaisten keskinäisten liittojen osuus oli merkittävä: vuosina 1870–1879 avioituneista 67 % avioitui samalta kylältä olleen kanssa. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

¹⁷⁹ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879. Ks. Käpysalon maantieteellinen sijainti esim. Kuva 1 tai Kuva 7. Myös aiemmassa tutkimuksessa on todettu rajakylällä asuneilla olleen suurempi todennäköisyys avioitua naapuripitäjästä kotoisin olleen kanssa kuin pitäjän keskellä asuneille, poikkeuksena kuitenkin kirkonkylä. Tommila 1958, 293; Heikinmäki 1981, 25.

toisiaan sijainneiden paikkojen välillä oltu yhteydessä ja sitä kautta myöskään solmittu liittoja.¹⁸⁰ Oman kylän lisäksi puolisoa ei siis välttämättä löytynyt maantieteellisesti lähimpänä olevalta alueelta, koska pelkkä maantieteellinen läheisyys ei kerro kylien välisestä vuorovaikutusmahdollisuuksista. Esimerkiksi Suonenjoen eteläpuolella sijainneella Pörölänmäellä asuneet eivät solmineet tarkasteltavien vuosikymmenten aikana yhtään liittoa lähellä sijainneiden Viipperon tai Markkalan kyläläisten kanssa. Vaikka naapurikylien välillä solmittiin liittoja, saattoivat naapurikylien avioliittopiirit koko pitäjän tasolla muodostua toisistaan poikkeaviksi. Tämä kuvastaa osaltaan sitä, miten kyläyhteisöjen verkostojen muodostumisessa myös muut tekijät voivat olla merkityksellisiä kuin ainoastaan kylän maantieteellinen sijainti kartalla. Naapurikylissä asuneilla saattoikin olla toisistaan hyvinkin erilaiset käsitykset omasta kotipitäjästään ja sen muodostamasta tilasta, vaikka naapurikylien kesken olisi ollut paljonkin vuorovaikutusta ja elinpiirit olisivat olleet paljonkin kosketuksissa keskenään. Esimerkiksi Sianjalan ja Luukkolan kylältä kotoisin olleet solmivat suhteellisen paljon liittoja keskenään, mutta niiden avioliittokentät erosivat hyvinkin paljon toisistaan.

Kuva 10 Luukkolasta ja Sianjalasta kotoisin olleiden solmimat avioliitot¹⁸¹.

Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800-1809 ja 1870-1879

¹⁸¹ Luukkolan ja Sianjalan kyliä verratessa huomionarvoista on, että avioliiton solmineiden kyläläisten lukumäärässä on huomattava ero. Ks. Kuva 7.

4.2 Avioliiton solmiminen ulkopaikkakuntalaisen kanssa

Vaikka kylä- ja etenkin paikallistasolla solmitut liitot olivat tyypillisiä, Suonenjoella 1870-luvulla solmittujen avioliittojen osapuolista suhteellisen moni oli ulkopaikkakuntalaisia. Näin ollen avioituminen ei rajoittunut 1800-luvun Suonenjoella alueellisesti ainoastaan paikalliseksi ilmiöksi. Tämä kuvastaa osaltaan alueellisen liikkuvuuden ja eri pitäjistä kotoisin olleiden henkilöiden välisen vuorovaikutuksen yleisyyttä myös avioitumista laajemmalla tasolla. Avioitumista on edeltänyt morsiusparin välisen vuorovaikutuksen lisäksi usein heidän lähipiirinsä kohtaamisia, joten avioituminen ulkopaikkakuntalaisen kanssa on usein merkki myös laajemmasta sosiaalisesta kanssakäymisestä pitäjän ulkopuolelle. Suonenjoen kohdalla suhteellisen pieni koko on osaltaan vaikuttanut siihen, ettei kaikille löytynyt sopivaa puolisoa oman pitäjän rajojen sisältä, vaan puolisoa etsittiin myös naapuripitäjistä tai kauempaa¹⁸².

1800-luvun alun kohdalla ulkopaikkakuntalaisuuden määrittely suhteessa Suonenjokeen on lähtökohtaisesti hankalampaa kuin 1870-luvun osalta, koska vuosisadan alussa Suonenjoki ei ollut vielä itsenäinen pitäjä. Olen kuitenkin määritellyt tässä tutkimuksessa ulkopaikkakuntalaisiksi ne, jotka eivät ole asuneet Suonenjoen kappeliseurakunnan alueella¹⁸³. Koska tutkimukseni alueellisena tarkastelukohteena on nimenomaan Suonenjoen kappeliseurakunnan ja myöhemmin Suonenjoen seurakunnan muodostama kirkollinen alue, koen sen käyttämisen luontevana myös alueellista liikkuvuutta ja ulkopaikkakuntalaisten osuutta tarkasteltaessa. Näin ollen vuosikymmenten välinen vertailu myös alueellisuutta tarkasteltaessa on mahdollista, kun tarkasteltava alue on maantieteellisesti käytännössä sama.

Sekä 1800-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä että 1870-luvulla moni suonenjokelainen löysi aviopuolisokseen ulkopaikkakuntalaisen. Vuosina 1800–1809 Suonenjoen kappeliseurakunnassa solmittiin 42 avioliittoa, joissa toinen osapuolista oli kotoisin kappeliseurakunnan ulkopuolelta. Näiden liittojen osuus kaikista kyseisenä vuosikymmenenä solmituista liitoista oli 22,6 prosenttia. Vuosina 1870–1879 solmittiin puolestaan 82 avioliittoa,

---

¹⁸² Pitäjän koolla oli yleisesti agraarisessa Suomessa vaikutusta pitäjänsisäisten liittojen määrään; mitä laajempi pitäjä oli kooltaan, sitä todennäköisempää oli löytää sopiva puoliso omalta pitäjältä. Heikinmäki 1981, 23.

¹⁸³ Esimerkiksi vuosisadan alussa pieksämäkeläiset on mielletty ulkopaikkakuntalaisiksi suhteessa Suonenjoen kappeliseurakuntaan kuuluneisiin, vaikka hallinnollisesti Pieksämäki ja Suonenjoki olivat samaa aluetta.

joissa avioliiton toinen osapuoli oli ulkopaikkakuntalainen¹⁸⁴. Kaikista 1870-luvulla Suonenjoella solmituista avioliitoista ulkopaikkakuntalaisen kanssa solmittuja liittoja oli 17,3 prosenttia, joten suhteellisesti ulkopaikkakuntalaisten osuus väheni vuosisadan kuluessa.¹⁸⁵ Pitäjän ulkopuolelle avioituminen oli kuitenkin Suonenjoen 1800-luvulla yleisempää kuin naapuripitäjässä Leppävirralla: vuosina 1827–1829 Leppävirralla solmituista liitoista 9,8 prosenttia oli pitäjän ulkopuolisen kanssa solmittuja liittoja ja vastaavasti vuosina 1865–1867 solmituista liitoista ulkopaikkakuntalaisten kanssa solmittuja oli 12,1 prosenttia¹⁸⁶. Leppävirran suurempi väkiluku ei yksinään selitä ulkopaikkakuntalaisten osuudessa ollutta eroa, sillä myös Nurmijärvellä ulkopaikkakuntalaisten kanssa solmittujen liittojen osuus oli noin viidennes (21,2 %) vuosina 1800-1850¹⁸⁷.

Sekä vuosisadan alussa että 1870-luvulla oli siis suhteellisesti tarkasteltuna melko yleistä, että avioituneet olisivat kotoisin eri paikkakunnilta. Osittain tämä johtuu varmasti siitä, että suonenjokelaisilla oli paljon yhteyksiä myös Suonenjoen ulkopuolelle. Toisaalta oman merkityksensä myös ulkopaikkakuntalaisten määrään on luonut Suonenjoen väestörakenne. Etenkin vuosisadan alussa Suonenjoki oli vielä suhteellisen pieni maalaisyhteisö, joten jo väestö ja sen ikärakenteen vuoksi kaikille ei löytynyt omalta kotipaikalta puolisoa. Suonenjoen avioliittokentän muodostumisessa myös suhteessa ulkopaikkakuntalaisiin, olennainen tekijä on pitäjän oma kappeliseurakunta. Vaikka Suonenjoki ei ollut vuosisadan alussa itsenäinen pitäjä, mahdollisti kuitenkin oma kappeliseurakunta alueen muodostumisen myös yhteisöllisesti omaksi alueekseen. Koska seurakunta oli 1800-luvulla maaseudun yhteisöllisessä elämässä keskeisessä osassa, tiivistä oma kappeliseurakunta Suonenjokea yhteisönä.¹⁸⁸ Suonenjoelta ei tarvinnut lähteä emäpitäjälle kirkkoon, mikä olisi omalta osaltaan laajentanut suonenjokelaisten sosiaalista verkostoa ja lisännyt sitä kautta myös ulkopaikkakuntalaisten osuutta avioliiton solmineissa.

Kappeliseurakunta oli mahdollistanut Suonenjoen kehittymisen omaksi yhteisökseen, jossa kirkollisia asioita ei tarvinnut lähteä hoitamaan pitkien matkojen päähän emäpitäjään. Hallinnollisesti aika ennen pitäjän itsenäistymistä oli kuitenkin erilaista kuin kirkollisten asioiden hoitaminen omassa kappeliseurakunnassa. Hallinnollisissa asioissa piti edelleen

---

¹⁸⁴ Koska vihkiminen on suorittu morsiamen kotipitäjässä, ovat kaikki aineistoni ulkopaikkakuntalaiset miehiä.

¹⁸⁵ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

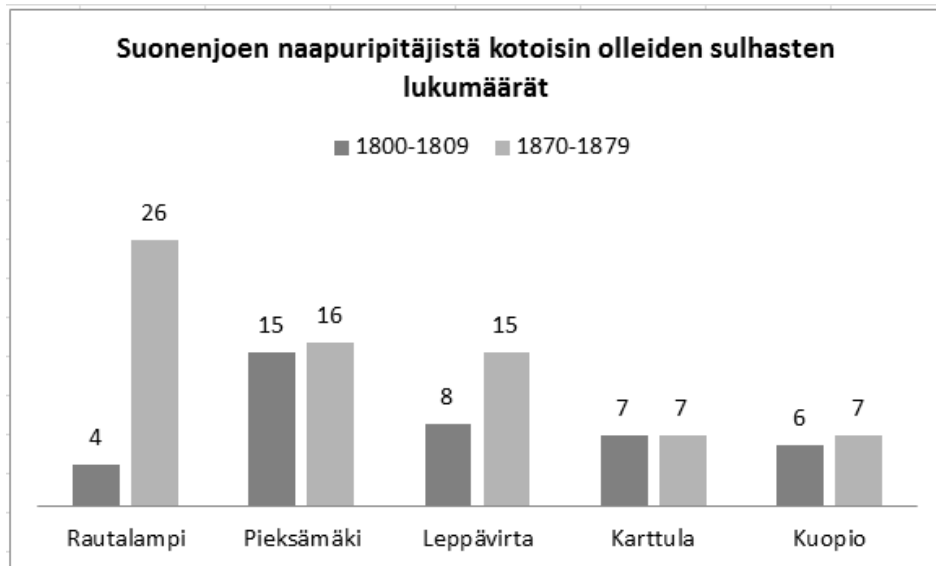
¹⁸⁶ Hovi & Sarvas 1988, 431.

¹⁸⁷ Tommila 1958, 289.

¹⁸⁸ Ks. luku 1.4.

matkata emäpitäjään, mikä osaltaan toi varmasti haasteita, mutta samalla laajensi sitä maantieteellistä tilaa, jossa ihmiset toimivat. Kun itsenäistymisen jälkeen hallinnollisiakaan asioita ei tarvinnut hoitaa oman pitäjän ulkopuolella, keskittyi toimintakenttä enemmän Suonenjoen sisälle, mikä voi osaltaan selittää myös ulkopaikkakuntalaisten suhteellisesti vähäisempää osuutta avioituneista, vaikka kulkuyhteydet olivatkin kehittyneet vuosisadan alusta.

Emäpitäjillä oli kuitenkin keskeinen merkitys Suonenjoelle vielä pitäjän itsenäistymisen jälkeenkin, mikä näkyy ulkopaikkakuntalaisten kotipaikkoja tarkasteltaessa. Eniten suonenjokelaiset solmivat liittoja Pieksämäeltä ja Rautalammilta kotoisin olleiden kanssa. Seuraavaksi eniten liittoja solmittiin kuopiolaisten, karttulalaisten ja leppävirtalaisten kanssa. Suurin osa ulkopaikkakuntalaisista oli siis kotoisin Suonenjoen entisistä emäpitäjistä ja naapuripitäjistä. Suonenjokelaiset löysivät itselleen puolisoita kuitenkin myös muualta Savosta, joten sosiaaliset verkostot eivät rajoittuneet ainoastaan lähialueisiin. Vuosina 1870–1879 avioliittoja solmittiin lisällestä, Hankasalmentä, Mikkelistä ja Tuusniemeltä kotoisin olleiden henkilöiden kanssa.¹⁸⁹

Kuva 11 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879

Tarkastelemieni vuosikymmenten aikana naapuripitäjistä kotoisin olleiden osuudet vaihtelivat jonkin verran. Lukumäärällisesti keskeisin muutos naapuripitäjäläisten osuudessa ta-

¹⁸⁹ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

pahtui Rautalammin kohdalla, josta kotoisin olleita sulhasia avioitui Suonenjoella selvästi enemmän 1870-luvulla kuin vuosisadan alussa. Vuosina 1811–1870 Suonenjoki oli hallinnollisesti osa Rautalampia, mikä omalta osaltaan on varmasti lisännyt vuorovaikutusta suonenjokelaisten ja rautalampilaisten välillä vuosisadan kuluessa. Merkittävää on myös se, että pieksämäkeläisten kanssa solmittiin suhteellisesti enemmän liittoja vuosisadan alussa kuin 1870-luvulla, joten vuoteen 1811 saakka ulottunut hallinnollisesti yhteinen aika Pieksämäen kanssa on näin ollen näkynyt myös aviokäyttäytymisessä.¹⁹⁰

Vaikka kulkuyhteydet olivat yleisesti 1800-luvun maaseudulla vielä hyvin alkeelliset ja tieverkosto oli Kuopion läänissä Oulun läänin ohella vuosisadan alussa maan kehittymättömmimpiä, oli Suonenjoki sijainniltaan kuitenkin monia muita maaseutupitäjiä otollisempi myös kulkuyhteyksien näkökulmasta katsottuna. Ulkopaikkakuntalaisten kanssa vuorovaikutuksessa olemista ja sitä kautta myös avioliittojen solmimista muiden kuin oman pitäjän väestön kesken helpottivat Suonenjoen läpi kulkeneet maantiet. Maantieverkosto helpotti liikkumista sekä naapuripitäjiin että myös kauemmaksi. Suonenjoelta kulki maantieyhteys 1800-luvun puolessa välissä Mikkeliin, Vaasaan, Kuopioon ja Leppävirralle. Leppävirta puolestaan oli Pohjois-Savon talviliikenteen solmukohta ja Leppävirralta pääsi talvitietä myös Suonenjoelle, joten myös talviaikaan Suonenjoki oli suhteellisen hyvien kulkuyhteyksien ulottuvissa. Suonenjoella toimi 1800-luvun puolessa välissä myös kolme kestikievaria Mikkeli-Kuopio-tien varrella, joten myös kauttakulkupaikkana Suonenjoki oli merkittävä.¹⁹¹

Aviopuoliso löytyi kuitenkin myös ulkopaikkakuntalaiset huomioituna suhteellisen läheltä Suonenjokea, joten vielä 1800-luvulla suonenjokelaisten elinpiirin voidaan katsoa olleen melko kapea, mikä on osaltaan luonut rajoitteita myös puolisonvalinnalle. Vuosisadan alussa kaikki Suonenjoen kappeliseurakunnassa avioituneet olivat kotoisin Savosta, mikä osaltaan kuvastaa kulkuyhteyksien puutteellisuutta ja elinpiirin kapeutta koko Suomen mitataavassa. Tarkastelemistani vuosikymmenistä jälkimmäisellä, 1870-luvulla, solmittiin Suonenjoella kolme avioliittoa, jossa toinen puolisoista oli selkeästi kauempaa kotoisin. Nämä kolme, Savon ulkopuolelta kotoisin ollutta, sulhasta olivat kotoisin Lestijärveltä, Kor-

---

¹⁹⁰ Vuosina 1800–1809 avioituneista 4 % pieksämäkeläisiä, 1870–1879 ainoastaan 1,7 %. (Vastaavasti rautalampilaisten osuudet: 1800–1809: 1,1 % ja 1870–1879: 2,7 %) Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

¹⁹¹ Viertola 1974, 180, 198; Ropponen 1993, 138–141.

piselältä ja Hämeenkyröstä.¹⁹² Avioituminen maantieteellisesti kauempaa olevan henkilön kanssa oli kuitenkin 1800-luvun Suonenjoella ainakin vielä 1880-luvulle saakka harvinaista – jopa poikkeuksellista.

1800-luvulla, jolloin kulkuyhteydet, kuten rautatieverkosto, muualle Suomeen oli vasta kunnolla kehittymässä, Suonenjoelta oli suhteellisen pitkä matka esimerkiksi Jyväskylään ja Kuopioon, jotka olivat 1800-luvun kuluessa kehittymässä lähimmiksi suuremmiksi keskitymiksi ja kaupungeiksi. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että tutkimuksessani esille nousee avioituminen nimenomaan maaseutukontekstissa ja esimerkiksi avioituneiden sosiaaliset taustat tulevat pääosin maaseutuyhteiskunnan väestöryhmistä. Pitkä etäisyys Kuopioon ja Jyväskylään on omalta osaltaan lisännyt myös entisten emäpitäjien, Pieksämäen ja Rautalammin, merkityksellisyyttä suonenjokelaisten elämässä. Näin ollen avioituminen on pitänyt yllä yhteyttä emäpitäjiin ja vahvistanut niiden sekä Suonenjoen välillä ollutta sosiaalista verkostoa.

Heikoista kulkuyhteyksistä huolimatta ihmiset liikkuvat suhteellisen paljon 1800-luvulla. Liikkuvuutta lisäsivät esimerkiksi nälkä, katovuodet tai maksamattomat verot ja liikkuvaa elämäntapaa viettävä joukko koostui muun muassa erilaisista ammattiryhmistä, kuten kauppiaista, sepistä ja muurareista, sekä kulkureista ja kerjäläisistä.¹⁹³ Etenkin palveluväellä muuttaminen oli yleistä, koska monet piiat ja rengit palvelivat elämänsä aikana useissa eri taloissa ja muuttaminen ajankohtaistui vuosittain. Valtakunnallista liikkuvuutta lisäsi 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla myös kaupunkien kehittyminen ja moni muutti maaseudulta etelän kaupunkeihin tai rautatietyömaille, koska maatalous ei enää tarjonnut koko väestölle työmahdollisuuksia.¹⁹⁴ Vaikka arjessa elämä keskittyi pienelle alueelle, eikä tarvetta matkustaa kauemmas välttämättä ollut, saattoi poikkeusolot saada ihmiset muuttamaan paikkakunnalta. Muuttaminen on koskettanut ennen kaikkea tilatonta väestöä, joilla ei ole välttämättä ollut yhtä vahvaa sidettä määrättyyn paikkaan kuin esimerkiksi talollisilla. Esimerkiksi sukutilat ovat pitäneet suvut pitkään tietyillä alueilla, eikä esimerkiksi talollisen vanhimmalla pojalla ollut edes mahdollisuutta muuttaa pitäjän ulkopuolelle, koska hän on lähtökohtaisesti jäänyt viljelemään perintötilaa.

---

¹⁹² Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

¹⁹³ Virtanen 1988, 89; Hämynen 1993, 51; Nygård 1998, 37; Jutikkala 2003b, 509; Häkkinen & Tervonen 2005, 28.

¹⁹⁴ Rasila 1982, 146–147; Jutikkala 2003a, 453.

Ulkopaikkakuntalaisten kanssa solmituilla liitoilla oli Suonenjoen väestörakenteen kannalta laajempiakin merkityksiä kuin ainoastaan avioliiton solminen. Avioliiton solmimisen myötä aviopari muutti yhteiseen kotiin, joka usein etenkin talollisten kohdalla tarkoitti morsiamen muuttamista sulhasen kotipaikalle. Näin ollen avioliittoa perheenperustamisen kontekstissa tarkasteltaessa sillä, oliko sulhanen kotoisin Suonenjoelta vai pitäjän ulkopuolelta, on ollut moni merkityksiä myös avioitumisen jälkeistä aikaa ajatellen. Avioitumista seuranneen pitäjältä poismuuton ohella pitäjän väestökehityksen kannalta merkittävää oli myös se, mihin uusi aviopari asettui asumaan ja missä perheen lapset syntyivät.

4.3 Sosiaalisten taustojen yhteys alueelliseen liikkuvuuteen

Avioliiton solmimiseen liittyvää alueellista liikkumista voidaan tarkastella myös eri väestöryhmien käyttäytymistä vertaillen, jolloin yhdistyy kaksi tutkielmani keskeisintä tarkastelukohdetta: avioliittojen alueelliset ja sosiaaliset taustat. Puolison valinnassa ja myös yhteisön silmissä sopivan kumppanin löytämisessä on perinteisesti ollut eroja eri väestöryhmien keskuudessa, kuten jo sosiaalista liikkuvuutta käsiteltäessä tuli esille¹⁹⁵. Myös alueelliseen liikkuvuuteen ja puolisojen maantieteelliseen etäisyyteen liittyy omalta osaltaan puolisojen sosiaalinen asema. Selkeimmin aseman merkitys on näkynyt väestöryhmien välisessä hierarkiassa korkeammassa asemassa olleiden henkilöiden avioitumiskäyttäytymisessä. Säätyläisten laajempi liikkuvuus ja pyrkimys saada vertaisensa puoliso, on tarkoittanut heille mahdollisuutta hakea puolisoa kauempaa.¹⁹⁶

Suonenjoella solmittuja avioliittoja, joissa puolisoille oli sama kotikylä, tarkasteltaessa nousee selvästi esille se, miten maaseudun hierarkiassa alempana olleille puolison löytäminen läheltä omaa elinpiiriä oli etenkin 1800-luvun alussa todennäköisempää kuin talollisille. Palkollisten osuus on sekä 1800-luvun alussa että 1870-luvulla suurempi kylänsisäisiä liittoja tarkasteltaessa kuin palkollisten osuus yleisesti oli Suonenjoella kyseisenä aikana avioituneiden keskuudessa. Vastaavasti talolliset solmivat etenkin vuosisadan alussa selvästi vähemmän kylänsisäisiä liittoja kuin heidän osuutensa kaikista avioituneista antaisi olettaa.

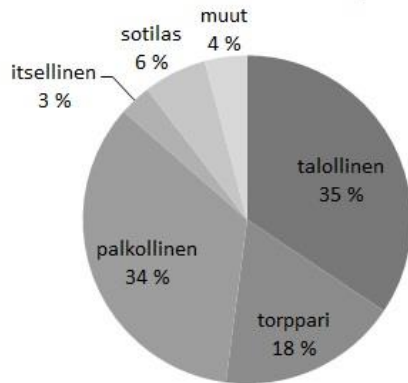
¹⁹⁵ Ks. tarkemmin luvut 3.1 ja 3.2

¹⁹⁶ Ylikangas 1968, 26–27; Tommila 1976, 94.

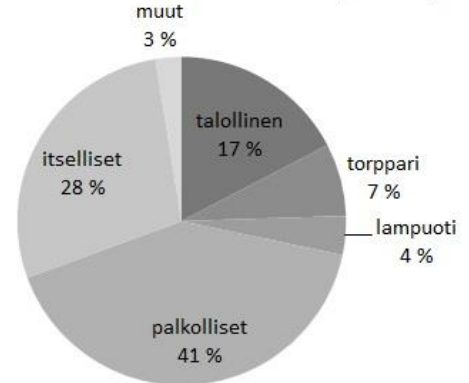

1870-luvulla itselliset sen sijaan solmivat kylänsisäisiä liittoja suurin piirtein samassa suhteessa kuin heidän osuutensa oli kaikista avioliiton solmineista.¹⁹⁷

Vuosina 1800-1809 avioituneet (N=96)

Vuosina 1870-1879 avioituneet (N=392)

Kuva 12 Suonenjoella samalta kylältä kotoisin olleen kanssa avioituneiden sosiaalinen tausta väestöryhmittäin vuosina 1800–1809 ja vuosina 1870–1879.
Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879

Se, että talollisten osuus vuosina 1800–1809 solmituissa kylänsisäisissä avioliitoissa erosi huomattavasti talollisten osuudesta kaikkia avioituneita tarkasteltaessa, selittyy osittain suurempien liikkumismahdollisuuksien lisäksi myös kasvaneella kyläkoolla ja sillä, että samalla kylällä oli enemmän talollisia 1870-luvulla kuin vuosisadan ensimmäisellä vuosikymmenellä. Palkollisille painetta esimerkiksi omaan väestöryhmään kuuluvan puolison löytämiselle ei ollut, joten he jo senkin vuoksi löysivät itselleen puolison läheltä omaa palveluspaikkaansa. Itsellisten elämäntapa oli puolestaan liikkuvampi kuin palkollisten, mikä osaltaan selittää sitä, että vielä 1870-luvulla palkolliselle oli tyypillisempää löytää puoliso samalta kylältä kuin itselliselle.

Avioitumisen tilallisuudessa keskeisiä ovat ihmisten sosiaaliset verkostot ja niiden vaikutus oman elinpiiriin laajuuteen, joiden rakentumiseen myös sosiaalinen status on omalta osaltaan vaikuttanut. Esimerkiksi kauempana asuneisiin sukulaisiin tai esimerkiksi kauppa-kumppaneihin on ollut olemassa sosiaalinen suhde, jolloin pitkä välimatka ei ole välttämät-

¹⁹⁷ 1800–1809 avioituneista 62 % oli taustaltaan talollisia, kun vastaavana aikana palkollisten osuus oli 17 %. 1870-luvulla talollisten osuus sen sijaan oli 25 %, palkollisten osuus 33 % ja itsellisten osuus 27 %. Väestöryhmien osuudet Suonenjoella vuosina 1800–1809 ja 1870–1879 avioituneista ks. luku 3.1 ja kuva 4. Esimerkiksi Nurmijärven pitäjänhistoriassa kylänsisäisten avioliittojen todettiin lisääntyneen kaikkien väestöryhmien keskuudessa vuosien 1760 ja 1850 välisenä aikana. Tommila 1958, 296.

tä haitannut jo olemassa ollutta yhteydenpitoa. Sukulaisuussuhteiden kautta on luotu myös välillisesti muitakin suhteita esimerkiksi ulkopaikkakuntalaisten kanssa, joten avioitumisen alueellista puolta määrittää hyvin vahvasti myös sosiaaliset ulottuvuudet ja ihmisten sosiaaliset verkostot. Esimerkiksi niin sanotussa ristikkäisavioitumisessa, missä avioliittoja solmittiin samojen ruokakuntien kesken useampia, oli avioituminen myös eri pitäjien välillä yleistä.¹⁹⁸

Todennäköisesti esimerkiksi naapuripitäjässä asuneisiin sukulaisiin on pidetty jollakin tapaa yhteyttä ja vierailtu esimerkiksi häiden tai hautajaisten yhteydessä paikkakunnalla, jonne ei välttämättä ilman sukulaissuhteita olisi muodostunut yhteyksiä. Avioituminen toiselle paikkakunnalle voikin synnyttää kerrannaisvaikutuksen, jonka seurauksena yksittäisten paikkakuntien välillä muodostuu laajempi sosiaalinen verkosto, mikä mahdollistaa myös muiden avioparien kohtaamisen. Paikallisyhteisöjen ohella sukuyhteisöt olivat merkittäviä ihmisten vuorovaikutussuhteiden rakentumisessa ja sukuun kuulumisella oli perheille ja sitä kautta yksilöille sekä taloudellisia että sosiaalisia merkityksiä.¹⁹⁹ Perhe ja suku saattoivat verkostojensa kautta vaikuttaa hyvinkin aktiivisesti puolisonvalintaan, joka oli monella tapaa merkityksellinen suvulle ja perheelle. Lapsen puolisonvalinta saattoi vaikuttaa esimerkiksi perinnönjakoon, jossa vanhempien ja suvun mielestä hyvän puolison valinneita lapsia suosittiin.²⁰⁰

Uuden avioliiton solmimisessa keskeistä on voinut olla myös se, mistä esimerkiksi avioitujan äiti oli kotoisin. Mikäli äiti oli avioituessaan muuttanut puolisonsa kotipaikalle jostakin toisesta kylästä, oli perheellä tällöin todennäköisesti olemassa myös luonnollinen yhteys toiseenkin paikkakunnan kylistä kotikylän lisäksi. Näin ollen avioliitot muodostavat sosiaalisia verkostoja ja yksittäisillä liitoilla voi olla pitkäkestoisiakin vaikutuksia eri sukupolvien avioitumiseen. Vanhemmilla oli yleisestikin suuri merkitys lasten avioitumisessa ja heillä saattoi olla ratkaiseva vaikutus siihen, kenet hyväksyttiin lapsen puolisoiksi.²⁰¹ Näin ollen

---

¹⁹⁸ Piilahti 2007, 227–228.

¹⁹⁹ Hemminki 2014, 50.

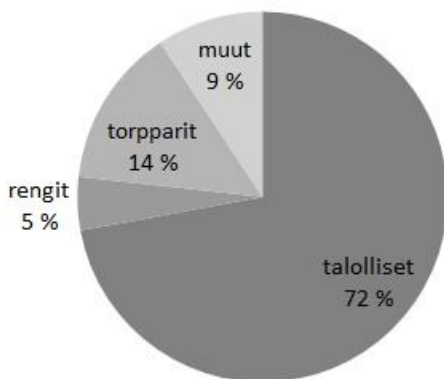
²⁰⁰ Markkola 2007, 266.; Kietäväinen-Sirén 2015, 70–71.

²⁰¹ Heikinmäki 1981, 45–49; Niiranen 1986: 80; Nieminen 1993, 12; Toivanen 2002, 134.

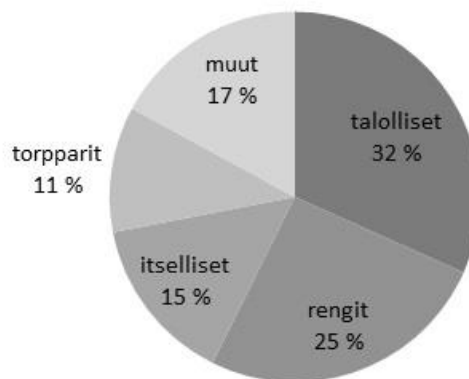
myös vanhempien sosiaaliset verkostot olivat merkittäviä seuraavienkin sukupolvien avioitumiskäyttäytymisen kannalta.²⁰²

Toisaalta verkostojen tarkasteleminen auttaa ymmärtämään myös ihmisten kanssakäymismahdollisuuksia, jotka mahdollisesti ovat laajentuneet sen mukaan kuinka korkea ihmisen asema on maaseudun hierarkiassa ollut. Toimintakenttä, jossa maaseudun ihmiset toimivat, olikin erilainen riippuen ihmisten sosiaalisesta asemasta. Kylänsisäisten liittojen lisäksi ulkopaikkakuntalaisten taustoja tarkastelemalla on mahdollista selvittää onko esimerkiksi talonpojan pitäjän ulkopuolelle ulottunut sosiaalisen kanssakäymisen alue ja sosiaalisiin suhteisiin perustunut verkosto laajempi kuin rengin.

Vuosina 1800-1809 avioituneet (N=42)

Vuosina 1870-1879 avioituneet (N=82)

Kuva 13 Suonenjoella avioituneiden ulkopaikkakuntalaisten sosiaalinen tausta väestöryhmittäin²⁰³.
Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

Suonenjoella avioituneita ulkopaikkakuntalaisia tarkasteltaessa merkittävää on kuitenkin, että 1870-luvulla etenkin renkien osuus ulkopaikkakuntalaisista oli melko korkea, vaikka se olikin matalampi kuin renkien osuus suonenjokelaisten sulhasten osalta²⁰⁴. Näin ollen avioituminen pitäjän ulkopuolelle oli melko yleistä myös muidenkin kuin talollisten kohdalla. Huomionarvoista on kuitenkin, että Savon ulkopuolelta kotoisin olleet ulkopaikkakuntalai-

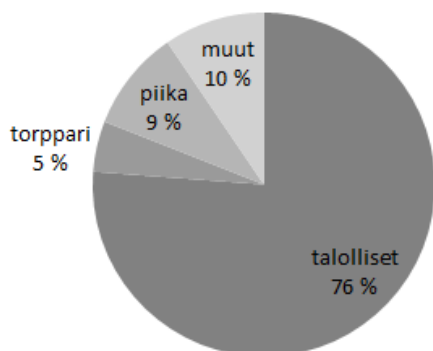
²⁰² Aiemmassa tutkimuksessa on todettu avioliittojen toimineen kontaktien vahvistajina. Esimerkiksi Valkealassa solmittiin 1700-luvulla useita avioliittoja, joissa samat ruokakunnat olivat osallisina. Piilahti 2007, 226–227. Suvun merkityksestä ja sukujen sosiaalisista verkostoista ks. esim. Moring 1991, 162–164, 167.

²⁰³ Muut: vuosina 1800–1809 avioituneissa: muurari, sotilas ja puuttuva tieto / vuosina 1870–1879 avioituneissa: 2 työntekijä (arbetare), kappalainen, räätäli, naimaton mies, suutari, opiskelija, kirjanpitäjä, mäkitupalainen ja puuttuva tieto

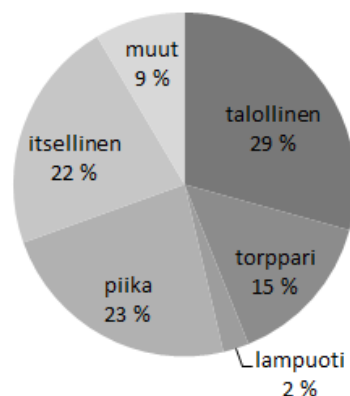
²⁰⁴ 1870-luvulla 28 % Suonenjoelta kotoisin olleista sulhasista oli taustaltaan palkollisia. Ks. kuva 6 luvussa 3.4.

set sulhaset olivat kaikki taustaltaan talollisia²⁰⁵. Näin ollen etenkin maantieteellisten etäisyyksien kasvaessa vauraus näyttää luoneen paremmat liikkumismahdollisuudet suhteessa puolisonvalintaan.

Vuosina 1800-1809 avioituneet (N=42)

Vuosina 1870-1879 avioituneet (N=82)

Kuva 14 Ulkopaikkakuntalaisen kanssa avioituneiden suonenjokelaisten naisten sosiaalinen tausta väestöryhmittäin²⁰⁶ Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879

Ulkopaikkakuntalaisten sulhasten ohella myös ulkopaikkakuntalaisten kanssa avioituneiden suonenjokelaisten morsiamien tarkastelu on mielenkiintoista suhteessa sosiaaliseen asemaan ja liikkuvuuteen. Koska avioliitot solmittiin lähes poikkeuksetta morsiamen kotipaikalla, ei avioitumispaikka sinänsä kerro kumpi avioliiton osapuolista on varsinaisesti liikkunut puolison löydyttyä pitäjän ulkopuolelta. Morsiamien osalta liikkuvuus ja sosiaalinen asema näyttävät kuitenkin määrittäneet toisiaan samassa suhteessa kuin ulkopaikkakuntalaisia miehiä tarkasteltaessa. Samoin kuin ulkopaikkakuntalaisten sulhasten osalta myös morsiamia tarkastelemalla voidaan todeta, että 1800-luvun alussa talolliset avioituivat myös suonenjokelaisten naisten osalta useammin ulkopaikkakuntalaisen kanssa kuin muihin väestöryhmiin kuuluneet. Ulkopaikkakuntalaisten miesten tapaan vuosisadan kuluessa kuitenkin myös muiden väestöryhmien edustus nousi merkittävästi eri pitäjistä kotoisin olleiden muodostamien avioliittojen kohdalla.

Vauraus on luonut maaseudulla ihmisille erilaisia mahdollisuuksia ja etuoikeuksia suhteessa varattomaan väestöön. Yhteisön vauraammalla osalla on ollut esimerkiksi paremmat edellytyksiä liikkua paikasta toiseen, jolloin elinpiiriä on ollut mahdollista laajentaa omista

²⁰⁵ Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870–1879.

²⁰⁶ Muut: vuosina 1800–1809 2 uudisrakentajan tytärtä, sotilaan tytär, lampuodin tytär / vuosina 1870-1879: 4 neitiä, kasvattitytär, epäselvä ja puuttuva tieto. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879.

lähtökohdista käsin. Tilattomalla väestöllä liikkuminen on usein ollut jossain määrän pakonomaista, eikä omaa elinpiiriä ole laajennettu tarkoituksena kasvattaa omaa toimintakenttää kodin ulkopuolella. Talollisten kohdalla myös omistussuhteet, esimerkiksi maa-alueiden omistaminen kotiympäristön ulkopuolella, tai kaupankäynti ovat lisänneet elinpiirin laajuutta.²⁰⁷

Kun alueellisia ja sosiaalisia taustoja tarkastellaan yhdessä, on lopulta tärkeää huomioida se, kuinka paljon puolisonvalinnassa on ollut kyse tarkoitushakuisuudesta ja kuinka paljon kyse on lopulta ollut sattumasta. Olemassa olevat sosiaaliset verkostot ovat voineet joissakin tapauksissa luoda otollisen mahdollisuuden avioliiton solmimiseen jonkin oman arkipäiväisen elinpiirin ulkopuolella eläneen kanssa, johon on kuitenkin ollut vuorovaikutusmahdollisuus esimerkiksi perhesuhteiden vuoksi. Avioitumisen taustalla on voinut olla tietoinen etsiminen, joka on haluttu ulottaa myös oman pitäjän ulkopuolelle, mutta samalla tapaa kyseessä voi olla sattumaa, että aviopuoliso on sattunut olemaan kotoisin pitäjän ulkopuolelta. Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luetteloissa esiintyvät ulkopaikkakuntalaiset ovat voineet sattumalta löytää Suonenjoelta kotoisin olevan puolison, eikä puolisoa ole tietoisesti etsitty Suonenjoelta. Avioitumisen rakenteelliset ja norminmukaiset seikat huomioiden esimerkiksi Lestijärveltä kotoisin ollut talollisen poika Zachris Mattilan ja piika Anna Kaisa Kainulaisen poikkeuksellisen liiton taustalla lienee ennemmin sattuma kuin tietoisesti kahden eri väestöryhmään kuuluvan ja toisistaan kaukana asuneiden ihmisten välille järjestetystä liitosta.

---

²⁰⁷ Esimerkiksi Raja-Karjalassa avioituminen rajan toiselle puolelle oli 1800–1900-lukujen taitteessa melko yleistä, mihin vaikutti merkittävästi taloudellinen kanssakäynti. Hämynen 1993, 62–64.

5 Kuka kelpasi puolisoiksi ja mistä se oikea löytyi 1800-luvun maaseudulla?

Pro gradu -tutkielmassani olen kuvannut niitä rakenteellisia tekijöitä, joita maaseutuyhteisö loi avioitumiselle 1800-luvulla yhdessä paikallisyhteisössä. Kahta eri vuosikymmentä vertaamalla pyrin lisäksi tarkastelemaan sitä, muuttuivatko avioliiton solmimiseen liittyneet käytänteet 1800-luvun kuluessa. Tutkielmassani esittämäni tilastolliset kuvaukset antavat kattavan käsityksen avioitumisen tyypillisistä piirteistä ja samalla myös niiden taustalla olleesta normistosta, joka avioitumiseen paikallisessa agraariyhteisössä liittyi. Pidemmän aikavälin tarkastelu on osoittanut myös, miten vahvasti erilaiset käytänteet elivät 1800-luvulla ja miten osa näistä, kuten puolison löytyminen omalta kotikylältä, jopa vahvistui vuosisadan kuluessa.

Tutkielmassani olen osoittanut, millaisia tyypillisiä piirteitä Suomenjoella 1800-luvun kahdella eri vuosikymmenellä solmittujen avioliittojen taustalla oli. Avioitumiseen liittyvät yleiset käytänteet nousivat esille niin avioitumisajankohtia kuin avioparien sosiaalisia ja alueellisia taustoja tarkasteltaessa. Tarkasteltujen avioliittojen perusteella oli tyypillistä avioitua loppusyksyllä, samaa väestöryhmää edustaneen ja samalta alueelta kotoisin olleen kanssa. Tyypillisten avioitumiskäyttäytymisen hahmottamisen lisäksi tutkielmani nostaa esille myös tapauksia, joissa avioliiton solmimisen taustat olivat esimerkiksi vihkimisajankohdan tai aviopuolisoiden taustojen osalta jollain tavalla yleisestä käytännöstä poikkeavia.

Vaikka avioitumista tarkasteltaisiin rakenteellisen ilmiönä, paljastaa aineiston analysointi myös tapauksia, jotka omalta osaltaan kuvastavat tyypillisestä poikkeavaa paikallista avioitumiskäyttäytymistä. Näitä poikkeustapauksia edustavat muun muassa avioliitot, joissa avioituja meni naimisiin saman vuosikymmenen aikana kaksi kertaa ensimmäisen puolison kuoltua tai tapaukset joissa avioparien kotipaikkojen välillä oli poikkeuksellisen suuri maantieteellinen etäisyys ja toinen puolisoista oli kotoisin Savon ulkopuolelta. Tavanomaisen käyttäytymisen tarkastelun lisäksi poikkeukset nostavat esille niitä yksittäisiä elämäntarinoita, jotka omalta osaltaan luovat kuvaa siitä, millaisia taustoja avioliiton solmimisella yleisesti vallitsevan käyttäytymisen lisäksi oli. Avioitumiseen liittyvä rakenteellisuus tuleekin ymmärtää suhteellisena, eikä ehdottomia käyttäytymismalleja synnyttävänä.

Suonenjoella avioliittoja solmittiin muun Suomen tapaan eniten kesällä ja loppusyksyllä, joten avioitumisajankohdan valinnassa suonenjokelaisia avioliittoja on määritellyt muun Suomen tapaan vahvasti maatalouteen liittyvä vuodenkierto. Avioitumisajankohdalla oli myös yhteys vihkiparin sosiaaliseen taustaan ja esimerkiksi talolliset solmivat suhteellisen paljon avioliittoja keskikesällä. Avioitumisen taustalla saattoi olla toisaalta esimerkiksi morsiamen raskaus, mikä saattoi olla yksi avioitumisajankohtaan vaikuttava valinta, jota pelkästään vihittyjen luetteloita tarkastelemalla ei ole mahdollista havaita.

Avioliitto instituutiona peilaa omassa ajassaan myös aina yhteiskuntaa ja siinä tapahtuvia pidemmän aikavälin muutoksia sekä yksittäisiä konflikteja. Esimerkiksi sota ja nälänhätä luovat yhteiskuntaan poikkeustilanteen, joka näkyy eri tavoin yksilöiden elämässä ja merkittävien elämäntapahtumien toteutumisessa. Esimerkiksi vuoden 1808 Suomen sota heijastui selvästi Suonenjoella solmittujen avioliittojen määrään, joka jäi kyseisenä vuonna selvästi alhaisemmaksi kuin muina saman vuosikymmenen vuosina. Vastaavasti 1860-luvun nälkävuoden heijastuivat 1870-luvulla solmittuihin liittoihin leskien suurena määränä.

Myös avioitumisen sosiaalisia taustoja tarkasteltaessa nousi esille, miten suonenjokelaiseen avioitumiskäyttäytymiseen liittyi 1800-luvulla piirteitä, jotka kuvastavat laajemmin suomalaista väestöhistoriaa. Suomalaista avioliittohistoriaa vahvasti määrittänyt *säätyidonnaisuus* oli myös Suonenjoella merkittävä osa aviotumista ja yleensä avioliitto solmittiin samaan väestöryhmään kuuluvan kanssa. Sosiaalisen statuksen ohella myös sukupuoli ja leskeys ovat määrittäneet avioitumista, joten niiden tarkempi tarkastelu avioliiton sosiaalisten ulottuvuuksien kohdalla kertoo avioitumisen moninaisesta väestöllisestä merkityksestä. Naisille avioituminen tarkoitti miehiä useammin alenavaa säätykiertoa, mikä esimerkiksi kertoo sukupuolen merkityksestä suhteessa avioitumiseen.

Aviopuoliso löytyi agraariyhteiskunnassa usein läheltä omaa kotipaikkaa. Oman pitäjän ulkopuolelta aviopuolison löysi pääasiassa tilallinen väestö, jolle mahdollisuus puolison etsimiseen kauempaa oli jo taloudellisista syistä parempi kuin tilattomalle väestölle. Myös Suonenjoella oli tyypillistä avioitua samalta alueelta ja jopa samalta kylältä kotoisin olleen kanssa, mutta talollisten ohella myös muut väestöryhmät avioituivat ulkopaikkakuntalaisten kanssa. Merkityksellisiksi Suonenjoen alueellista avioliittokenttää tarkasteltaessa nousivat etenkin naapuripitäjät ja varsinkin Suonenjoen entiset emäpitäjät Pieksämäki ja Rautalam-

pi. Suonenjokelaisten avioitumiskäyttäytyminen noudatti 1800-luvulla hyvin pitkältä aiemmassa tutkimuksessa hahmotettuja suomalaisen agraariyhteiskunnan avioitumiskäytänteitä. Tyypillisestä avioitumiskäyttäytymisestä huolimatta Suonenjoki loi paikallisyhteisönä omanlaisensa ympäristön avioliittojen solmimiselle, missä esimerkiksi yhteisön väestörakenteen ja maantieteen tarkastelu tuovat jo lähtökohtaisesti olennaista pohjatietoa avioitumiskäytänteiden tarkasteluun.

Vihittyjen luetteloiden antaman tiedon pohjalta luotu kuva Suonenjoen avioliittokentästä antaa kattavan kuvan yksittäisessä maaseutuyhteisössä solmituista avioliitoista ja niiden taustoista. Aiemman tutkimuksen laajuuden vuoksi olen pystynyt suhteuttamaan tutkielmani tutkimustulokset laajempaan, Suomen avioliittohistoriaa käsittelevään, kontekstiin ja sitä kautta toteamaan myös, miten Suonenjoella avioitumiseen on liittynyt samanlaisia traditioita kuin aiemmassa tutkimuksessa on nostettu esille. Vaikka Suonenjoella solmittiin yleisesti avioliittoja samoina ajankohtina kuin aiemmassa tutkimuksessa on esitetty, oli Suonenjoki myös itsessään poikkeuksellinen avioitumispaikka esimerkiksi runtuviikolla solmittujen avioliittojen vähäisyyden vuoksi.

Vaikka avioitumiseen 1800-luvun maaseutuyhteisössä liittyi erilaisia normeja ja tietynlainen avioitumiskäyttäytyminen oli tyypillistä, on avioliittojen taustalla ollut myös tekijöitä, joita ei voi tunnistaa ainoastaan vihittyjen luetteloiden avulla. Kirkonkirjojen laajempi tarkastelu, ja esimerkiksi kastettujen luettelot, antavat kuitenkin arvokasta tietoa myös avioitumisen taustojen tutkimiseen, koska avioliiton solmimisen taustalla on voinut olla esimerkiksi morsiamen raskaus. Avioliittojen tarkastelussa kirkonkirja-aineistoa onkin tärkeä hyödyntää kattavasti eri näkökulmien esille tuomiseen.

Yhden pitäjän avioliittokentän kartoitus antaa kattavan kuvan paikallisesta historiasta, väestöstä ja paikallisväestön sosiaalisista verkostoista. Avioliittoja tutkimalla ei tarkastella siis ainoastaan avioitumiseen liittyvää historiaa, vaan samalla on mahdollisuus tarkastella laajemmin yhteisön sosiaalisia verkostoja ja esimerkiksi perheen muodostamiseen liittyviä prosesseja. Vastaavasti avioliiton alueellisuus kuvastaa avioliittojen solmimisen lisäksi myös niitä maantieteellisiä olosuhteita, jotka ovat vaikuttaneet sosiaalisten suhteiden rakentumiseen. Avioliittojen tarkastelu ajallisena ilmiönä puolestaan kertoo avioitumisen laajemmasta viitekehyksestä, jossa avioitumiseen vaikuttaa monet paikalliset ja kulttuuriset

seikat. Suonenjoella avioituminen on sijoittunut vuoden eri kuukausille samaan tapaan kuin muuallakin Suomessa, mikä kertoo Suonenjoen olleen avioitumisajankohtiin liittyvän tradition osalta tyypillinen suomalaisen maaseutupitäjä.

Avioituminen ylläpitää yhteiskunnan rakenteita säätyidonnaisuuden kautta samaan väestöryhmään kuuluvien avioituessa ja sitä myötä myös perustaessa perheen keskenään. Agraariyhteisön avioitumiskäyttäytymistä kuvaava säätyidonnaisuus on aikanaan vahvistanut maaseutuväestön eriarvoisuutta ja edesauttanut vaurauden keskittymistä. Myös Suonenjoella säätyidonnaisuus esiintyi vahvana molempien tarkasteltujen vuosikymmenten aikana, joten maaseudun eriarvoisuuden voidaan sitä kautta nähdä vahvistuneen vuosisadan kuluessa.

Vaikka tietynlainen avioitumiskäyttäytyminen oli selvästi tyypillistä 1800-luvun maaseudulla, oli myös normista poikkeaminen mahdollista. Avioitumisessa yhdistyy toisaalta yhteisöllinen, mutta myös yksilöllinen taso, jolloin yhteisö määrittää jonkinlaiset toiminnan normit, joihin yksilö suhteuttaa oman toimintansa. Esimerkiksi avioliiton ulkopuolinen raskaus oli jo itsessään normin vastaista, mutta sen seurauksena saatettiin solmia myös avioliitto henkilön kanssa, joka ei vastannut yhteisön käsitystä ihanteellisesta puolisoista. Normin rikkominen on tarkoittanut agraarisessa yhteiskunnassa eri asiaa myös väestöryhmästä riippuen; talolliselle avioituminen palkollisen kanssa oli erilaista normin rikkomista kuin minä se näyttäytyi avioliiton toiselle osapuolelle, jolle avioituminen maaseudun hierarkiassa korkeampana olleen kanssa oli eri tavalla merkityksellistä – jopa tavoiteltavaa.

Avioliittojen taustojen tarkastelu antaa kattavan lähtökohdan maaseutuyhteisön alueellisuuden, toimintakentän, sosiaalisten verkostojen ja yhteisön jäsenten elämäntapojen tarkasteluun. Laajentamalla aineistoa ja tutkimuskohdetta on mahdollista perehtyä tarkemmin maaseutuyhteisön muodostamiin sosiaalisiin verkostoihin, jolloin avioliiton solmimisen lisäksi keskeiseksi tutkimuskohteeksi olisi otettava myös avioliiton solmimisen jälkeinen aika. Vastaavasti myös tutkimuskohteen ulottaminen esimerkiksi Suonenjoen entisiin emäpitäjiin Rautalampiin ja Pieksämäkeen mahdollistaisi vertailevan tutkimuksen tekemisen, jolloin myös avioitumiseen liittyvää suhdeverkostoa voisi tarkastella laajemmin kuin ainoastaan yhden pitäjän kontekstissa.

Tutkielmassani olen tarkastellut niitä taustatekijöitä, jotka ovat pääasiassa löydettävissä vihittyjen luetteloista. Tarkastelun keskipisteenä on siis ollut avioitumisajankohdan lisäksi morsiamen ja sulhasen avioitumishetken sosiaaliset statukset ja kotipaikat. Esimerkiksi perheen perustamisen, sosiaalisen verkoston muodostumisen ja alueellisen liikkuvuuden näkökulmasta mielenkiintoiseksi nousee myös se, mihin vihkipari on avioitumisen jälkeen asettunut asumaan ja millaiset kummit perheen lapsille on valikoitunut. Tutkielmassani olen tarkastellut niitä lähtökohtia, joita perheen perustamiseen ja sosiaalisen verkoston rakentamiselle on laadittu avioliiton solmimisen kautta. Rakenteellinen perhehistoria ja yhteisöä tarkasteleva sosiaalihistoria luovat mahdollisuuden monenlaisen jatkotutkimuksen tekemiselle niin agraarisen yhteisön kuin avioitumisen näkökulmasta, sekä yhteisön rakenteet että yksilöiden elämäntavat huomioiden.

Lähteet

Alkuperäislähteet

Suomen sukuhistoriallinen yhdistys (SSHY) ry:n digitaaliarkisto

www.sukuhistoria.fi

Suonenjoen seurakunnan arkisto

Vihittyjen luettelot 1870–1882 (Mko 784) (ma)

Syntyneiden luettelot 1794–1814 (TK1300)

Kuolleiden luettelot 1794–1817 (TK1300)

Rippikirjat 1793–1808 (TK1295) (ma)

Rippikirjat 1809–1823 (TK1295) (ma)

Rippikirjat 1870–1879 (Mko 49-75) (ma)

Lastenkirjat 1793–1814 (TK1298) (ma)

Lastenkirjat 1870–1879 (Mko 600-614) (ma)

Kansallisarkiston (KA) digitaaliarkisto

<http://digi.narc.fi/>

Suonenjoen seurakunnan arkisto

Väkilukutaulukot 1793-1801 (VÄ32)

Väkilukutaulukot 1802-1811 (VÄ32)

Väkilukutaulukot 1857-1877 (VÄ33)

Vihittyjen luettelot 1793–1838 (I Eb:1)

Vihittyjen luettelot 1839-1869 (I Eb: 2)

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto

Pitäjänkartastot

Suonenjoki (3223 10 ia-12 ia; 3224 10 ia-11 ia; 3241 01-09 ia; 3342 01, 02, 04, 07 ia)

Tietokannat

Suomen sukututkimusseura, Historiakirjat (Hiski)

<http://hiski.genealogia.fi/historia/>

Tutkimuskirjallisuus

- Buitelaar, Marjo (1995), *Widows' Worlds: Representation and realities*. Teoksessa Bremer, Jan & van den Bosch, Lourens (toim.) *Between Poverty and the Pyre: Movements in the History of Widowhood*. Lontoo: Routledge 1-18.
- Cerutti, Simona (2004), *Microhistory: Social Relations versus Cultural Models?* Teoksessa Castrén, Anna-Maija; Lonkila, Markku & Peltonen, Matti (toim.) *Between Sociology and History: Essays on Microhistory, Collective Action and Nation-building*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 17–40.
- Cohen, Deborah & O'Connor, Maura (2004), *Comparison and History: Europe in Cross-national Perspective*. New York: Routledge.
- Eilola, Jari (2002), "Cuckoi päällä curjanakin; cana alla armaisnakin": Patriarkalisuus, puolisoitten välinen suhde ja auktoriteetin muodostuminen. Teoksessa Einonen, Piia & Karonen, Petri Arjen *Valta: Suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v.1450–1860)*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 100–128.
- Erickson, Amy Louise (2005), *The marital economy in comparative perspective*. Teoksessa Ågren, Maria & Erickson, Amy Louise (toim.) *The Marital Economy in Scandinavia and Britain 1400-1900*. Englanti: Ashgate. 3-20.
- Fink De Backer, Stephanie (2010), *Widowhood in Early Modern Spain: Protectors, Proprietors, and Patrons*. Leiden: Brill.
- Gaunt, David (1996), *Familjeliv i Norden*. Södertälje: Fingraf boktryckeri.
- Haapala, Pertti (1989), *Sosiaalhistoria: Johdatus tutkimukseen*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Haupt, Gerhard & Kocka, Jürgen (2012), *Comparative and Transnational History: Central European Approaches and New Perspective*. New York: Berghahn Books.
- Heikinmäki, Maija-Liisa (1981), *Suomalaiset häätävät: Talonpoikaiset avioliiton solmintaperinteet*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Heininen, Simo & Heikkilä, Markku (1997), *Suomen kirkkohistoria*. Helsinki: Edita

Hemminki, Tiina (2014), Vauraus, luotto, luottamus: Talonpoikien lainasuhteet Pohjanlahden molemmin puolin 1796–1830. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hempenius-van Dijk, Dieneke (1995), Widows and the Law: The legal position of widows in the Dutch Republic during the seventeenth and eighteenth centuries. Teoksessa Bremmer, Jan & van den Bosch, Lourens (toim.) *Between Poverty and the Pyre: Movements in the History of Widowhood*. Lontoo: Routledge. 89–102

Hirvonen, Päivi (1996), Seurakuntien arkistot Jyväskylän maakunta-arkistossa. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki & Pitkänen, Timo (toim.), *Kirkonkirjat paikallisyhteisön kuvaajina*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 42–75.

Hovi, Olavi & Sarvas, Anja (1988), Leppävirran historia 1: Leppävirran esihistoria ja Leppävirran historia uudisasutuskaudesta kunnallisen itsehallinnon alkuun. Leppävirta: Leppävirran kunta.

Hufton, Olwen (1995), Women without men: Widows and spinsters in Britain and France in the eighteenth century. Teoksessa Bremmer, Jan & van den Bosch, Lourens (toim.) *Between Poverty and the Pyre: Movements in the History of Widowhood*. Lontoo: Routledge 122- 151

Häggman, Kai (1994), Perheen vuosisata: Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Häggman, Kai (1996), Johdatus perhehistoriaan. Helsinki: Hakapaino Oy.

Häggman, Kai (2003), Suomalaisen avioliiton neljä murrosta. Teoksessa Kervanto-Nevanlinna, Anja & Kolbe, Laura (toim.) *Suomen kulttuurihistoria 3: oma maa ja maailma*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 225.

Häkkinen, Antti (1987), Näikävuosien sosiaalinen protesti. Teoksessa Pitkänen, Kari (toim.) *Nälkä, talous ja kontrolli: Näkökulmia kriisien ja konfliktien syntyyn, merkitykseen ja kontrolliin*. Helsinki: Hakapaino Oy. 69–77.

Häkkinen, Antti & Tervonen, Miika (2005), Vähemmistöt ja köyhyys, Suomessa 1800- ja 1900-luvulla. Teoksessa Häkkinen, Antti, Pulma, Panu & Tervonen, Miika (toim.) *Vieraat kulkijat – tutut talot: näkökulmia etnisyyden ja köyhyyden historiaan Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 7-36.

Hämynen, Tapio (1993), *Liikkeellä leivän tähden: Raja-Karjalan väestö ja sen toimeentulo 1880–1940*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Jutikkala, Eino (2003a), *Tilalliset ja tilattomat*. Teoksessa Rasila, Viljo & Jutikkala, Eino & Mäkelä-Alitalo, Anneli (toim.): *Suomen maatalouden historia osa 1: Perinteisen maatalouden aika, esihistoriasta 1870-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 447–460.

Jutikkala, Eino (2003b), *Katovuodet*. Teoksessa Rasila, Viljo & Jutikkala, Eino & Mäkelä-Alitalo, Anneli (toim.): *Suomen maatalouden historia osa 1: Perinteisen maatalouden aika, esihistoriasta 1870-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 504–513.

Kaivola, Terttu (1995), *Kahden kauppa: Juhlatietoa, kuvia ja kertomuksia suomalaisista häistä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Karonen, Petri (2002), *Moninainen patriarkalisuus – normien ja käytäntöjen solmukohtat*. Teoksessa Einonen, Piia & Karonen, Petri (2002) *Arjen Valta: Suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v.1450–1860)*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 10–26.

Karonen, Petri (2014), *Pohjoinen suurvalta: Ruotsi ja Suomi 1521–1809*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kietäväinen-Sirén, Hanna (2015), *Eriytyinen ystävyys: Miehen ja naisen välinen rakkaus uuden ajan alun Suomessa (n.1650–1700)*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kimanen, Anuleena (2008), *Pakko ja vapaus pohjoiskarjalaisessa kylässä. Rääkkylän Oravisalon herätys 1820-luvulla*. *Historiallinen Aikakauskirja*. 106 (2008):1, 40–49.

Kleinberg, S. J. (2006), *Widows and Orphans First: The Family Economy and Social Welfare Policy, 1880-1939*. Urbana: University of Illinois Press.

Kotilainen, Sofia (2008), *Suvun nimissä: Nimenannon käytännöt Sisä-Suomessa 1700-luvun alusta 1950-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kotilainen, Sofia & Saarimäki, Pasi (2013), Isäehdokkaat hiillostettavina: Paikallisyhteisö aviottoman äidin tukena 1800-luvun lopun sisäsuomalaisella maaseudulla. Teoksessa Eilola, Jari & Moilanen, Laura-Kristiina (toim.) Yhteisöllisyyden perintö: Tutkimuksia yhteisöistä eri vuosisadoilla. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 114–146.

Laasonen, Pertti (1991), Suomen kirkon historia 2: Vuodet 1593–1808. Porvoo: WSOY

Lahtero, Jouko (1976), Avioliitto sosiaalihistoriallisen tutkimuksen kohteena eräiden esimerkkitapausten valossa. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.), Sosiaalihistoria ja sen tutkimus. Turku: Turun Yliopisto. 96–100.

Lahtinen, Anu (2001), Sukupuolten monisävyinen historia. Teoksessa Lahtinen, Anu (toim.) Tanssiva mies, pakinoiva nainen: Sukupuolten historiaa. Turku: Turun historiallinen yhdistys ry. 9-15.

Laitinen, Riitta (2004), Johdanto tilan kokemisen historiaan. Teoksessa Laitinen, Riitta (toim.), Tilan kokemisen historiaa. Turku: Kulttuurihistoria, Turun yliopisto. 1-13.

Lamberg, Marko (2010), Tila historiassa. Historiallinen Aikakauskirja 108 (2010):1, 4-5.

Lamberg, Marko (2011), Mapping Physical and Cultural Space in Pre-industrial Europe. Teoksessa Lamberg, Marko; Hakanen, Marko & Haikari, Janne (edit.) Physical and Cultural Space in Pre-industrial Europe: Methodological approaches to spatiality. Lund: Nordic Academic Press. 11-26.

Lamberg, Marko, Mäkinen, Minna & Uotila, Merja (2011), A Rural Living Sphere. Teoksessa Lamberg, Marko; Hakanen, Marko & Haikari, Janne (toim.) Physical and Cultural Space in Pre-industrial Europe: Methodological approaches to spatiality. Lund: Nordic Academic Press. 289-318.

Lappalainen, Jussi T. et al. (2008), Suomen sodan historia 1808–1809. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Karttakeskus.

Lappalainen, Pekka (1961), Pieksämäen seudun historia 1. Pieksämäki: Sisälähetysseuran Raamattutalon Kirjapaino.

Liliequist, Jonas (2002), Käänteinen vaimokuri: Diskurssi avioliittoon kuuluvasta miehisyydestä, vallasta ja auktoriteetista Ruotsissa uskonpuhdistuksesta 1800-luvun alkuun. Teoksessa Einonen, Piia & Karonen, Petri (2002) Arjen Valta: Suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v.1450–1860). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 73–99.

Löfström, Jan (1999), Sukupuoliero agraarikulttuurissa: ”Se nyt vaan on semmonen”. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Markkola, Pirjo (1994), Työläiskodin synty: Tamperelaiset työläisperheet ja yhteiskunnallinen kysymys 1870-luvulta 1910-luvulle. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Markkola, Pirjo (2003), Moninainen maalaisnuoriso. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi, Nuoruuden vuosisata: suomalaisen nuorison historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 128–159.

Markkola, Pirjo (2007), Suomalaisen naisen ja miehen elämänkaari. Teoksessa Häggman, Kai, et al. (toim.) Suomalaisen arjen historia 2: Säätynen Suomi. Porvoo: WS Bookwell Oy. 250–269.

Markkola, Pirjo (2010), Yhteisö, yksilö ja julkiset areenat maaseudun historiassa. Teoksessa Ojala, Jari & Eloranta, Jari & Roiko-Jokela, Heikki (toim.): Monelta kantilta: Ilkka Nummelalle omistettu juhlaKirja Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 397–408.

Markkola, Pirjo & Ötsman, Ann-Catrin (2014), Historian ja naistutkimuksen välissä: Naishistoria Suomessa 1970-luvulta 1990-luvun puoliväliin. Sukupuolen tutkimus 27 (2014):1, 44–56.

Miettinen, Tiina (2012), Ihanteista irrallaan: Hämeen maaseudun nainen osana perhettä ja asiakirjoja 1600-luvun alusta 1800-luvun alkuun. Tampere: Tampereen yliopisto.

Miettinen, Tiina (2015), Piikojen valtakunta: Nainen, työ ja perhe 1600-1700-luvuilla. Keuruu: Atena Kustannus Oy.

Moilanen, Laura-Kristiina & Eilola, Jari (2013), Ajan ja paikan muovaamat yhteisöt. Teoksessa Eilola, Jari & Moilanen, Laura-Kristiina (toim.) Yhteisöllisyyden perintö: Tutkimuksia yhteisöistä eri vuosisadoilla. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 7-51.

Moring, Beatrice (1991) Inför havets anlete – familj, hushåll och överlevnadsstrategier vid Finlands kust. Teoksessa Pulma, Panu (toim.) Den problematiska familjen. Helsinki: SHS. 159-172.

Moring, Beatrice (1994), Skärgårdsbor: Hushåll, familj och demografi i finländsk kustbygd på 1600-, 1700- och 1800-talen. Helsinki: Suomen tiedeseura.

Murtorinne, Eino (1992), Suomen kirkon historia 3: Autonomian kausi 1809–1899. Porvoo: WSOY.

Mäkelä-Alitalo, Anneli (2003), Maatalouden vuodenkierto. Teoksessa Rasila, Viljo & Jutikala, Eino & Mäkelä-Alitalo, Anneli (toim.): Suomen maatalouden historia osa 1: Perinteisen maatalouden aika, esihistoriasta 1870-luvulle. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 517–524.

Niemelä, Jari (1990), Tuntematon ruutusotilas: Ruotsinajan lopun ruotuarmeijan miehistön sosiaalinen ja taloudellinen asema Satakunnassa. Helsinki: SHS.

Niemelä, Jari (2008), Talonpoika toimessaan: Suomen maatalouden historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Nieminen, Armas (1993), Suomalaisen aviorakkauden ja seksuaalisuuden historia: Avioliitto- ja seksuaalikysymyksiä suomalaisen hengenelämän ja yhteiskunnan murroksessa sääty-yhteiskunnan ajoilta nykypäivään. Helsinki: Väestöntutkimuslaitos, Väestöliitto.

Niiranen, Timo (1986), Erotiikan kulttuurihistoria. Kuopio: Kustannuskiila Oy.

Nummela, Ilkka (1989), Kuopion historia 3: Kunnallishallinnon uudistamisesta sen demokratisointiin 1875–1918. Kuopio: Kustannuskiila Oy

Nummela, Ilkka (1996), Väestö- ja sosiaalishistoria. Teoksessa Jokipii, Mauno (toim.): Paikallishistoria. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 41–50.

Nygård, Toivo (1998), Erialaisten historia: Marginaaliryhmät Suomessa 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Ojala, Jari & Nummela, Ilkka (2007), Pako Malthusin ansasta. Suomen maatalouden tuotavuus 1500–2000. Teoksessa Jalava, Jukka; Eloranta, Jari & Ojala, Jari (toim.), Muutoksen merkit: Kvantitatiivisia perspektiivejä Suomen taloushistoriaan. Helsinki: Yliopistopaino. 124–139.

Ollila, Anne (2010), Kirjoituksia kulttuurista, sukupuolesta ja historiasta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Partanen, Jukka (2004), Isän tuvasta omaan tupaan: Väestö ja kotitaloudet Karjalankannaksen maaseudulla 1750–1870. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Partanen, Jukka & Shikalov, Yuri (2011), Suomen sotalaitos ja suomalaiset Venäjän armeijassa. Teoksessa Haavisto, Lauri (toim.) Suomalaisen sotilaan historia: Ristiretkistä rauhanturvaamiseen. Saarijärvi: Karttakeskus Oy. 147–170.

Peltola, Jarmo (1996), Yhteiskunta liikaa? Sosiaalinen liikkuvuus neljässä näytöksessä 1800-luvun lopulta 1990-luvulle. Teoksessa Peltola, Jarmo & Markkola, Pirjo (toim.) Kuokkavieraiden pidot. Tampere: Vastapaino. 159–180.

Peltonen, Matti (1988), Viinapäästä kolerakauhuun: Kirjoituksia sosiaalhistoriasta. Helsinki: Hanki ja jää Oy

Peltonen, Matti (1996), Carlo Ginzburg ja mikrohistorian ajatus. Teoksessa Ginzbrug, Carlo, Johtolankoja. Tampere: Tammer-Paino Oy. 7-34.

Piilahti, Kari-Matti (2007), Aineellista ja aineetonta turvaa: Ruokakunnat, ekologis-taloudelliset resurssit ja kontaktinmuodostus Valkealassa 1630–1750. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Piilahti, Kari-Matti (2009), Maalaispitäjä toimintakenttänä, Valkeala 1600- ja 1700-luvuilla. Teoksessa Lähteenmäki, Maria (toim.), Maa, seutu, kulmakunta: näkökulmia aluehistorialliseen tutkimukseen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 199–223.

Planck, Brita (2014), Kärlekens språk: Adel, kärlek och äktenskap 1750–1900. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Polla Matti (2005), Vuokkiniemen perhejärjestelmä 1800-luvulla – tilastollinen luonnehdinta. Historiallinen Aikakauskirja 2005:1 (103). 71–84.

Pukero, Päivi (2009), Epämääräisestä elämästä kruunun haltuun: Irtolaisuuden ja huono-osaisuuden kontrolli Itä-Suomessa 1860–1885. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Pykkänen, Anu (1991), Avioliiton historiaa – Sukujen sopimuksesta kahden kauppaan. Teoksessa Letto-Vanamo, Pia (toim.), Suomen oikeushistorian pääpiirteet: Sukuvallasta moderniin oikeuteen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 80-97.

Pykkänen, Anu (2005), Forming the marital economy in the early modern Finnish countryside. Teoksessa Ågren, Maria & Erickson, Amy Louise (toim.) The Marital Economy in Scandinavia and Britain 1400-1900. Englanti/USA: Ashgate. 75–88.

Rahikainen, Marjatta (2006), Maatalouden piit pitäjänhistorioiden valossa. Teoksessa Rahikainen, Marjatta ja Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.): Työteliäs ja uskollinen: Naiset piikoina ja palvelijoina keskiajalta nykypäivään. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 153-175.

Rahikainen, Marjatta (2010), Omat lapset, vieraat lapset, kerjäläislapset. Teoksessa Hanska, Jussi & Vainio-Korhonen, Kirsi (toim.) Huoneentaulun maailma: Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 313–355

Rasila, Viljo (1977), Tilastolliset menetelmät historiantutkimuksessa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Rasila, Viljo (1982), Väestönkehitys ja sosiaaliset ongelmat. Teoksessa Ahvenainen, Jorma; Pihkala, Erkki & Rasila, Viljo (toim.) Suomen taloushistoria 2: Teollistuva Suomi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 132–153.

Roiko-Jokela, Heikki (1996), Kirkko ja muuttuva yhteiskunta. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki & Pitkänen, Timo (toim.) Kirkonkirjat paikallisyhteisön kuvaajina. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 9-41.

Ropponen, Jari (1993), Suonenjoen historia: Pitäjän takamaasta mansikkakaupungiksi. Jyväskylä: Suonenjoen kaupunki.

Räisänen, Arja-Liisa (1995), Onnellisen avioliiton ehdot: Sukupuolijärjestelmän muodos-
tumisprosessi suomalaisissa avioliitto- ja seksuaalivalistusoppaissa 1865–1920. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Räisänen, Tarja (2000), Leskenelämää Valkealassa 1800-luvun puolivälissä. Teoksessa Oittinen, Riitta & Rahikainen, Marjatta (toim.), Keulakuvia ja peränpitäjiä: Vanhan ja uuden yhteiskunnan rajalla. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura. 135–146.

Saarimäki, Pasi (2006), Avioliitto-odotuksiin kytkeytyvät naimattomien ihmisten seksuaalisuus ja sen seuraukset: normit performatiivisuus ja sukupuoli keskisuomalaisessa maaseutuyhteisössä ja käräjillä 1800-luvun jälkipuoliskolla.

Saatavilla <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/12111>

Saarimäki, Pasi (2010), Naimisen normit, käytännöt ja konfliktit: Esiaviollinen ja aviollinen seksuaalisuus 1800-luvun lopun keskisuomalaisella maaseudulla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sirén, Kirsi (1999): Suuresta suvusta pieneen perheeseen: Itäsuomalainen perhe 1700-luvulla. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Sogner, Sølvi (1991) Familjeforskning i dag – norske erfaringer. Teoksessa Pulma, Panu (toim.) Den problematiska familjen. Helsinki: SHS. 15-33.

Stark, Laura (2011), The Limits of Patriarchy: How Female Networks of Pilfering and Gossip Sparked the First Debates on Rural Gender Rights in the 19th-Century Finnish-Language Press. Helsinki: Finnish Literature Society

Talve, Ilmar (1990), Suomen kansankulttuuri. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Toivanen, Jenni (2002), Äidillinen valta, lapselle kuuluva kuuliaisuus – patriarkalisuus leskiäitien ja lasten välisissä suhteissa 1700-luvun loppupuolen Sisä-Suomessa. Teoksessa Einonen, Piia & Karonen, Petri (2002) Arjen Valta: Suomalaisen yhteiskunnan patriarkalisesta järjestyksestä myöhäiskeskiajalta teollistumisen kynnykselle (v.1450–1860). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 128–147.

Toivanen, Jenni (2005), Lesken elämää: Leskeys naisen elämän osana ja sosiokulttuurisena ilmiönä 1700-luvun lopun sisäsuomalaisella maaseudulla. Suomen historian lisensiaatintyö, Historian ja etnologian laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Toivanen, Pekka (2000) Kuopion historia 2: Savon residenssistä valtuusmiesten aikaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Tommila, Päiviö (1958), Nurmijärven historia osa 1: Asutus ja väestö. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy

Tommila, Päiviö & Roiha, Juhani (1976), Sosiaalhistoria ja sen tutkimus. Turku: Turun yliopisto.

Turpeinen, Oiva (1986), Nälkä vai tauti tappoi? Kauhunvuodet 1866–1868. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Uotila, Merja (2014), Käsityöläinen kyläyhteisönsä jäsenenä: Prosopografinen analyysi Hollolan käsityöläisistä 1810–1840. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Vahtola, Jouko (2003), Suomen historia: Jääkaudesta Euroopan unioniin. Helsinki: Suuri suomalainen kirjakerho Oy.

Vainio-Korhonen, Kirsi (2001), Nainen – Vanhemman suomalaisen kaupunkihistorian tutkimaton sukupuoli. Teoksessa Lahtinen, Anu (toim.) Tanssiva mies, pakinoiva nainen: Sukupuolten historiaa. Turku: Turun historiallinen yhdistys ry. 184–199.

Vainio-Korhonen, Kirsi (2012), Ujostelemattomat: Kätilöiden, synnytysten ja arjen historiaa. Helsinki: WSOY.

Viertola, Juhani (1974), Autonomian ajan alkupuoli vuoteen 1875. Teoksessa Suomen teiden historia 1: pakanuudenajalta Suomen itsenäistymiseen. Helsinki: Tie- ja vesirakennushallitus & Suomen tieyhdistys. 130–222.

Viikki, Raimo (1994), Kirkolliset asiakirjat. Teoksessa Orrman, Eljas & Pispala, Elisa (toim.) Suomen historian asiakirjalähteet. Porvoo: Kansallisarkisto & WSOY. 169–195.

Vilkuna, Kustaa H.J. (1999), Kansan arkea ja juhlaa. Teoksessa Tiainen, Jorma & Nummela, Ilkka, Historiaa tutkimaan. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. 75–90.

Vilkuna, Kustaa H.J. (2010), Katse menneisyyden ihmiseen: Valta ja aineettomat elinolot 1500-1850. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Virrankoski, Pentti (2001), Suomen historia 1. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.

Virtanen, Leea (1988), Suomalainen kansanperinne. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden Seura.

Vuorimies, Heikki (2015), Suuren Pohjan sodan jälkeen Hämeeseen siirretyt ruotsalaisotilaat noin vuoteen 1760. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Waris, Elina (1991) Storfamilj och familjebolag? En granskning av familjen och hushållet i Ruokolax under 1700-talets senare hälft. Teoksessa Pulma, Panu (toim.) Den problematiska familjen. Helsinki: SHS. 173–188.

Waris, Elina (1999), Yksissä leivissä: Ruokolahtelainen perhelaitos ja yhteisöllinen toiminta 1750-1850. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

Waris, Elina (2003), Tytöt, pojat ja yhteisö. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi, Nuoruuden vuosisata: suomalaisen nuorison historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 108–127.

Wilmi, Jorma (1991) Tjänstefolk och husbönder i västra Finland på 1600-talet och 1700-talets början – synpunkter på forskningen. Teoksessa Pulma, Panu (toim.) Den problematiska familjen. Helsinki: SHS. 189-200.

Wirilander, Hannele (2008). Savon historia IV: Uudistukseen heräävä Savo 1870–1918. Jyväskylä: Savon säätiö.

Ylikangas, Heikki (1968), Puolisonvalintaan vaikuttaneista tekijöistä sääty-yhteiskunnan aikana. Historiallinen aikakauskirja (1968):1, 20–30.

Ylikangas, Heikki (1973), Lohjalaisten historia Ruotsin vallan vuosisatoina. Teoksessa Ylikangas, Heikki & Siiriäinen, Ari, Lohjalaisten historia 1. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Kirjapaino Oy. 51-516.

Östman, Ann-Catrin (2004), Mekanisoinnin ensimmäinen aalto. Teoksessa Peltonen, Matti (toim.) Suomen maatalouden historia osa 2: Kasvun ja kriisien aika, 1870-luvulta 1950-luvulle. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 19–13

Liitteet

Suonenjoella solmittujen avioliittojen lukumäärät ja rukiin hinta

Vuosien 1800–1809 osalta hintatiedot Savon ja Karjalan läänistä, vuosien 1870–1879 osalta Kuopion läänistä

Vuosi	1800	1801	1802	1803	1804	1805	1806	1807	1808	1809
Solmitut avioliitot	25	16	18	13	19	21	18	22	7	27
Rukiin hinta tynnyriltä (riikintaalari;killinki)	5;16	5;24	6;24	6	6	6	7;24	7;24	12;24	*
Vuosi	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879
Solmitut avioliitot	38	52	60	52	67	55	33	40	32	45
Rukiin hinta hehtolitralta (markka;penni)	10;30	13;33	14;85	13;94	15;15	15;15	15;15	13;94	12;73	12;12

Taulukko 3 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879, Vattula, Kaarina (toim.)(1983) Suomen taloushistoria 3: Historiallinen tilasto. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

* Vuonna 1809 Suomessa käytössä ollut valuutta oli Venäjän rupla, joten selkeyden vuoksi vuoden 1809 hintatietoja ei ole taulukossa esitetty.

Suonenjoella vuosina 1800–1809 solmitut avioliitot kuukausittain

vuosi	1800	1801	1802	1803	1804	1805	1806	1807	1808	1809	yhteensä	% kk
tammikuu		1	2	1		2				2	8	4,30 %
helmikuu	1					2		1			4	2,20 %
maaliskuu	1				1	2			1		5	2,70 %
huhtikuu	2	1	1			2	5			3	14	7,50 %
toukokuu	1	1	1	1	2		4	1			11	5,90 %
kesäkuu	11	6	2	1	1	5		2	1	7	36	19,40 %
heinäkuu	2			1				1		2	6	3,20 %
elokuu			1		3						4	2,20 %
syyskuu		1		1	1			1			4	2,20 %
lokakuu	2	2	5	3	1	4	2	5	1	1	26	14,00 %
marraskuu	3	3	3		4	1	2	5	1	5	27	14,50 %
joulukuu	2	1	3	5	6	3	5	6	3	7	41	22,00 %

Taulukko 4 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

Suonenjoella vuosina 1870–1879 solmitut avioliitot kuukausittain

vuosi	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	yhteensä	% kk
tammikuu	2	3	2	3	5		1	1	1	4	22	4,60 %
helmikuu			1		1	4			3		9	1,90 %
maaliskuu	1	8	2	3	4	7	2	1	5	3	36	7,60 %
huhtikuu	2	3	4	3		1	2	2		2	19	4,00 %
toukokuu	4	3	2	3	2			3	1	2	20	4,20 %
kesäkuu	3	7	5	10	13	7	5	2	4	6	62	13,10 %
heinäkuu	10	4	5	2	10	1	8	10	1	7	58	12,20 %
elokuu		3	2	4	2	4	1	2		2	20	4,20 %
syyskuu	4	1	8	4	2	2	1	5	4	3	34	7,20 %
lokakuu	5	12	9	13	8	11	6	6	5	7	82	17,30 %
marraskuu	6	4	14	6	12	10	4	6	3	4	69	14,60 %
joulukuu	1	4	6	1	8	8	3	2	5	5	43	9,10 %

Taulukko 5 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870-1879.

Vuosina 1800–1809 vihittyjen parien sosiaalinen tausta suhteessa avioitumiskuukauteen

Parin tausta	talollinen-talollinen	talollinen-torppari	palkollinen-talollinen	talollinen-palkollinen	palkollinen-torppari	palkollinen-palkollinen
tammikuu	3	1		1		
helmikuu	1				1	
maaliskuu				1	1	1
huhtikuu	6	2		2	1	
toukokuu	6			2		
kesäkuu	29	1		1		1
heinäkuu			1			
elokuu	1			1		
syyskuu	1	1	1			
lokakuu	13	1	1	2	1	1
marraskuu	11	4	3		2	3
joulukuu	16	1	5	1	2	1
yhteensä	87	11	11	11	8	7

Taulukko 6 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809.

Vuosina 1870–1879 vihittyjen parien sosiaalinen tausta suhteessa avioitumiskuukauteen ²⁰⁸

Parin tausta Kuu-kausi	talolli-nen-talollinen	palkolli-nen-palkollinen	itselli-nen-itsellinen	palkolli-nen-itsellinen	itsellinen-palkolli-nen	talolli-nen-itsellinen	palkolli-nen-torppari	palkolli-nen-talollinen
tammi	2	5	2	2	1	3	1	
helmi	1	1		1	1	1		1
maalis	3	7	5	2	2		2	
huhti	1	2	3	5		1	1	1
touko	2	2	2			1	2	
kesä	13	8	8	6	1	5	4	6
heinä	19	6	6	2	4	5		3
elo	2	6	3	1	4	1		
syys	5	3	4	5	4	1	3	1
loka	16	13	6	7	4	3	4	5
mar-ras	2	15	11	14	4	2	4	2
joulu	2	6	4	6		2		2
yht.	68	74	54	51	25	25	21	21

Taulukko 7 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1870-1879.

²⁰⁸ Taulukossa huomioitu ainoastaan sellaiset sosiaalisen statuksien yhdistelmät, joita on aineistossa yli 20 kappaletta. Parin sosiaaliset taustat on ilmoitettu taulukoissa 6 ja 7 järjestyksessä morsian-sulhanen (esim. palkollinen (morsian) – itsellinen (sulhanen))

Suonenjoella vuosina 1800–1809 ja 1870–1879 avioituneiden kotikylät sukupuolittain

Kotikylä	naiset (1800–1809)	miehet (1800–1809)	naiset (1870–1879)	miehet (1870–1879)
Hankamäki	6	3	22	17
Herrala	5	3	21	17
Hulkkola	3		15	16
Jauhomäki	8	14	25	16
Järvikylä			9	6
Karkkola	2	1	5	10
Kirkonkylä	30	27	55	42
Kukkola	2	1	4	2
Kutumäki	5	2	8	3
Kuvansi		1	12	3
Käpysalo	7	3	13	10
Kärkkäälä	1	4	22	24
Laitilanmäki	1	1		
Lempyy	3	2		
Lieteenmäki	30	18	56	55
Luukkola	3	2	8	8
Lyytilänmäki	1	1	3	
Markkala	9	6	16	14
Mustolanmäki	1	2		
Nuutila	2	1	10	15
Piispalanmäki		2	6	2
Pörölänmäki		2	14	11
Rajalanniemi	3	2	6	5
Saaristenmäki			4	3
Satulamäki	1	1	3	4
Sianjalka	7	3	20	23
Suontienhieta		2	4	2
Suontientaipale	9	4		
Sydänmaa	11	1	29	27
Toholahi	7	9	17	8
Tyyrinmäki	11	5	25	16
Vauhkola	4	3	11	14
Vehvilä	5	5	17	13
Viippero	3	5	11	5

Taulukko 8 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879
(Taulukossa huomioitu ainoastaan suonenjokelaiset kylät)

Kylänsisäisten avioliittojen lukumäärät vuosina 1800–1809 ja 1870–1879

Kotikylä	1800- 1809	1870–1879
Hankamäki	2	10
Herrala		8
Hulkkola		7
Jauhomäki	5	7
Järvikylä		3
Karkkola		1
Kirkonkylä	13	19
Kukkola	1	1
Kutumäki	1	2
Kuvansi		2
Käpysalo	3	6
Kärkkäälä		9
Laitilanmäki	1	
Lempyy		
Lieteenmäki	11	36
Luukkola		5
Lyytilänmäki		
Markkala	1	5
Mustolanmäki	1	
Nuutila		5
Piispalanmäki		1
Pörölänmäki		5
Rajalanniemi		3
Saaristenmäki		1
Satulamäki		2
Sianjalka	2	8
Suontienhieta		
Suontientaipale	4	
Sydänmaa	1	19
Toholahti	4	4
Tyyrinmäki	3	7
Vauhkola	2	7
Vehvilä	2	10
Viippero	1	3

Taulukko 9 Lähde: Suonenjoen seurakunnan vihittyjen luettelot vuosilta 1800–1809 ja 1870–1879